

GOGOL

SUAT TAŞER
ARMAĞANIDIR

PALTO

o y u n

Oyunlaştıran:
JEAN COSMOS

Türkçesi:
CEMAL SÜREYA

Dokuz Eylül Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi
KÜTÜPHANESİ

Kayıt No. 15919

Tasnif No. 891.723

VARLIK YAYINEVİ
Dokuz Eylül Üniversitesi
Ankara Caddesi, İstanbul
Güzel Sanatlar Fakültesi
KÜTÜPHANESİ

TIYATRO SERİSİ : 22

SOAT TAŞER
ARMAĞANIDIR

KİŞİLER

(Sahneye giriş sırasıyla)

KOVALOV	Müdür yardımcısı
NIKOLAY G.	Yeni sekreter yardımcısı
ZUBOV	Memur
AKAKİY	Memur
MERİTZİN	Memur
PETROVIÇ	Terzi
ANNA	Terzinin karısı
OLAYEV	Eskici
AKİMİÇ	Memur
KAPELYAN	Memur
GVOSDİKOV	Memur
BİRİNCİ ADAM	Hırsız
İKİNCİ ADAM	Hırsız
ÜÇÜNCÜ ADAM	Hırsız
BİRİNCİ BEKÇİ	
İKİNCİ BEKÇİ	
SEMT KOMİSERİ	
NAHIYE KOMİSERİ	
RONDİN	Yüksek memur
ODACI	
TANYA	Rondin'in sevgilisi
BİRİNCİ SILUET	
İKİNCİ SILUET	

Varlık Yayınları, sayı : 1446

İstanbul'da Ekin Basımevi'nde basılmıştır

Aralık, 1968

Bu çeviri, ilk olarak İstanbul'da "Gülriş Sururi - Engin Cezzar Topluluğu" tarafından aşağıdaki kadroyla oynanmıştır:

Kovalov	Oğuz Oktay
Nikolay G.	Umur Bugay
Zubov	Ülkü Tamer
Akakiy	Engin Cezzar
Petroviç	Turgut Borah
Anna	Gülşen Tuncer
Olayev	Şükrü Üstün
Gvosdikov	Orhan Aydınbaş
Birinci Hırsız	Zeki Dinçoy
İkinci Hırsız	Güner Namli
Üçüncü Hırsız	Aykut Oray
Birinci Bekçi	Şükrü Üstün
İkinci Bekçi	Muhsin Kurtaran
Semt Komiseri	Güner Namli
Nahye Komiseri	Aykut Oray
Rondin	Zeki Dinçoy
Tanya	Nurdan Alpgiray
Birinci Siluet	Güner Namli
İkinci Siluet	Aykut Oray

Sahneye Koyan: ENGIN CEZZAR
Dekor: METİN DENİZ

Olay, 1850 yıllarında Rusya'da geçer.
Petersburg'da bir muhasebe bürosu.

Klasik ve salaş bir daire.

Çarın resmi asıdır.

Büro. Masalar.

Tablolar : Azizlerle ilgili bir tablo, Napolyon
savaşıyla ilgili bir tablo.

Levhalar : "Demiryolu tahvilleri, % 3 faizli",
"Son hizmet zamları", "Kopya ve adres
servisi" vs.

Kovalov'un odası, büroya bitişiktir.

I. MUHASEBAT DAİRESİ

Kovalov ve Nikolay G. girerler.

KOVALOV — İnanın bana genç aziz dostum, inanın, iş konusunda fevkalâde bir seçim yaptınız! Fevkalâde! Diyebilirdiniz ki meselâ.. değil mi ya? Diplomalığınız hakkında bir iki söz kulağıma çalındı. Çok iyi bir seçim yaptınız. Dairemiz örnek dairelerden biridir ve.. uzun sözün kısası, kutlarım sizi! Yüksek Merkez Müşaviri Pavel Yegoroviç Mişkin sizi tavsiye edince.. ama sanmayın ki etki altında kalıyorum; siz bir gün Devlet Şûrasına bile gireceksiniz genç aziz dostum. Bunu nerden çıkardığımı sormayın şimdi. Keşfediyorum ya ben, bitti. İnsanlardan anlarım biraz. Değil mi ya? Ne kadar önemli kişiler olduğumuzu yavaş yavaş göreceksiniz. Çevremizdeki her türlü hizmet bürolarını düşünün.. Yukardan aşağı hizmet bürolarını düşünün.. görev birliğini, yetki ayrılığını.. değil mi ya... Önemli kişiler dedim demin, tam anlatamadım. Buna inanmaya mecbûrsunuz. Gereklinin

gerekli bir şey bu. Her gün halkla karşı karşıyayız, bir bakışta anlamak lâzım her şeyi, daha birinci kelimedem hissettirmek lâzım ona.. Her şeyi, değil mi ya.., her şeyi!

Daha otuz yıl bile olmadı Koca Napolyon bu ülkenin sınırlarından içeri gireli.. Ordular daha 200 verst ilerlemişti ki, dört gün içinde her şey öğrenildi, hattâ burda bile! Ama şu meydanın öbür ucundakiler ancak bir gün sonra işin farkına varabildiler. İyi müessesedir burası. Çok güzel bir seçim yaptınız, her şeyiyle mükemmel bir seçim yaptınız.

Ha, unuttum! Geveze değilimdir ben. Benim bir soruma cevap vereceğiniz zaman rahat olun.. Ruhunuzda ve kafanızda beni o cevaba lâyık buluyorsanız cevap verin. Yoksa hiçbir mecburiyetiniz yok. **GÜZEL BİR YAZINIZ VAR MI?** Bakın sizi cevap vermeye mecbur tutmuyorum.. Ama sizin kendi menfaatiniz için soruyorum.

NIKOLAY G. — Eyvah, ne desem ki yüksek asaletlerine..

KOVALOV — Yoo! Yooo! Yoooo! Genç aziz dostum, aramızda yüksek asaletlerim yok.. Yedinci dereceden muhasebat aslı üyesi Fedor Fedoroviç Kovalov deseniz yeter. Sizi temin ederim ki..

NIKOLAY G. — Ben de sizi temin edebilmek isterim ki, Bay yedinci dereceden muhasebat aslı üyesi Fedor Fedoroviç Kovalov, yazım güzel olmasına oldukça güzeldir. Okunaklıdır da.

KOVALOV — Ne kadar alçakgönüllüsünüz. Alçak gönüllülüğünüz çok, çok güzel bir yazıya sahip olduğunuzdan şüphe duymamam için yetiyor da artıyor bile. Ama bununla bitmez tabii. Hattâ bazan yetersizdir de. Ama yine de yükselmenize yardım eder. Biliyorsunuz, yolunuzda bir sürü kıskançla karşılaşacaksınız, azizim. Hem ne kıskançlar. Yalnız şunu unutmayın, bir kariyer, yolunuzun üstündeki birkaç alçağı ezmeden yapılamaz. **ÇOK GÜZEL BİR YAZI** Çok güzel bir yazınız olduğunu yüzünüz-

den okuyorum. Şeyden hemen silkinmelisiniz.. Sizin yazınızda insan kendine fazlaca düşkün oluyor. Bunu belirtmek isterim. Aslında yazınız güzel olmuş olmamış, faydasız. **FAYDASIZ** bir şey bu, durumun gelişine göre. Faydasız olanın da hiçbir işe yaramayacağı açık bir gerçektir. Kalemle şöyle şöyle çiziktirilen küçük cilveler başınızı döndürmesin. Yalnız imza hariç, elbet. İmza deyince iş değişir. Herhalde değişmez, gerçek bir imza bulmussunuzdur kendinize?

NIKOLAY G. — Gerçi.. bulup bulmadığımı bilmiyorum, ama bir imzam var.

KOVALOV — Spiritüel genç aziz dost, nasıl da susturuyor beni. Ama iyi. Çok cesursunuz. Severim cesareti. İmza konusunda da o kadar üzülmeysin. Nasıl olsa bir gün bulacaksınız kendinize has bir imza. Anlaşıyor bu. Günün birinde eliniz kâğıdın üstünde şöyle yapayalnız ilerlerken şıp diye.. **MUHAKKAK!** Hem vaktiniz de çok. Bakın, size bir sırrımı açayım; ben uzun yıllardan beri bulunduğum görevlerde boyuna imza atarım. Gerekli bir şey.. Bazan elim nasıl ağırlaşır, bildiğiniz gibi değil.. İmza gelmiş imza gidiyoruz. Değil mi ya? Ama yine de gerçek, değişmez Kovalov imzasını daha üç dört yıl önce edinebildim. Göstereceğim size. Taklidi mümkün değildir.

Siz daha işin başlangıcındasınız. Şimdilik esasla yetinelim; zarif, düzgün bir yazı, bir de noktalamaya dikkat.. İşte bütün gereken bu, azizim. Şefleriniz bir fikir yürütecekleri zaman yazınızı kolayca okuyabilmeliler. Ama sakın telâşlandırmamın bu sizi. Böylesi olaylar son derece az olur. Ben daima hiyerarşik sırada A'dan Z'ye kadar, hiç değilse kendi dairemde, herkesin sorumluluk duygusu içinde olmasını istemişimdir. Emrim altındaki bütün elemanlar bunu bilir: himayeme almışım onları. Hata ve ihmal halleri müstesna tabii. Hiç hata yapmayan, hiçbir ayrıntıyı unutmayan memur benim tarafımdan gizlice korunduğunu bilir. Fazla kaygılanmanıza lüzum yok, bir korkunuz varsa atın onu içinizden. Korku dehşet

şey! Her şeyi kendi şartları içinde değerlendirmeyi bilirim ben. Bütün durumları göz önünde tutarak, herkesin hiyerarşik pozisyonuna göre, eşit bir tarzda davranırım. Şimdi konuşmanın tonunu değiştirebiliriz. Bütün bunlar ciddi meseleler.. Ne var ki, bana kalırsa şu Kutsal Rusyamızın tatlı bir sertliğe ihtiyacı var, anlatabiliyor muyum acaba? **TATLI BİR SERTLİK!** Evet, alnınızdan okunuyor anladığınız. Pek az adam anlar bu incelikleri, tatlı bir sertliği ve geriyeye kalan şeyleri. Size gelince, siz, siz başkasınız. Şimdi mesleğe yeni katılanlara yapılan küçük merasimler cümlesinden olarak size çok eğlenceli bir şey göstereceğim. Ashında eğlenceli biri de diyebilirdim. Ama iyi düşünülünce, siz de hak vereceksiniz, eğlenceli biri yerine, eğlenceli bir şey demek daha uygun düşüyor. Her nekadar tatlı Bahmaşkin'imiz şurasında bir ruh taşıyor da olsa. Değil mi ya?

Beni takip edin genç aziz dost.

Işık, lokalizasyonu sağlamak için bilromun bir köşesine vurur. Bahmaşkin savallı masasında çalışmaktadır.

Bu sırada Kovalov bitmez tilkenmez söylevini kesmemiştir. Hatta ışık ayarlanırken meydana gelen kısa karanlık sürede bile konuşur.

İmlânız hakkında bir şey sormadım. Ama uygun bir kıvamda ise mesele yok. Yeter de artar bile. (Sesini hafifçe alçaltarak) İşte burası azizim. Göreceksiniz, ne ilgilen-direcek sizi. Bakın..

Birlikte Bahmaşkin'in masasına yaklaşırlar. Işına dalmıştır o. Onların geldiğini ne görür, ne işitir. Masanın iyice yanına gelmeden, Kovalov genç adamı bir kez daha lâfa tutar. Yavaşça konuşmaktadır.

İşte bu Bahmaşkin'dir. Hiç kimse onun ne zaman dairemizin kadrosuna katıldığını söyleyemez. Ne ben ne de bir başkası. Kimler değişmemiştir; servis şefleri, kısım âmirleri, müdürler.. Ama Bahmaşkin?.. O, taş gibi yerinde hareketsiz kalmıştır. Aynı masa, aynı küçük ve rahat köşe ve ezelden beri aynı memuriyet derecesi: dokuzuncu dereceden kadrolu mümeyyiz.. Gerçi başka bir istediği de yok. Değil mi ya? Bildiğiniz gibi değil azizim, bildiğiniz gibi değil.

Bahmaşkin, arkasındaki bu konuşmalardan işkilenerek kalkmıştır.

Tavrı hem saygılı hem de kayıtsızdır. Nîkolay G.'nin verdiği dostça selâma karşılık vermez. Bundan tedirgin olduğu bellidir.

Bazı yönleriyle hiç kimseye benzemez. Onunla ilgi çekici bir konuşma yapacağınızı umarsanız, aldanırsınız. Hiç yaşanmayacaktır. Kendi durumuyla, ne derler ona, yetinmeyi bilir. Hani atasözündeki gibi: beş parmak bir-birine benzemez. Bilir bunu. Ama yine de onu konuşuracağız.

Bahmaşkin'e döner. Bahmaşkin, askerlerinkinden de keder verici, saygılı bir çeşit hazırol durumundadır.

Bahmaşkin, azizim, sizi rahatsız edeceğim! Oturunuz, oturunuz. Ya da canınız nasıl isterse. Size sicil servisinin yeni sekreter yardımcısını takdim edeyim; genç aziz dostum, yeni sekreter yardımcısı. Bu da Bahmaşkin; dokuzuncu dereceden kadrolu mümeyyiz.

NIKOLAY G. — Çok memnun oldum, Bay Kadrolu Mümeyyiz Bahmaşkin.

KOVALOV — Allah Allah! Amma da merasim yahu! Otursanıza azizim.. Ya da canınız nasıl isterse. Oturun dedik canım. Hem bakın başınızı böyle önünüze eğmekten vazgeçin. Kopyaları daha sonra çıkarsanız da olur. Ha-

di izin veriyorum, değil mi ya.. Hah söyle. Kaç sayfa kopya çıktı bugün? AŞAĞI YUKARI. Tam bir rakam istemiyorum. Şöyle kaç sayfa meselâ?

AKAKİY — Kaç sayfa? Birkaç sayfa. On iki sayfa. Sonra.. Adresler bazı. Sonra bir de başlıklar. Şef söylemişti, titiz olsun demişti. Onlar da birkaç tane.

KOVALOV — (*Başını havaya kaldırarak*) On iki sayfa kopya, adresler ve birkaç başlık. Şu bizim Bahmaşkin arşivlerimiz için gerçek bir hazinedir.

Kovalov'un orada oluşuna şaşırın ve görünür derecede sıkılan bir memur girer. Bu, Bahmaşkin'e bitişik masada çalışan Piyotr Grigoriyev Zubov'dur.

Aaa! Zubov da geldi. Emekli işlerinden. Aynı zamanda alım satım komisyonunda da üyedir.

Yeni Sekreter Yardımcısı arkadaşımız..

NIKOLAY G. — Saygılarımla, Bay..

KOVALOV — Pek zamanında bir geliş değil bu. Değil mi ya... Ama bu gecikmede kusurunu silecek bir özür var. Sıcak bir özür, bilirim ben..

ZUBOV — Gerçekten..

KOVALOV — (*Hep neşeli*) Tabii, tabii.. değil mi ya? Mükemmelen hem de. Yalan mı var aramızda? Dostumuz yeni evli; anlarsınız ya. Ve küçük Madam Zubova bizimkini geceliğinin eteğiyle karyolaya bağlıyor.

Zubov'da aşağıdan alan bir gülüş.

Eee, madam güzel olunca, bir de çerkez olunca, o kadar olacak elbet. Ha! Ha! Ha! Düşününün bir, tanrının her sabahı geceliğinin eteğiyle..

Bizim Bahmaşkin'e gelince, o erkenden damlar. Cilve yapan bir küçümeni yok ki onun, değil mi ya.. Bahmaşkin, hiç kimsenin tecavüz etmekte öğrenemeyeceği bir dulun evinde kalıyor. Gerçi bütün Petersburg, Bahmaş-

kin'in ondan başka kimsesi olmadığını biliyor.. ama o da ayrı mesele. Kalinkin köprüsü bile. Kalinkin köprüsüne sorsanız, size bir bölüğün ağırlığını söyleyecektir. Bir bölüğün ağırlığı. Ha! Ha!

Göz kırpar ve Bahmaşkin'e dönerek.

Belki dokuzuncu dereceden kadrolu bir mümeyyizin ağırlığını da söyleyecektir.

Bahmaşkin nereye saklanacağına bilemez.

Başınızı biraz kaldırın azizim, kaldırın da burnunuz kimildiyor mu kimildanıyor mu göreyim. Kimildiyor kimildıyor. Anladım, aksamları bu dulcağızın eviyle muhafız kışlası arasındaki geçit resmi neden bitmiş, anladım. Çünkü, Bahmaşkin tek başına bir bölüğe bedel de ondan.

Zubov'a, bu kez iyice içli dışlı.

Piyotr Grigoriyev, küçük çerkes hazinenizi iyi koruyun. Nasıl koruyabilecekseniz işte. Ortalıkta müthiş bir hovarda dolanyormuş. Söylemesi benden.

Akakiy'e döner.

Şimdii, aziz Bahmaşkin, genç dostumuza bir anlatsanız.. ha? Hadi! Tabii biliyorsunuz neyi anlatacağınızı. Yalvartmayın ama bizi. Hani şu.. şu hikâyeyi canım.. Değil mi ya..

AKAKİY — Eee.. Vaftizimde.. Vaftizimi mi? Sanıyorum ki vaftizimi anlatabilirdim istiyorsunuz. Ya da ondan sonrakini, yani adımı.. Çok seyrek konan bir addır da. Onun için sanıyorum.

KOVALOV — Onu ya, onu azizim. Rica ediyorum anlatın genç dostumuza. Hadisenize.

Nikolay G.'ye döner.

Göreceksiniz, bütün Kutsal Rusyamız var bu vaftiz-

Koltuğunda bir dosyayla başka servisten bir memur, Meritzin, girer. Kovalov'u görür görmez saygılı bir şekilde girer.

Durun Anton Vasilyeviç! Durun biraz, gitmeyin! Baksanıza hikâyeyi anlatıyor.

Tanıştırır.

Yeni sekreter yardımcımız.. Vasilyeviç Meritzin, Petersburg'un en canavar dansörü. Tabii benim dizim burkulalıberi.. Durun, rica ederim. Burda kimseyi rahatsız etmiyorsunuz!

Akakiy uzun süredir ayakta, sabırla beklemektedir.

Pekâlâ! Başlayabiliriz azizim.

AKAKİY — *(Üzgün bir sesle)* Babamın babası memurdu. Babam kendi de memurdu, kendi babası gibi. Annemin ruhunda.. Annemin gönlü hoştu. Hem bir memur karısıydı, hem de bir başka memurun gelini. Yani ben, çok şerefli bir ailem.. Çok şerefli bir aileden geliyorum.

KOVALOV — Ona ne şüphe azizim, ona ne şüphe!

AKAKİY — Ben dünyaya gelmişim. Ben doğunca annem, bir de babam.. Daha önce akıllarına gelmemiş.. Bu sefer bakmışlar ki ben olmuşum. Bir ad seçmişler sonra.

KOVALOV — Gerçeği gizliyorsunuz Bahmaşkin. İyi bir şey değil bu. Niye saklıyorsunuz? Ashında öyle size bir ad seçmediler, başka bir ad buldular. Nasıldı orası?

AKAKİY — *(Acımacak halde)* Onlar, annem, bir de babam, bir kız bekliyorlar.. Bay Yeni Sekreter Yardımcısı. Bir kız. Ama ben olmuşum, bu sefer. Önceden kızları için bir ad bulmuşlar. Adı Nadya olsun demişler. Tabii önceden. Bu sefer ben olmuşum. Ben olunca.. Çok kötü bir şey olurdu benim adım Nadya olsaydı.

KOVALOV — *(Gülerek)* Yazık ki adı Nadya değil. Değil ya.. Ya da Sofya ya da Aleksandra. Georgette ya

da. Louison da olabilirdi, küçük Fransız matmazelleri gibi. Bir iki fırsatım çıktı, bazı Fransız matmazelleri.. *(Ciddî)* Devam et Bahmaşkin.

AKAKİY — Annem o sırada daha yataktaydı. Tabii ben bilmiyorum. Şimdi söylüyorum ama, bana sonradan anlattılar. Bir iki günlükmüşüm o zaman. Annem takvimi istemiş. Takvim öbür odadaymış. Annem takvimdeki azizler listesini bulmuş. Parmağını tesadüfen koymuş. Üç azizin adının üstüne gelmiş parmağı. Yani Moze'nin, Sozi'nin, bir de geyin, Costozet'nin üstüne. Babam bu üç azizin adlarını kabul etmemiş. Kendisi de koymuş parmağını. Tabii takvime. O da tesadüfen. Baradat çıkmış, Triphille ile bir de Barachise çıkmış. O sırada ben ağlamaya başlamışım. Ama çok şiddetli. Annem bir de babam, düşünmüşler. Ben bu adları istemiyorum gibi gelmiş. Tabii istediğimi bildirecek yaşta da değildim.

Bu sefer annem demiş ki, babasının adını alsın, ikinci ad olarak da dedesinin adını alsın. Adım Akakiy Akakiyeviç olmuş. Adım böyle konmuş.

Nikolay G.'nin dışında herkes Kovalov'un neşesini bastırırcaasına güler ve alkışlar.

KOVALOV — Akakiy Akakiyeviç Bahmaşkin! Mümkün mü? İnanılacak şey mi? Ama doğru ve gerçek azizim, DOĞRU VE GERÇEK! Hadi sizleri başbaşa bırakayım da daha iyi tanışın. Karımla sözleşmiştik. Biraz sonra buluşacağız. Alışveriş için.. Ufak tefek, öteberi.. Bana müsaade.

Uzaklaşır. Kulisten daha bir süre güldüğü duyulur: "Bizim Akakiy bir kere daha çok güzel anlattı. Çok güzel!"

Akakiy sakinleşmiş ve yeniden işine dalmıştır. Çevresindekilere karşı kayıtsızdır. Zubov ve Meritzin kendilerinden birkaç yaş genç olan Nikolay G.'ye yaklaşırlar, samimi bir şekilde konuşmaya başlarlar.

ZUBOV — Hikâye hiç de şu moruk Kovalov'un üstünde durduğu kadar ilgi çekici değil.

NIKOLAY G. — Yok canım, oldukça garip bir hikâye.

ZUBOV — Dikkat ettim, siz gülmediniz! Ama anlıyorum, siz Moskova'da daha nelerini görmüşsünüzdür. Bununla birlikte Petersburg'da, hele bu dairede ona gülmek güzel bir politikadır.

MERİTZİN — Adamcağız zaten tepeden tırnağa tuhaf. Çok fırsat çıkacak sizi eğlendirmesi için. Aramızdan birinin canı mı sıkıldı, hemen Akakiye'.

NIKOLAY G. — Rica ederim. Duyabilir sizi.

MERİTZİN — O bakımdan kaygınız olmasın. Değil mi Akakiy Akakiyeviç Bahmaşkin, oturak yerlerimin küçük kadrolu mümeyyizi, duymuyorsun sesimi değil mi?

Nikolay G.'nin afallamış tavrına gülerler.

ZUBOV — Dikkat edin ona. Kâğıtları kemiren bir sıçanı andırmıyor mu? Hiç bir şey şimdi onun burnunu işinden kaldırmaya yeterli değildir, ama hiç. Onun Cenneti şu beyaz kâğıt düzlüğünden ibaret. Kendini büyüleyen çiçeklermiş gibi küçük küçük harfleri kâğıtlara geçirmekten başka yaşamayı yok. Ben de şiir mi yazıyorum ne? Pek bir önemi varmış gibi Akakiyeviç'in.

MERİTZİN — Kopyalar çıkaran biri, olup olacağı. Meslekte tutulduğu hastalığa gelince, parmaklarına kramp falan girdiğini sanmayın. Meslek ona ünlü basur memelerini armağan etti. Bir hafta oldu olmadı, hayır daha kısa, üç dört gün ya da beş altı gün önceydi; Emekli İşlerinden Nikolay Nikolayev Kovalevski ile bir serüveni oldu. Sanırım tanıyorsunuz Nikolay Nikolayev'i. İyi bir çocuktur. Yüksek zekâlı ufak bir mendeburdur. Ama eğlenmeyi de iyi bilir hani. İşte Nikolay Nikolayev bir hokka mürekkebi Bahmaşkin'in şapkasına boşaltmaz mı?

NIKOLAY G. — Bir hokka mürekkep?

MERİTZİN — Yaa! Bir hokka! Nikolay koridorda

bağırıyordu: "Gelin! Çabuk gelin! Sevgili Akakiy Akakiyeviç'in yüzüne dökülen lepiska saçları var! Kırmızı saçları var!" Mürekkep kırmızıydı da. İsterseniz yemin edeyim, ben şahsen güle güle katıldım.

NIKOLAY G. — Peki o? O ne yaptı?

ZUBOV — O da güldü.

MERİTZİN — Görseniz, ellerini kalçalarına vuruyor ve hepimizden daha hızlı bağırıyordu: "Kırmızı saçlarım var! Kırmızı saçlar!" Siz orda olsaydınız, kendinizi tutamaz, siz de makaraları koyverirdiniz muhakkak.

NIKOLAY G. — Sanmıyorum, Anton Vasilyeviç. Hiç sanmıyorum.

Bu sözler Meritzin'in üstünde soğuk duş etkisi yapar, koymuş olduğu dosyayı alır ve selâmlar.

MERİTZİN — Adım gibi biliyorum ben, siz de gülerdiniz.

Çıkar. Zubov onu takip eder: "Görürüz nasıl olsa; Anton Vasilyeviç; doğrusu siz de çok alıngansınız."

Nikolay G., şaşkın, kalır orda.

- AKAKİY — (İşinden başını kaldırmadan) Ruslar ne kocaman çocuklar, görüyorsunuz Bay Yeni Sekreter Yardımcısı. Sırtıma kokmuş balık assınlar. Bir de kavun kabuğu. Hiç kötü sayılmıyor bu. Ceplerime pis kokan şeyler koyuyorlar. Peynir gibi şeyler meselâ. Ya da bir tavuk kafası. Çöp kutusundan çıkarılmış.

Zubov replik sırasında geri döner.

NIKOLAY G. — N'olur söyleyin.. Akakiy Akakiyeviç Bahmaşkin, çok acı çekiyor musunuz?

AKAKİY — (Birdenbire öfkeli) Ne yaptım ben size? Bırakın beni! İşim var! Dünya kadar işim! Hiçbir şey is-

temiyorum. Uğraşmayın benimle! (*Acınacak şekilde*) N'olur, rica ederim bırakın Bay Yeni Sekreter Yardımcısı. Yapmadım bir şey. Bırakın allahaşkına!

Birdenbire çıkar.

ZUBOV — Bence bütün bunlara sebep havanın kötü oluğu. Rüzgâr kötü esti ve herkes küçük öfkelere kapıldı bugün. Canınızı sıkmayın, önemli bir şey yok ortada.

NIKOLAY G. — Çok beceriksiz davranıyorum galiba.

ZUBOV — Hadi hadi, çocuk olmayın! Gerçi Anton Vasilyeviç kendisine kafa tutulmasına tahammül edemez, ama hiç kini yoktur. Sevimli çocuktur, ilerde mutlaka seveceksiniz. Sevgili Akakiyeviç'imize gelince, hiç merak etmeyin, o şimdi kendisini çok iyi hissediyordur.

NIKOLAY G. — Ona karşı azıcık yakınlık göstermek isterdim.

ZUBOV — Haklısınız. Başlangıçta hepimiz az mı istedik. Ama o da bayağılıklarına dikkat edilmesini istemiyen bazı zavallılar gibi. Gerçek şu ki küçük şakaları-
mız ona yetiyor. Hattâ kendisine gösterdiğimiz yakınlığı ifade ettiğinden gurur da duyuyor bu şakalardan.

NIKOLAY G. — Sözlerinize inanamıyorum. Hattâ bu benim aklımda oldukça çirkin geylemlerle birleşiyor.

ZUBOV — Hadi canım siz de. Bol bol Fransız romanı okuduğunuz nasıl da belli. Göreceksiniz, bu adamın ilgisi de, dostluğu da, aşkı da yoktur. Bizim masum şakalarımız onu insanlığa bağlayan tek bağ oluyor. Bir bakıma kendisine yapılanlar onun için bir iyilik, gerçek bir şefkat de demek. Ona, "Görüyorsun ki Akakiy, seni unut-muyoruz. Tabakandaki bu kavun çekirdekleri, çekmecedeki şu iste kurutulmuş balık senin aramızda olduğuna işarettir" der gibiyiz.

NIKOLAY G. — Ama bunda asla bir dostluk davranışı yok değil mi, asla.

ZUBOV — Siz gerçek anlamda insanî davranışın han-

gi hallerde gösterilebileceğini düşünmekte serbestsiniz. Bizimki garip bir kişi. Bazan çok komik bir kibirle de insanı şaşırtıyor. Gömleğinin yakasını ya da bütün bir gömleğini berbat ettiğimiz bir gündü. Daha geçenlerde, çok olmadı, görülecek şeydi. Mürekkep pantolonunun paçasından bile damlamaya başlamıştı. İnsanın kendini tutamayacağı bir durumdu. Ertesi gün temizleyici parasını verelim dedik. Şöyle bir baktı yüzümüze, birtakım şeyler söyledi. Ne dediğini unuttum şimdi. Ama hınzırına onurlu lâflardı. Hattâ oldukça soylu. Bir bakıma da şaşırtıcı. Biraz da çirkin tabii. Ve bir yaka, bir gömlek satın aldı ertesi gün. (*Gülerek*) Sanırım bir iki de külot! Zavallının köşede birkaç kuruğu vardı. Önemli olan bu değil. Eline az para geçiyor, bu bir gerçek. Ama gece gündüz çalışmak onu paradan çok ilgilendiriyor. Muhakkak bu. Eyra-kı her akşam evine taşıyor, inanım. Bununla birlikte hiçbir zaman prim istediği görülmemiştir. İsteyebilirdi oysa. Belki de hiç aklına gelmedi.

NIKOLAY G. — Ya cesaret edemediyse?

ZUBOV — Ne dediniz, anlayamadım.

NIKOLAY G. — Ya cesaret edemediyse, dedim. Ya korktuysa?

ZUBOV — Kimden korkacak, Allahtan mı? Neden korkabilirdi? Kurt muyduk biz onu yutacak?

NIKOLAY G. — Kendinizi onun yerine koyun. Ben meselâ biliyorum ki karar veremezdim. Bütün bu alaya almalar..

ZUBOV — Çok romantik! Çok genç ve romantik yeni dost! Ne siz ne ben kendimizi onun yerine koyamayız. Dünya dünyadır ve dünyanın düzeni sizin de benim de Akakiylerle aynı yörüngeye düşmemize imkân vermez! Şunu da diyeceğim: o artık alışmış bir kere. Birkaç gün onu rahat bıraksak terkedildiğine inanacak. Daha sanatlı lâflarla konuşursak, hayatın kendisini daha ince, daha

gelişkin varlıklara götürebileceği hakkında hiçbir fikri olmayan kaba ve yavan bir ruhtur o.

NIKOLAY G. — *(Yıkmaştır)* Belki haklısınız. Yeni tanıyorum daha kendisini, iddialı konuşmak istemem... Ama yine de, öyle geliyor ki..

ZUBOV — Ne gibi yani?

NIKOLAY G. — Hani az kazanıyor da.. Acaba nasıl?..

ZUBOV — Aslında bir para harcadığı da yok. Kitapmış, alkalmış, tiyatroymuş, konsermiş, hattâ seymiş, hak getire.. Düşünsenize bir, neden bu? Hiçbir şeye ihtiyaç duymamak, bu gibi insanların bize karşı sahip oldukları avantajlarıdır. Gerçek step bitkileri gibidirler, bizim sekiz güne yetiremediğimiz onlara bir yıl yeter. Sadece ne yediklerini biliyorlar.

Portmantoya gider ve Bahmaşkin'in sefil pal-tosunu askıdan alır.

Alın azizim, işte size Bahmaşkin'in kaputu. Bir göz atın suna. Ben buna ne kadar palto diyecek olsam, yakası öyle uyuzlanmış ki bir asker kaputu diyecek herkes. İçten olarak söyleyin, daha yıpranmış, daha yamalı, daha perempürçük bir şey gördünüz mü ömrünüzde? Bakın arasından sizi görüyorum. Bütün azizler üstüne yemin ederim ki arasından sizi görüyorum.

Kaputu Nikolay G.'nin kollarına atar.

Dokunun! Yoklayın! Bir Akakiy Akakiyeviç'i geriye kalan insan türünden ayıran şeyin ne olduğunu daha iyi anlayacaksınız! Şu bit yuvasını sırtında taşıyan bir adamla birlikte bu şehrin sokaklarında on dakika yürümeye cesaret eder miydiniz? Belki yüz kere ondan kurtulması, kendi durumuna ve bu arada tabii bizim durumumuza saygı göstermesi için çalışmışızdır. Ama ne gezer?! Bazan yurdumuzdaki müthiş kışlara nasıl dayanabiliyor

diye kendi kendime sorarım. Hiçbir hıristiyan yapamaz bunu. Geçen yıl itfaiye binasının üstüne kışa karşı tam on yedi gün teslim bayrağı çektik. Evet, azizim! Tam on yedi gün öldürücü bir soğuk yaptı. Hep şaşarım hâlâ, nasıl oldu da Bahmaşkin, Petersburg sokaklarından birinde soğuktan mosmor ve kıpkırmızı, bir biftek dilimi gibi düşüp kalmadı.

Akakiy girer. Paltosunu Nikolay G.'nin elinde görünce koşar, tuttuğu gibi çeker.

AKAKİY — Paltom! Kimden?.. Kim izin verdi size? Hangi halde paltomu?..

Bu âni harekette palto yırtılır.

NIKOLAY G. — Akakiy Akakiyeviç, yemin ederim, kötü bir niyetim yoktu.

ZUBOV — *(Gülerek)* Bırakın azizim, değmez! Hepimizin başarısızlığa uğradığı bir noktada siz bir çeşit başarı kazandınız. Bundan böyle Petersburg'da şu üç şey artık bir araya gelmeyecek: Akakiy Akakiyeviç, Petersburg'un kışı ve şu paçavra yığını.

MUZİK
Karanlık.

II. SİMON PETROVIÇ'İN DÜKKANI

Dükkan karanlıkça, pis bir yerdir. Tersî Simon Petroviç "beyaz ayaçtan geniş bir masaya bağdaş kurmuştur. İşlerine koyulmuş bütün terziler gibi ayakları çıplaktır."

Gogol'un hikâyesinde "boynunda ipekten bir iğnelik ve birçok iplik asılı bulunduğu, diz-

lerinin üstünde eski bir elbise olduğu" anlatılmaktadır.

Korkuluk gibi oraya buraya asılmış elbiseler dükkânın sefil niteliğini ifade edecek ve ona gerçeği aşan bir nitelik verecek şekilde dir. Bir mankenin samanları dışarı fıskırmıştır.

Terzinin karısının iş yaptığı bitişik mutfak görünmemektedir.

PETROVIÇ — Kim o? Giriniz!

ANNA — (Saldırgan) O kadar mı dilencisin sen Petroviç? Kimse vurmadan kapı vuruldu sanıyorsun.

PETROVIÇ — Köle, sen de! Zilli misin nesen? Dilenci olsaydım elim titrer miydi hiç? Hem de şu hınzır iğne deliğinden şu alçak ipliği geçiremediğim bir sırada!

Usulca bağırıldığı duyulur: "Kimse yok mu? Hey! Kimse yok mu içerde?"

(Alçak sesle) Bu sefer duyduğun inşallah, sıp! Hadi aç kapıyı, Anuşka, hadi hayatım benim!

Kapı yeniden vurulur.

(Kuvvetli) Giriniz! (Kapının gıcırdağı duyulur.)

Aaa! Bu Akakiy Akakiyeviç Bahmaşkin değilse ne olayım. Giriniz evlât! Terzi Simon Petroviç'in dükkânına hoş geliniz.

ANNA — Biraz daha hızlı vuramaz mıydınız sanki? Ya burda benden başka kimse olmasaydı...

PETROVIÇ — Evlât, eğer ondan başka kimse olmasaydı ta Saint-Serge gününe kadar dışarda kalırdınız. Bu kadında dil şu kadar. Ama iş kulağa gelince, mâfiş.

ANNA — Sana raslamasaydım mı? Ha! Ha! Sana raslamasaydım başka birine raslardım. Hayat da bana herhalde bugünkünden daha az pembe görünmezdi. Şimdi susuyor musun sen? Hadi yallah mutfağa! Lahaneleri

suya mı koyacaksın, ne halt edeceksen işte.. Kısacası: kes sesini! (Çok nazik) Eee, Akakiy Akakiyeviç, canımın içi, var mı yeni bir şeyler?

AKAKİY — Tam da üstüne bastınız Simon Petroviç.. Bir şey var. Yani yeni olmayan bir şey. Oldukça eski. Her nekadar yaşı o kadar fazla değilse de.. Yani görünüştü o kadar yeni değil. Eski gibi gösteriyor. Aslında, bir... evet söylesem de olur... Bir kazaya.. Sonra ben çok uğraştım ama tamir etmeyi başaramadım..

PETROVIÇ — Görüyorsunuz ki işim başımdan aşkın, sansarofcuk. Siz sadece gelesiniz diye daha uzun zaman beklersem Yüzbaşı İspravnık arkası yamalanacak gü pantalonu giyemez.. Bense Yüzbaşı İspravnık gibi bir müşteriye darılmak istemem. Anlatabiliyor muyum sincapık? Bunun için size oldukça dikine ve belki de iyi terbiye aldığımdan kuşkulanacağınız bir soru soracağım. Ama böyle yapmakla yarım iş günü kazanacağız. Bana bak çocuk, gevelemeden cevap ver: NEDİR MESELE?

AKAKİY — Mesele paltomdur. (Gülerek) İşte. Demiştim zaten biraz. Paltomu. Bunu işte.

Petroviç kalkar ve Akakiy'in etrafında döner. Palto Akakiy'in üstündedir ve yarıya tuhaf bir şekilde dikilmiştir.

PETROVIÇ — Palto? Eyyvah, bugün sanırım pek anlayamayacağız Akakiy Akakiyeviç...

AKAKİY — Siz mi? Bugün? Neden ama? Açık konuşunuz Simon Petroviç. Niçin siz, bir de ben, iyice..? Oysa ki ikimiz.. Dost demiyorum ama.. Niçin anlayamıyoruz bugün?

PETROVIÇ — Çünkü benim hiçbir şey dediğim seye, korkuluk dediğim, çaput dediğim seye siz kalkıp palto diyorsunuz. Belki fazla sıkılırsa bir palto hatırası denebilir buna. Palto enkazı belki. Ama palto, asla. Asla küçük böcek asla. Başka bir kelime bulmalısınız anlatmak için.

AKAKİY — (*Biraz yatışmıştır*) Biraz öyle Simon Petroviç.. Tabii. Bugün o kadar uygun bir şey değil. Ama.. Meselâ on, on iki yıl önce daha iyiydi. Meselâ diyorum yani. Ama siz onu bir güzel onarırsanız... siz bir kere istesenez, ondan sonra..

PETROVIÇ — Evet, parmaklarımın ucunda herkesin kıskandığı bir adres taşıyorum. Ama istemiyorum efendim. Hattâ istemeyi istemek de istemiyorum.

AKAKİY — Afedersiniz. Ben dedim ki yani. Neyi istemiyorsunuz Simon Petroviç?

PETROVIÇ — Onarılmaz bir şeyi onarmak istemiyorum.

AKAKİY — Reddettiniz galiba. Ama nasıl olur? İmkânsız bu! Düşünün bir! İmkânsız..

PETROVIÇ — Aksine, reddetmem çok normal bir şey. Şu palto dediğiniz şeyin üstünde dikiş tutturmayı düşünseydim, asıl o zaman imkânsız bir şey olurdu.

AKAKİY — İnanın Simon Petroviç... evet bazı yerleri öyle gibi. Geri kalan yerlerinde kumaş sağlamdır ama. Ben demiyorum ki omuzları ve.. Sirtı.

PETROVIÇ — Kollarını unuttunuz. Peki ya önü? Ya geri kalan kısımları?

AKAKİY — (*Afallamaş*) Petroviç, Simon Petroviç.. Yemin ederim ki.. Değil o kadar. Gözleriniz gençliğinizdeki kadar iyi görmüyor.

PETROVIÇ — Hiç şüphem yok, Akakiy Akakiyeviç, ben gençken sizin paltonuz da benim kadar gençti. Aşağı yukarı yaşit oluyorum onunla. İşte bakın palto da burda ben de burdayım.

AKAKİY — Biraz da tozdan.. Toza ne dersiniz? Toz daima öyle..

PETROVIÇ — Yoo, toza bir kabahat bulmamalısınız kardeşlik. Aslında birkaç düzine ayrı kumaşın yanyana gelmesinden meydana gelen şu bohçaya siz kalkıp saygılı bir şekilde şey diyorsunuz..

AKAKİY — (*Sabrı taşması*) Palto diyorum! Evet! İşini niye çığırından çıkarıyorsunuz Simon Petroviç?

ANNA — (*Sesi uzaktan gelir*) Yaşsa Akakiy! Kafasına sokuncaya kadar anlat ona!

PETROVIÇ — Yine mi sen, stülük, sussan olmazdı sanki! Lahanelerle uğraşsana sen! Senin gibiler ancak erkeklerin ayak altlarını yalayabilirler. Ne karışyorsun iki erkek arasındaki tartışmaya!

Akakiy üzülür.

AKAKİY — Ooo! Simon Petroviç!

PETROVIÇ — (*Alçak sesle*) Ayak altı diyorum ya Bay Yüksek Mümeyyiz, aslında ayaklarım eskisi kadar temiz de değil. Bu durum beni öyle yaralyor ki, Petersburg'un en güzel göğüslerine sahipken çok sevdiğim bir kadına bu çeşit şeyler söylemek geliyor içimden. Ama yine de saygıyı takınmak gerek, yoksa önünüze koyduğu yemeği köpekler bile yemez! (*Yüksek*) Hey! Karı mısın nesin, kus yoksa.. O tadını iyi bildiğin ütü tahtasıyla ayanın önünde bir benzetirim ki seni! (*Normal*) Teşekkür ederim Anuşka. Şimdi yeniden konuşmanıza devam edebiliriz. Ne diyorduk?

AKAKİY — Benzetmekten galiba. Ütü tahtası. Hayır, şeyden.. Paltoma palto diyorum ya..

PETROVIÇ — (*Soğukkanlı*) Bu odada iki insan oğlu var. İkisinin de iki kolu, iki bacağı vesairesi var. Elbet ikisinin de kendilerine ait birer kafası olacaktır.

AKAKİY — Orası öyle.. Fakat, bu söylevin..

PETROVIÇ — Bırak da sözüümü bitirelim tilki mayası. Burdan bu odada iki insan beyninin bulunduğu sonucuna gidilebilir belki. Durun canım bitirmedim daha. Sonucuna gidilebilir belki. Gidilebilir mi? Petroviç'e kalırsa pek gidilemez. (*Öfkeli*) Burada tek bir beyin var, tek bir, bir terzinin beyni.. Tabii demek istediğime kulak verersen! Gerçi bir terzinin beyni oldukça önemsiz bir şeydir, onu kabul ediyorum, ama seninki..

AKAKİY — Bu kadar da, ama bu kadarı da fazla Simon Petroviç. Nihayet bir.. Nihayet devletin kadrolu bir mümeyyizine.. Biraz da.. Saygı demiyorum ama..

PETROVIÇ — (*Kahkahayla*) Ama paltonuz hiçbir saygıya lâyık değil Bay Muhasebat Kadrolu Mümeyyizi! Ne olursa olsun bir şeyler yaparak onu düzelterek hanelâde bir yeteneğim olsaydı ve koyduğum yamalar omuzlarınıza hakaret teşkil etmeseydi, ben ne olurudum biliyor musunuz? Bir büyüücü olurudum. Bütün mesele bu. Paltonuza eski halini kazandırmayı düşünmek, karımın Petersburg'un en cilveli, en gevrek, en yuvarlak kalçalı kadını olmasını istemek gibi bir şey. Böylece bir kere daha görüyorsunuz ki Bay Muhasebat Kadrolu Mümeyyizi, bizde eksik olan istek değil, yetenek. Utanarak söylüyorum, Tanrıyla Şeytan elele verseler bile, karımı da paltonuzu da düştükleri bu aşağılık durumdan kurtaramazlar.

Bir an sessizlik.

AKAKİY — Peki?

PETROVIÇ — Pekisi şu: ikimiz de kollarımızda gemiş parlak günlerimizden artakalmış kederli iki enkaz taşıyoruz. Giden gitmiş, ama geriye kalanı iyi kullanmak gerekir, işte bu gerekir kekiclik. Meselâ beni alalım, mutfağımdaki kadın, bir kadın artığıdır. Ne yapıyorum, en ağır işleri ona gördürüyorum. Ama bir çorba yapar ki vallahi kokusunu yirmi kilometre uzaktan duyabilirsiniz. Gerçi o çorbadan kendisi hiç içmeseydi çok daha iyi olurdu, ama bu ayrı mesele, bırakalım. İşte sen de benim gibi yap, babalık. Hayallere dalmaktan, gökyüzüne kar yollamaktan vazgeç. Sen de kendi enkazını kendine ayarla gitsin. Bir şey artık kendinden başka bir şey olmuşa, onun yeni durumuyla yetinmek gerekir. Bu, bu!

AKAKİY — O, o belki. Ama.. Simon Petroviç dün görecektiniz paltomu. Yani onu.. İnanın daha dün.. Bir

elbiseydi o. Giyilen.. Herkes ona bakıyordu.. Küçük bir kaza ile..

PETROVIÇ — Dün! Olabilir! Dün ona birisi son bir kere daha bakmıştır. Aynı olay Anuşka'nın başına da gelmişti. Günün birinde ona son bir kere daha baktığımı hatırlıyorum.

AKAKİY — Simon Petroviç, siz kötü bir adam değilsiniz. Söyleyin bana, ne yapmam gerekir?

Petroviç paltosu masaya yayar. Üzun uzun durumu inceler ve sonunda hükümünü açıklar.

PETROVIÇ — Birkaç çözüm yolu var. İşin erbabı söylüyor bunu size, Akakiy Akakiyeviç.

AKAKİY — Evet işin erbabı. Beklediğim de buydu. İŞİN ERBABI..

PETROVIÇ — Her şey ihtiyaçlarına bağlı, sevgili fırtılovski.

Şurdan ve gurdan kesersen, yani kollar giderse, uygun bir şey olur. Kalanı üç köşesinden dikince büyük bir torba elde ederiz. İçine tüy doldurup son köşesini de diktin mi rahat ve büyük bir yastığa sahipsin. Tüyü az koyarsan, âlâ bir diz örtüsü olur. Şu kalan kol kısımlarından da üç dört el bezi, yeteri kadar tozluk ve birkaç küçük şerit çıkar. Tabii bu sonuncular tamamıyla vurulacak makas darbelerinin sayısına bağlı. İşin erbabı size tozluk yapmanızı tavsiye eder. Almanların buldukları ve para kazanmak için dünyanın dört bucağına kabul ettirdikleri bu nesnelere fevkalâdedir. Hiç değilse ayaklarınızı sıcak tutar.

Paltosu Bahmaşkin'e verir.

Vücudun geri kalan kısımlarını ısıtmak için de yeni bir palto ısmarlarsınız.

AKAKİY — Özür dilerim Simon Petroviç. Paltodan önce bir şey daha söylediniz. Bir kelime.. İyice işitemedim onu.

PETROVIÇ — Yeni! Yeni dedim. Yeni bir palto.

Akakiy'de şafak atar.

N'oldun birden! Otursana evlât! Dükkanımızda bayılmış bir kadrolu mümeyyiz mi görecektik yahu? Kendinize gelin biraz, Akakiy Akakiyeviç. Nefes alın.

Petroviç odanın bir yerinden, saklanmış bir şeşe çıkarır.

Hadi sazanın ufağı, iç bu zikkımı! İki elleri yanlarına gelmiş ölüleri bile ayağa kaldırır bu. Hadi biraz.. Mülkemmell! Az daha! Nefes almayı da ihmal etmeyeceksin. Sakın ha! Bardağı dökme. (*Kendi de içer*) Ohhh! Dediklerine göre petrolden daha iyiymiş bu. Gerçi hangisinin iyi olduğunu anlamak için petrol de içmek lâzım. Sana göre de öyle değil mi? Bana sorsalar, evet derim, petrolden biraz daha iyi bu derim.

... Görüyorsunuz, nasıl ayağa dikti sizi.

Akakiy canlanmıştı, kımlıdır.

Sizden sonra ben de içtim Bay Kadrolu Mümeyyiz. Şimdi.. Aklınızdan geçeni okuyor gibiyim. Aldanmışsam aldandığımı söylersiniz.

AKAKİY — (*Bir çarpıda*) Evet...

PETROVIÇ — Yeni bir paltosun fiyatı nedir diye düşünüyorsunuz. Bu muydu?

AKAKİY — Evet.

PETROVIÇ — Aldanmış mıyım?

AKAKİY — Hayır.

PETROVIÇ — İç az daha. Ama yerinden kalkma.

AKAKİY — Hayır ama.. Ben.. Simon Petroviç.. Daha düşünsem. Rahat kafayla.

PETROVIÇ — Düşün ki yeni! Ve gerçekten, tamamıyla yeni! Kumaş yeni, düğmeler yeni, dubleler, dikişler, cepler, kenar kıvrımları, sırt, ön, kollar, yaka, astar... Baştan aşağı yeni. Bi rakam söyle!

AKAKİY — Vallahi ne bileyim.. Hayır, hayır söyleyemem.

PETROVIÇ — Yüz elli ruble!

AKAKİY — (*Şaşırmış*) Kaç?

PETROVIÇ — YÜZ ELLİ! Ya da yüz ve elli. Ya da iki kere elli, bir daha elli. Yüz elli ruble. Bir kopek fazla değil! Hattâ istersen iyice eskimiş rublelerden. Ama palto yepyeni olacak. Paltoyu beğenmeyeceksen ne olayım.

AKAKİY — Susun Petroviç! Yüz elli ruble, güzel. Ama nerden bulacağım ben o kadar parayı? Sonra, niye yani? İnsaf.. Yani.. İsa.. Hepimizin damarlarında huristıyan kanı doluşmuyor mu? Bu demektir ki.. Tamamiyle.. Söylemesem daha iyi. Düpedüz hırsızlık.. Ama İsa.. On köpeğe şunu tamir etmeliydiniz. Hıh... dubleler yeniymiş.. Şerefli bir terzi on kopeğe yapardı bunu!

PETROVIÇ — (*Bağvarak*) Kapıyı açsana Anuşka! Akakiy Akakiyeviç Bahmaşkin çıkacaklar!

Akakiy'in üstüne yürür.

AKAKİY — Bırakın beni Petroviç, rica.. Bir memurum ben.. Bazı bakımlardan şerefli bir..

Hakim bir tavırla Petroviç çıkmakta olan Akakiy'e kapıyı gösterir.

Petroviç'in sesi Akakiy'i takip ederken ışıksızdır.

PETROVIÇ — Bay Kadrolu Mümeyyiz, Bay Kadrolu Mümeyyiz! Siz terzilik mesleğini ne sanıyorsunuz? Hırsızlıkmiş vesaire.. Eğer on kopeğe postekinizi tamir edecek bir meslektaş bulursanız düşünün ki Petersburg'da hâlâ on kopek çalmağa hazır adamlar var.

KARANLIK

III. SOKAK - DAİRE - SOKAK

İşık, kendi kendine konuşan Akakiy'e çevrilidir. Daireye giden yol üstünde, Petersburg'dan bir görünüş.

AKAKİY — Beceremedim. Simon Petroviç karısına da bağıyor. Simon Petroviç'e anlatamadım. Diyecektim ki. Anlamadı. (*Titrer*) Amma da soğuk, Tanrım! Ağaçlar üşüyor. Bu da zar gibi ince. Posteki dedi. Isıtmıyor artık. Simon Petroviç'le aynı yaşta. Soğanof. Enkaz. Kazaya uğradı ve enkaz. Isı birkaç derece fazla olsaydı. On baş derece fazla. On derece de olur.. Severdim. Her tarafı kirlilikli gocukları çok severdim. Onları giyince boğulur sıcaktan. Ağaçları severdim. Petersburg üşümez. Çıplak ayaklarıyla.. Beceremedim.. Allah cezasını..

Akakiy Daireye gelmiştir. Günlük hayatını özetleyecek bütün jestleri mekanik bir şekilde yapacaktır: paltoyu çıkarır, saten kolluklarını takar, kalemini yontar, oturur, kopya çarmaya başlar v.b.

Çevresindeki hayat her zamanki gibi döner. Akakiy kalkıp giyinene, Petroviç'in dükkânına yeniden gidene kadar yalınadır, çok dalgındır.

İşığın da birkaç dakika için bütün bir günün geçişini anlatır şekilde değişmesi, dönmesi faydalı olur.

Hiç düşünmeden.. Terzilerle, âdâbı var.. Hele Simon Petroviç'le.. Şurdan şurdan kesersen.. Diyecektim ki Simon Petroviç.. Almanların bulduğu diz örtüsü. Almanlar değil diyecektim.. Yanlışın yanlış bir şey oldu. Ama yine giderim. Niçin olmasın? Yine, Simon Petroviç derim. Pet-

roviç'e sey lâzım, iltifat.. "Aziz Petroviç, sıhhatiniz iyi ya. Yüzünüz ne anlamlı." Yüzünü söylerim. Sonra meseleyi iyi bir şekilde.. Paltom yeni demem. Bir gün karısına son bir defa bakmış bir adama böyle denir mi hiç?

(*Yazar*) *Bu avanslar, ilgilerin istihkaklarından eşit taksitlerle ve ödeme kabiliyetlerine göre iki yıl içinde geri alınacağından..*

Parayı önceden veririm. İki kopek koysam. Bir kopek de olabilir. Masanın yanındaki sandalyenin üstüne. Ve tam zamanında.. Sarhosun biri zaten.

(*Yazar*) *Yıl kesirlerinin her ayı için tekaüt aylığı bağlanmasında esas tutulan aylık veya ücret tutarının yüzde birinin on ikide biri..*

Yüz elli ruble ha? (*Gülerek geçiştirmeye çalışır*) Niçin yüz altmış değil? Yüz yetmiş, yüz seksen değil de yüz elli. Bin, iki bin, on bin ruble.. Evet, benim sırtımdan.. Sonra da arkamdan bağırsın.

(*Yazar*) *Askerlik hizmetini başkalarının yerine yaptığı anlaşılmalara aylık bağlanmaz.*

Erken gitmemek lâzım. Petroviç erken gidince aksi. Ama akşam başka. Keşke akşam.. Şeyden sonra, tam bir ayyaş.. Petrolden daha iyiyi içiyor. Petrolden az daha iyi. Bu akşam, bu akşam.. En iyisi bu akşam. (*Giynir*)

Tam zamanı. Beklemeden. Gideceğim. Bu sefer olacak. Bir iki de kopek. Önceden.. Uygun bir zamanda.

Terzinin dükkânına doğru yürür.

Diyeceğim.. İstiyorum şunu. Öyle diyeceğim ki anlasmı asıl kendisinin.. Gerçek bir cesaretle.. Anuşka orda olmasa daha iyi. Anuşka varken, şişe yokmuş gibi. Söz dinlemiyor. Diyeceğim ki Simon Petroviç.. Cesaretle. Alt tarafı bir terzi. Şunu yapacaksın derim. Emrederim.

MÜZİK
KARANLIK

IV. SIMON PETROVIÇ'İN DÜKKANI

Akakiy, iş masasının üstünde ayakta duran ve düşecek derecede sarhoş olan Petroviç'in önündedir. Akakiy'in silhetti ondan daha hâkim görünür.

AKAKİY — Saygılarımla, diyebilirim ki... İğitiyor musunuz Simon Petroviç? Heyy!

PETROVIÇ — İğitiyorum, küçük kargacık.

AKAKİY — Çok saygılarımla ifade edebilirim ki düğündüm, bütün gün. Düşüncelerin okyanusuna daldım. Yanlış anlama konusunda bana öyle geldi ki... Birbirimizi yanlış anlama konusunda biliyorsunuz benim işim sıkı bir iş. İş yaparken işime veririm kendimi. Bir şeye kafamı vermişken aynı zamanda başka şeyi de düşünmek güç oluyor. Yani iyi düşünmek. Zaten üstünde çalışılan şey hakkında düşünmek yıpratır insanı. Bunu siz de bilirsiniz Simon Petroviç. Siz ki... Siz mevsimler boyunca iğnenizle ne güzel yazıyorsunuz. İhh!.. Umarım ki sıhhatiniz hiçbir şeyi istetmiyecek kadar...

PETROVIÇ — (*Açık*) Sıhhatim, sıhhatli bir adamın isteyebileceği her şeyi istetiyor. Ne yazık ki, siz de biliyorsunuz, Anuşka bir kadavra çeşididir. Onun geçtiği yerde istek ölür, yerle bir olur.

AKAKİY — Aslında mesele o değil. Bu sabah bir elbise konusunda müthiş bir şaka yaptık. Siz de ben de aynı kelimeyi kullanmadık.

PETROVIÇ — Bu sabah mı? Siz ve ben, Akakiy Akakiyeviç? Bu sabah hiç karşılaştık mı ki alaca lahanacak?

AKAKİY — Hem de burda. Ama siz galiba normal durumunuzda değildiniz Simon Petroviç. Bu akşamki gibi anlamıyordunuz...

PETROVIÇ — (*Râzi*) Yataktan sarhoş kalkılmadıkça her şey boğuna.. Sen de gördün ya. Hele şimdi zilzur-na olunca.. Şurda taklit olmayan, gerçek bir Lac Ladoga saklıyorum. Akşamları (*gizli bir şey söyler gibi*) artık işemeğe cesaret edemiyorum. Bu akşam da öyle. Fizikî acı o kadar önemli değil. Ama moral acı, sazacık, moral acı kötü. Çok kötü şey. Vücudumda beni ısıtan şeyin akıp gittiğini görmek. Hiç yapmayacağım onu... (*Çağırır*) Anuşka! İki ayaklı keçi. Kokmuş leş misin nesin? Bura-ya gel.

AKAKİY — Simon Petroviç.. Böyle yapmanız doğru değil... Bir kadın bir kadındır...

PETROVIÇ — Bir kadın bir kadındır, ama bizimkinin hali... Bir daha gör de sonra felsefe yürüt. (*Yeniden çağırır*) Hey! Anna! Azıcık cesaretin varsa gel de kendini göster. Gel, bir terzinin kaderi neymiş anlaşılın!

AKAKİY — Dışarı çıkmıştı demin... Çıkmasını bekledim ki...

PETROVIÇ — Sen de mi? Sen de mi çıkmasını bekliyorsun? Sen bile.

AKAKİY — Düşündüm ki... Erkek erkeğe konuşalım, Simon Petroviç..

PETROVIÇ — Şişemi saklıyor. Görüyorsun karıdaki etireti!.

AKAKİY — Erkekler de küçük hizmetler yapabilirler... meselâ... İşte bakın pırl pırl on kopek... Şuraya koyuyorum, gördün mü dostum?... on kopek. Beni dinlesen.. Senin olacak onlar.

PETROVIÇ — Yirmi kopek diyorsun, oysa yalnız on kopek görüyorum.

AKAKİY — Yalnız on kopek dedim.

PETROVIÇ — İki kere. İki kere söyledin. İki kere on, yirmi.

Akakiy on kopek daha ekler.

Seni Tanrı yolladı, küçük kardeşçik. Şimdi burada bir
Dokuz Eylül Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi

adam yirmi kopek için, uzakta olmayan başka bir adamın şerefine kadeh kaldıracak. İnan bana, bu, paskalya şamdanı yakmaktan daha sevap. Bundan böyle aramızda daima yirmi kopeğin hatırası yaşayacak. Bundan böyle dostun Simon Petroviç'e güvenebilirsin.

AKAKİY — Zaten biliyordum. Anlaşabiliriz diyordum. Siz, bir de ben..

PETROVIÇ — Hep beni gözlüyor, Bay Kadrolu Mümeyyiz... Size bir şey itiraf edeceğim.. Şu çürtük marulun akli fikri içmemde. Sanıyor ki..

AKAKİY — Sahi mi söylüyorsunuz?

PETROVIÇ — Tabii tabii.. Sanıyor ki günde iki litre kadar içiyorum. Yaa! Ama bilseydi ki... Sonra bilmem dikkat ettiniz mi tuhaf bakışlarıyla sanki fırsat kolladığını anlatmak istiyor. Sanki gözleriyle kulakları ittifak etmiş.

AKAKİY — Sadece bu değil Petroviç. Bakışı neye benziyor? Tavşanın bakışına..

PETROVIÇ — Tavşan! Tam üstüne bastın. Tabii tavşan. Öyle ki bir gözü mutfakta bir gözü kasada. Bir gözü lahanalarda bir gözü paralarda. Görüyorsun ne çok gözü var. Gülebilirsin buna dostum, bana zevk verir: lahanalar ve paralar. Ha! ha! ha!

(Güler ve sakinleşir.)

AKAKİY — Bakın gülüyorum, Simon Petroviç. Sizde bir yüksek memur zekası var. Bir baş müşavir, hattâ bir... ne bileyim.. Yüzünüz de çok hoş.

PETROVIÇ — Beni şımartıyorsun bit kurusu. Beni şımartıyorsun ve vaktini kaybediyorsun.

AKAKİY — Nasıl? Anlayamadım.. Vaktimi ne?

PETROVIÇ — Bense seni anlıyorum.. Niçin geldiğin belli evlât. Hoş yüzüyle, taşıdığı bir yüksek memur zekası ile, şerefli bir terzi senin berbat paltonu onarabilmeli, değil mi? Yalan mı söylüyorum?

AKAKİY — Belleğiniz nasıl da?.. Hiç ummazdım ko-

nuşurken, birden.. Konuşma nasıl döndü birden.. hıh!.. Hoş olan..

PETROVIÇ — Çevrene bak, Akakiy Akakiyeviç. Şu asılı gördüğün her şey benim eserimdir. Hünerin ve sabrın harikalarından başka bir şey değil onlar. Şu on parmağın dikkat et, on iki parmağın olsaydı daha iyi çalışmazdım. On parmağımla başaramıyacağım hiçbir şey yoktur.

AKAKİY — *(Kaygılarından kurtulmuş)* Simon Petroviç! Simon Petroviç! Biliyordum. Ben..

PETROVIÇ — Yalnız.. YALNIZ!.. Bu on veya on iki parmağın bazı şeylerle arası iyi değildir. Meselâ, birbirine eşit olmayan iki yamayı bir kıça dikmek, ya da sırtında taşıdığın şu zimbirtanın esasını meydana getiren yırtıkları bir araya getirmek..

AKAKİY — Ama.. Sabahki gibi başlamayalım yine.. Bana önce umdurup sonra da..

PETROVIÇ — Benim bir lâmba gibi dolu bir varlığım var.. Zaten görüyorsun.

Ona dilini çıkarır.

Bu da fitili işte. Bir lâmba gibi dolu ya da değil, ama beni utandırdığını söylemeğe mecburum Bay Kadrolu Mümeyyiz. Bundan gurur falan duyduğumu sanma. Bu bâpta çok uysalımdır. Ama Büyük İsa da bilir ki, yüzüm kızarıyor seni görünce.. Senin hesabına utanıyorum.

AKAKİY — *(Belirsiz, küçük bir öfkeyle)* Dürüst değilsiniz Simon Petroviç. Siz.. Hattâ sarhoşken bile.. Öyle bir davranıyorsunuz ki, nezaketin..

PETROVIÇ — Döğüş kazanmış horoz gibi kafa patlatma gimdi. Yüreğime dokunuyor halin. Gerçek bu. Hadi parlamayı bırak. Şu zavallı kafa içinde ne canlar kaldığını bir bilsen. İşini yapacağız. Tamam mı? Söz! Ne yazık ki bu böyle. Meseleyi başka bir yünden ele alacağız.

Başına bir su kovasında ıslatmaya gider.

AKAKİY — Bu iyi! Bu çok güzel, Simon Petroviç! Özürlülerim, küçük sertlikler yaptım. Ama şurama gelince.. Dayanamıyorum, kaba oluyorum. Siz de tanırırsınız beni... Şimdi tamam!

PETROVIÇ — Evet! Yaptığın şu şamata daha tatsız bir gürültü daha olabilirdi. O da dolu bir şişenin kırılmasından çıkan gürültü. Söyleyin bakalım, kâtiplikten iyi para geçiyor mu elinize.

AKAKİY — Pek sayılmaz.. Hayır.

PETROVIÇ — Bununla birlikte iyi bir elbise bazı hal-lerde gereklidir.

AKAKİY — Çok gereklidir.

PETROVIÇ — Ya soğuklarda. Kara kışta kimseye hava yutmasını tavsiye etmem.

AKAKİY — Neva baştan aşağı buz tutmuş.

PETROVIÇ — Hesap-kitap tamam, yüz otuz rubleye sırtındadır. Yüz otuz ruble. Ama bütün Petersburg'un en yeni paltosu olacak.

AKAKİY — Ne? Hangisi?

PETROVIÇ — Nevski'de, o aydınlık caddelerde bile herkes üstünde görecektir.

AKAKİY — Bir gey var ama.. Hayır! Hayır diyorum!

PETROVIÇ — Yüz yirmi ruble. Son fiattır! Yalnız yüz yirmi. Hayatını kurtarmak için yeğencik.

Kuvvetle elini elime alır, pazarlık hareketi yapar.

Gör hayrını! Pazarlık tamamdır!

AKAKİY — Benim için tamam değil. Yapmadım ben. N'olur Simon Petroviç. Kabul ettim saymayın.

PETROVIÇ — Buz tutmuş Neva'dan bahsettin ya, partiyi kazandın tilkicik. Senin soğuktan kıkırdamana müsaade edemem. Buna inanmanı isterim. Donmuş kimleri gördüm ben, soğukta herkesten kederli gibiydiler. Hepsi

de yere oturmuş bir şekilde öldüler, ayakları altlarında katlanmış şekilde. Öbür dünyaya ihtiyar çocuklar gibi oturmuş şekilde gittiler. Tanrının huzuruna da öyle çıktılar. Oysa öbür dünyaya iki ayağının üstünde gideceksin, Yoksa kığına tekme vuruyorlar.

AKAKİY — Oturarak ölmüşüm, umurumda değil. Başka türlü yaşamıyorum ki. Hepsini bir; ahrette oturmuşum, ayakta durmuşum, farketmez.

PETROVIÇ — Günaha girme hiç yoktan. Donmuş bir kadavranın ne demek olduğunu bilirim ben. Moskova'da terzilik tahsili yaptığım sıralarda, birkaç kişiyle birlikte açık bir buz çukuruna düştüydüm. Tabii Moskova'da. İnan ki hemen öldüm. Bereket versin bâstübadelmevt hemen imdadıma yetişti; Suyun takdisi bayramıydı o gün. Su beni takdis etti de öyle dirildim. Yoksa bir terzilik okulu öğrencisi ölmüş kimin umurunda. Sana gelelim, senin böyle bir şansın da yok. Bana bak, beni yüz yirmi rubleye lâıyk görmeyen kimseyi ne yaparım biliyor musun? Anuşka'yla birlikte bir odaya kilitlerim, Cehennemin kendisi için kurtuluş yolu olduğuna inana-nan kadar kalır orda. Ben de günah işlemiş sayılmam.

AKAKİY — (*Zayıflayarak*) Biliyorum.. İsteğiniz, Simon Petroviç.. Benim de faydamı istiyorsunuz.. Ancak.. Yüz yirmi mi dediniz? Nasıl bulayım yüz yirmi rubleyi?

PETROVIÇ — Samur bir yaka takarız. Yakanın üstüne de gümüş kaplama kopçalar koyduk mu...

AKAKİY — (*Yenilmiş*) Harcadığım her rubleden bir mangır ayırırım. Kötü günler için.. Evet bakır bir metalik.. Çok eski bir çekmece var, onun kapağındaki yarıktan içine atıyorum... Çekmece kilitli.. Şeytan dürtünce açmayayım diye.. Orda birikir.. Metelikler.. Altı ayda bir hesap yaparım ve onları daha bütün paralarla değiştiririm. Yıllardır bu sürer. Çekmecemin yarığı sürtille sürtille bakır rengi aldı.. Ama.. Hepsini otuz rubleyi geçmez.

Geri kalan ne olacak Simon Petroviç? Nerden bulacağım o kadar parayı?

PETROVIÇ — Fazladan yalnız altmış ruble bulursun öyleyse. Samurdan vazgeçeriz. Samur renginde kedi koyarız yakaya; ama ne kedi, görülmedik, bilinmedik güzellikte. Yüz on rubleye çıkar o zaman. Ha!? Yüz on rubleden yirmi kopek eksige. Kaparo olarak yirmi kopek verdin ya. Yarın kırk rubleni getirirsin domuzcuk, en uygun fiatla kumaşı alırız. Kumaş tüccarlarından birkaçı son haftalarda iflâs etmeseydi bu kadar şanslı olmazdın. Bulacağız. En yüksek malı en aşağı fiatla bulacağız. As-tarını pamukludan yapacağız, epey uzaktan bakınca ipek-liden daha alımlı görünür.

AKAKİY — Daha altmış ruble! Ben asla... Fevkalâ-de bir durum gerekir ki...

PETROVIÇ — Durum, sanırım, sizin işiniz. Ben yar-gıç değil, terziyim. Ama bana elli ruble bulun, ötesine ka-rışmayın. Kazan bakiresi üstüne yemin ederim ki, Bay Mümeyyiz Akakiy Akakiyeviç Bahmaşkin, palto fevka-lâde olacak.

MÜZİK KARANLIK

V. AKAKİY'İN EVİNDE

Demir bir yatak, üstünde semaver bulunan küçük soba, bir ikon ve o ünlü "çok eski çek-mece" .. Bunlar Akakiy'in evindeki basit duru-mu anlatmaya yeter.

Küçük bir masanın üstünde, bürosundaki-leri andıran bir ya da iki dosya, mürekkep hokkası, kalem.

Bir mumun titrek alevi ikonu aydınlatmak-tadır. Akakiy iğrenç bir görünüşü olan eskici Olayev'in önünden girer.

AKAKİY — Vaktimiz çok kısa. Yalnız rica ediyorum, giderken merdivende gürültü çıkarmamak için dik-katli olun.

OLAYEV — Kiracıları tanırım beyefendi. Bir eskicinin merdivenden inmesine aldırılmazlar.

AKAKİY — Peki. Bu sattıklarım şahsi malımdır. Ama çok yüksek seviyede biri olarak düşündüğüm bir hanımın satış konusunda bazı şeyleri bilmesini istemiyorum... Önemli bir hanım, bilgili, okumuş, bir... şeyden dul... Sanıyorum ki kocası yaşasaydı şimdi büyük bir general olacaktı. Hem galiba generalken ölmüş..

OLAYEV — Yok canım, bal gibi yüzbaşıydı. Kadın-ların, sevgili kocaları öldükten sonra da geçen zaman için-de rütbelerini yürütmek dehaları vardır. Bir yüzbaşı ol-sa olsa...

AKAKİY — Rica ederim. Yüzbaşılık da bir derecedir.. Daha yavaş konuşun, en az gürültüyle, mümkünse...

Olayev sırtındaki çuvalı yere koyar.. İçindeki madeni eşyanın şangırtısı duyulur.

OLAYEV — (Alçak sesle) Şamdanlar, gümüş çatal bıçak takımları, büyük bir şapka. Asaletleri, ışın püf nok-tası bakımından kötü bir güne rasladılar. Dün yalnız sahaneye bir yatak takımı düşürebildim. Ama gürültüsüz patırtısız alıp götürmek bir mesele oldu.

AKAKİY — Evet. İşte satılacak..

Semaveri gösterir.

OLAYEV — Hayır.

İkonu gösterir.

Bu.

AKAKİY — O satılık değil. Bana yirmi rubleye mal olmuştur.

OLAYEV — Hayır. Bu. *(Yeniden ikonu gösterir)*
Veya bu. *(Çekmeceyi gösterir.)*

AKAKİY — Ne bu, ne bu. Bu!

OLAYEV — Bu! Sekiz ruble! Ve bu! Dört! İkisine, on beş rubleye kadar yükselebilirim.

AKAKİY — Semaver. Yirmi rublelik bir semaver. On sekiz.. On yedi..

OLAYEV — *(İkonu göstererek)* On.

AKAKİY — Hayır. Semaver..

OLAYEV — Satış kabiliyeti yok.

AKAKİY — Ne diyorsunuz? Hadi, hadi canım. Ne masal okuyorsunuz. Satış kabiliyeti yokmuş.. Ben satmıyor muyum işte?

OLAYEV — Kime?

AKAKİY — Size!

OLAYEV — Satmıyorsunuz demektir. Çünkü ben bunu ve bunu alıyorum. Bunu değil.

AKAKİY — İkon, çekmece kadar kolay satılamaz. Modası geçmiş. Hiçbir şeyden anladığınız yok. Bu parça...

OLAYEV — Asaletleri belki Separansky yasalarının kırk dört cildinin büyük bir kısmını bilir. O, onun sanatı çünkü. Ben..bu koca kitaplardan bir satır bile okumamışumdur. Ama iş satın almaya gelince, öyle her önüne geleni almam. Eviniz de ne kadar soğuk!

AKAKİY — *(Oldukça garip bir gururla)* Ateşsiz geçirdiğim on yedinci gündür bu. Vazgeçtim gitti ateşten. Şimdi de çaydan vazgeçmeye karar verdim. Semaverinin için satıyorum.

OLAYEV — İkonu satın bana, şamdandan da vazgeçebilirsiniz.

AKAKİY — Semaver.. Petersburg'u Almanlar ve Fransızlar işgal etmişlerdir. Ve buraya gelip giden hiçbir yabancı kendi ülkesine semaversiz gitmez. Yalnız Rus-

ya'da görebildikleri bir eşyadır bu. Kendi ülkelerine götürüp göstermek isterler.

OLAYEV — Sizinki herhalde Petersburg'da daha uzun zaman arzı endam edecek. Hiçbir yabancı almaz onu.. Yeterince eski değil. Bir Rus için de çok eski. Ruslar tuhaftırlar; eskici dükkânında yeni ve ucuz şeyler ararlar. Ben şunu alacağım. On ruble.

AKAKİY — Semaverle birlikte yirmi.

OLAYEV — O zaman çekmeceyi de alırım. Hepsine yirmi; semaver ve çekmece ile birlikte.

AKAKİY — Yirmi beş.

OLAYEV — Yirmi iki.

AKAKİY — Yirmi üç.

OLAYEV — Yirmi üç.

Eşyayı toplamaya başlar.

Satılmıştır! Asaletlerinin işleri tıkırında gidiyor.

AKAKİY — Yirmi beş.

OLAYEV — Yirmi üç.

AKAKİY — Olamaz.. Bunlar öyle hatıralar ki..

OLAYEV — *(Götüreceği eşyayı bir araya getirirken)* Hatıralar burda kalıyor. Ben sadece eşya götürürüm, hatıra asla. Hattâ eşyanın taşıdığı hatıralara ben eşyanın kendi hatıralarını da eklerim. Hatıra matıra vızgelir bana. Kimse bilmem hangi eşyanın annesinden dönüp dolaşıp kendine geldiğini bile bilemez. Bir çivi çıkarım, eşyaya büyük bir önem kazandıracak bir vida koyarım, başka bir şey olup çıkar. Küçükçüncik yüzeylerinde, kaybolmuş sevgililerin anılarını taşıyan neler neler satın almışumdur. Bir keresinde hiç unutmam, küçük bir kaşıkla kökleri bilmem hangi büyük düke dayanan bir ailenin bütün hatıralarını çuvala doldurup götürdüm. Bunun için asaletleri hatıralar konusunda hiç kaygılanmamalı. Hatıralardan bana ne? Sonradan malları satarken hiç kimşenin bunlar birinin hatıralarıdır diye çıkarıp fazladan bir köpek verdiğini görmedim.

Bu böyle.

Uvvv! Ne soğukmuş eviniz!.. Asaletleri bir gün sıhhatlerini de satılığa çıkaracaklar korkarım. Öyle bir şey olursa beni unutmayınız. Şimdiden iyi fiatla müsteriyim. Çok güzel sıhhatler var! On yedi gün!

AKAKİY — Uuvvv! Evet! Hiç değilse şamdan azıcık ısıtıyordu. Belki şimdi işler daha da güçleşecek.

MÜZİK KARANLIK

VI. BANDDAN SESLER (Çok hafif ışık)

PETROVIÇ — Kırk iki ve yirmi üç.. Aşağı yukarı altmış beş eder. Çok güzel. Daha otuz ruble gerek, size çıtkırıldım Moskovalı bayların bile sahip olamayacağı bir palto dikiyorum. Otuz ruble dostum... Ve siz modellerdeki resimlerden daha oynak olacaksınız.

AKAKİY — (Değişik, güçlü bir sesle) En aşağı kırk beş ruble daha Simon Petroviç. Daha iyi olsun diye. KIRK BEŞ RUBLE! Evet, en aşağı.. Kedi kalsın. Samur bir yaka istiyorum. Anlıyor musunuz? GERÇEK SAMUR!

IŞIK

VII. DAİRE (Fedor Fedoroviç Kovalov'un Bürosu)

Kovalov'un hiyerarşik durumunu belirten iki ya da üç eşya. Bunlardan biri her dairede gö-

rülen şekilde Çarın çok büyük bir portresi olabilir. Kovalov, burnu gözlüklü, sonunda iyice böbürlenmiş tarzda "görüyorsunuz ya, taklit edilemez" der gibi imzaladığı bir belgeyi dik-katle incelemektedir.

Sonra uzaktan güç duyulabilecek bir zili çalan kalm bir ipi çeker. Merasimci bir tavırla, gözlüklerini masanın üstüne koyar, kollar, imzayı atan parmağına masaj yapmaya başlar ve hareketsiz bir şekilde üst'ünün keyfini bekleyen Akakiy'e doğru yürür.

KOVALOV — Kırk beş ruble.. Avans olarak istediğiniz rakam bu muydu?

AKAKİY — Benden.. evet.. Rakam o.. Ama..

KOVALOV — Akakiy Akakiyeviç, bazı şeylere hakkınız olduğunu inkâr etmiyorum. Bu son yıllar içinde adınız ikramiye listelerine yazılmadığı da bir gerçekmiş gibi görünüyor. Bunun sorumlusu kimse bulup çıkaracağız. Ben, bizzat icabına... değil mi ya. O ki sadece dikkatsizlikten doğan bir şey bu... Ve ben, o ki buna önceden kaniyim.., araştıracağız. Yalnız size hatırlatırım, ikramiye hiçbir zaman, HİÇBİR ZAMAN bir hak değildir. Memurin kanunu bu bakımdan hiçbir yoruma yer vermeyecek kadar açıktır. Hem siz cimri bir adam değilsiniz, Akakiy Akakiyeviç, biliyorum bunu. Biliyorum. İnsanları oldukça tanırım. Bir dikkatsizlik.. Bir dikkatsizlik için içine girince âdil bir şekilde, inanınız bana azizim, tamamiyle âdil bir şekilde size düşecek ikramiyeyi de aramızda paylaştık... Bu konuda kaygınız olmasın..

AKAKİY — Evet, Yüksek Asaletleri.. Âdil olduğundan kuşkulu değilim, ama.. Kimseye yetki vermedim ben paramı alsın diye...

KOVALOV — Hani bir servetmiş gibi konuşuyorsunuz azizim. Çok bir para değildi. Katırları ürkütmeye değmeyecek kadar. Az bir şey. Aslında ÇOK AZ BİR ŞEY!

AKAKİY — Yedi yıl... Yüksek asaletleri, yedi yıl söz konusu burda. Bu çok az bir şey, yedi keredir oluyor.

Bir memur girer. Kovalov ona aceleci bir nezaket gösterir. Uzattığı belgeleri teker teker imzalayıp verir.

KOVALOV — (Memura) Şu aceledir. Şunu da müdürün görmesi lâzım. Çok önemli bir taahhülle ilgili. Çabuk, çabuk, çabuk, çabuk!

AKAKİY — Acaba hiç mümkün müdür?.. Tazmin etmek?

KOVALOV — Rakamlardan konuşalım, azizim, o ki ayak diriyorsunuz. Rakamlardan konuşalım. Paradan konuşalım. Değil mi ya?.. Küçük annemiz Rusya'nın gitgide nasıl battığından.. Durumu siz şimdi iyi mi sanıyorsunuz. Yılda on, on iki ruble Akakiy Akakiyevig; on, on iki ruble neyinize merhem olacak sizin? Mantıklı olun, *giderlerinizi* düşünün bir. Onlar GİDER olacaktı, değil mi ya? Hayatı tanıyorum, akan parayı biliyorum.. Yalnız rüzgâr stepte o kadar hızlı akar. Kazanır kazanmaz uçup gidiyor. Bakıyorsun var, bakıyorsun yok olmuş. Yalnız bizim yoksul keselerimizden bahsediyorum, dostum. Bir de devlet hazinesindeki paraları düşünün. Burada herbirimizin az çok *sorumlu* olduğumuz Hazine'deki paraları. Binlerce, milyonlarca, milyarlarca rublenin bizler göz kulak olmazsak buharlaşıp gideceğini.. Anlatabildim mi, Akakiy Akakiyevig?

AKAKİY — Anlamasına anlıyorum... Yüksek asaletleri, ama burda kırk beş ruble söz konusu. Kırk beş ruble çok büyük ihtiyacım...

KOVALOV — Şimdi pişman oldunuz değil mi? Birkaç ay önce, basit kopyalar çıkarmaktan daha önemli bir iş teklif ettimdi size. O iş sayesinde size daha iyi bir kade me sağlamak dileğindedim. Ücret de arkadan gelecekti. Kabul ettiniz mi? Bütün iş size verilen bazı raporlara genel bir başlık koymaktan ibaretti...

AKAKİY — Birçok fiilleri birinci şahıstan üçüncü şahsa çevirmek de gerekiyordu.. Yüksek asaletleri hatırlayacaklar.. Birçok fiiller...

KOVALOV — Reddettiniz. Bir bunu hatırlıyorum. Buraya geldiniz, dosyaları masaya koyarak kantar içinde şöyle dediniz: "Kopya çıkarmayı daha çok seviyorum, yüksek asaletleri. Benim işim kopya çıkarmaktır." Aynen böyle dediniz. Olaya mim koydum sanmayın sakın. Hani yeri geldi diye söylüyorum. Yoksa, hattâ diyebilirim ki bu can sıkıcı olayı da, o günkü olumsuz davranışınızı da *unutmuştum*. Ama bugün, istekleriniz, değil mi ya, aklıma da getirdi, şey de yaptı. İkramiye listeleri çoktan hazırlandı. Ve siz kalkıyorsunuz meslekdaşlarınızın payları üzerinden ÖNEMLİ bir miktarın kırıpılmasını istiyorsunuz. Onların, fiilleri sadece birinci şahıstan üçüncü şahsa değil, hattâ mümkün olsa dördüncü, beşinci, şahıslara çevirmekten kaçınmayacaklarını da unutuyorsunuz. Değil mi ya.. Kendinizi benim yerime koyun azizim.

Akakiy vazgeçer, gitmek için izin istemeye davranır.

AKAKİY — Asaletlerini rahatsız ettim.. Bana öyle geliyordu ki.

Selâmlar ve çıkışa hazırlanır.

KOVALOV — Bir dakika azizim. Rica ederim söyleyin bana.. geçmişte hiç istemediğiniz şeyi bugün istemek fikri nasıl geldi aklınıza? Bu fikir kendiliğinden mi doğdu? Yoksa sizi bu harekete iten biri mi oldu? Çekinmeden söyleyiniz, görüyorsunuz ki hiç öyle kötü adamlar değiliz. O halde? Peki kim? Size biraz yardım edeyim. Yeni sekreter yardımcısı mı yoksa? Ah! Ah! Ah! aldanmamışım. Mutlaka odur. Burnunuzdan anlaşılıyor zaten...

AKAKİY — Hayır! Ashında, evet, o genç adam söyledi. İnaniyorum, fevkalâde bir genç adam o. Dikkatimi o uyandırdı. Ümitsizlik içindeydim.. İçinde bulunduğum sıkıntı ona dokunmuş..

KOVALOV — Ümitsizlik mi? Ne ümitsizliği? Neden doğuyor bu ümitsizlik aziz eski arkadaşım? Samimiyetimi hoş görün..

AKAKİY — Bu. Diyemem ki, şerefli bir..

KOVALOV — Yani? Söyleyin, hadi, hadi çekinmeyin! Ha! Şurda iki kişiyiz, kendi aramızda, değil mi ya. Korkmayın kimseye bir şey söylemem. Evet. Oyun mu? Siz de mi şu azgın... Kumar borcu. Akakiy Akakiyeviç, buldum değil mi? Kumar şeytanı sizi ciğerinize kadar mahvetmiş.

AKAKİY — Böyle şeyleri nasıl düşünebiliyorsunuz? Ooooo, Yüksek Asaletleri...

KOVALOV — Ha? Bu bir kumar borcunu ödemek için değil öyleyse... *(Birdenbire ateşlenerek)* Biliyorum! Bir kadın! Siz bir kadının pençesine düşmüşsünüz dostum. Şu sessiz Alman kızlarından biri, iki yeşil ağaç arasında ve bir duvara karşı, göğsünün üstünde sizi boğuyor. O da mı hayır? Hayır! Ya da küçük bir Fransız yosması.. Sizi cehenneme sürüklüyor.. Ben de onları tercih ederim dostum; anlıyorum, ANLIYORUM. Ne Fransızlardır onlar! İç çamaşırlarını odanın şurasına burasına atış tarzlarıyla ne yamandırlar onlar?.. ve sonra da... değil mi ya.. Fransız da mı değil? Bileceğim Akakiy Akakiyeviç, mutlaka bileceğim! Bir çingene öyleyse, bir şarkıcı.. Tamam! Çingene kızlarından biri.. İki çatallı kırbaç gibi; kısık sesli, ince ve kültür kültür...

AKAKİY — Hayır, hayır, hayır, hayır, Ulu Tanrım, Büyük İsa, HAYIR!

KOVALOV — Amma çok hayır var sizde de yahu! Ama sonuna kadar gideceğim. Açıklayın bana. BİLMEK istiyorum. Mecbursunuz gerçeği söylemeye, açıkça söylemeye Akakiy Akakiyeviç. Söylerseniz size ÖNEMLİ bir

ikramiye sağlayacağım.. Kırk rublelik bir ödeme emri! Söz veriyorum! Ama konuşun!.. Sonuna kadar konuşun! Bu bir emirdir! Emrediyorum anlıyor musunuz? NEDİR MESELE?

AKAKİY — *(Tükürüğünü yutarak)* Bir palto! Yeni bir palto.

KOVALOV — Bir palto?.. YENİ?

AKAKİY — Bir delilik belki.. evet, itiraf ediyorum.. ama.. *(Acındırarak şekilde)* Hava öyle soğuktu ki, Yüksek Asaletleri. Soğuk ciğerimi donduruyordu.. Ve eski palto, deyim yerindeyse.. o mu beni ısıtıyor ben mi onu, anlayamıyordum..

(Salkın) Yakası sebebiyle bana yüz on rubleye mal olacak. Yakası zerdovadan. Ve tamamıyla YENİ olacak. Şimdiye kadar gerçek şekilde yeni hiçbir şeyim olmamıştı. Sırmalar, tuvaler, kumaş, düğmeler, hepsi aynı zamanda yeni olacak, ilikler de. Yalnız ondan bahsettiğim için çok heyecanlıyım. Sanırım yeni bir kokusu da olacak. Otuz ruble biriktirmiştim. Bir aydan beri de çok az yemek yiyorum, son derece az, tütünü de bıraktım. Çamaşırlarımı kendim yıkıyorum, öyle yapınca insan daha çok dayanıyor. Ve yolda ayaklarımın ucuna basarak yürüyorum. Ökçeler eskimesin diye. Ökçeler ayakkabının en çabuk yıpranan yerleridir. Kısaca, oldukça güç bir hayat sürüyorum, evet oldukça güç. Ama bu bir ayda sekiz yeni ruble biriktirmeme yaradı. Evdeki bazı hatıraları da sattım.. Öyleki şimdi tam kırk iki ruble olsa, olacak. Hemen kırk iki ruble ödemem gerekiyor Petroviç'e. Terzinin adı, Petroviç.

KOVALOV — *(Şaşırmış)* Bütün bunlara sebep.. İnsan hayal gördüğünü sanacak neredeyse.. değil mi ya. Kutsal Rusyamızda ne pitoresk şeyler var, Tanrım! Kırk iki rubleniz olacak, Akakiy Akakiyeviç. Söz veriyorum, evet, olacak kırk iki rubleniz. Garanti veriyorum.. Ama durun, azizim, arkadaşlara haberi kendim vermek isterim.

AKAKİY — Büyük İsa! Paltoma sahip olacağım...

*Kovalov heyecanla oradan uzaklaşır. Akakiy Akakiyeviç onu takip eder. Meritzin koridor-
dan geçerken Kovalov onu yakalar.*

KOVALOV — Anton Vasilyeviç! Haberi biliyor musunuz? Haber dehşet! Sevgili Akakiy Akakiyeviç yeni bir palto ısmarlayacak!

KARANLIK

*Karanlıkta birbirine karışan sesler, inanmaz-
mış gibisinden gülüşler...*

MERİTZİN — Yeni bir palto? Akakiy Akakiyeviç? Yok canım!

KOVALOV — Kendi ağzından duydum azizim!

MERİTZİN — Habere bakın! Duydunuz mu Aleksandre Akimiç? Kaputun son günlerinde yaşıyoruz desenize.

AKİMİÇ — Ne diyorsunuz?

MERİTZİN — Yaa! Akakiy kendi söylemiş hem de.

AKİMİÇ — Şurası muhakkak ki Rusya anamızın bir günü bir gününe benzemiyor. Kim derdi ki azizim, kim derdi ki...

KAPELYAN — Baylar! Duydunuz mu olayı?

AKİMİÇ — Anton Vasilyeviç söyledi bana...

KAPELYAN — İnanılacak şey değil! Şu kart Akakiy Akakiyeviç'in sırtında yeni bir palto! Tabloyu aklıma getiriyorum da. SAYIKLAMA GİBİ BİR ŞEY BU. SAYIKLAMA!

MERİTZİN — Çok güzel, Nikolay Nikolayeviç, çok güzel özetlediniz!

IŞIK

VIII. SAYMANLIK DAİRESİ

(Bir Kısım)

Yeni bir kişi : Ivan Yakovleviç GVOSDİKOV : Kovalov, Meritzin, Zubov ve Nikolay G. tarafından kurulan dedikodu gurubunun merkezidir. Nikolay G. yine de tam katılıyor sayılmaz.

GVOSDİKOV — İnanmıyorum size, Fedor Fedoroviç, bu da asılsız astarsız şakalarınızdan biri olacak.

KOVALOV — Ivan Yakovleviç, burdaki herkesi tanıkt gösterebilirim.

ZUBOV — Kılı kılına doğru.

KOVALOV — Ah! Ah! Bir haftadır bütün büroda konuşulan tek konu bu.

GVOSDİKOV — Bu hafta hiç uğrayamadım. Şöyle küçük bir kaçamak yaptım, kafadan bir izinle. Ama size inanacak kadar keyfim yerinde değil. Yine de...

KOVALOV — İnanmıyorsanız koruyucusuna sorun, azizim, ona sorun.

NİKOLAY G. — Olay gerçektir. Bay Bahmaşkin paltosunu ısmarladı.

GVOSDİKOV — "Bay Bahmaşkin"! Aynen böyle söylüyor. Size inanmak geliyor içimden, genç adam. Habere hayran kaldım doğrusu. Ben yokken burda bir şeyler olmuş yani.

MERİTZİN — Nikolay Nikolayeviç Kapelyan olayı anlatmak için çok güzel bir formül buldu. Ne diyordu bakayım: "Biliyor musunuz ki Akakiy Akakiyeviç'in tarihsel kadavrası yeni bir paltonun içinde yalpalayacak."

Herkes güler.

GVOSDİKOV — Çok, çok güzel! Bayıldım vallahi!

Karına öylece söyleyeceğim. Nasıldı?.. "Şu ihtiyar kadavra..."

MERİTZİN — "Akakiy Akakiyeviç'in şu tarihsel kadavrası yeni palto içinde.."

GVOSDİKOV — Müthiş! "Karıcığım, birazdan yeni bir palto içinde yalpalayan tarihsel bir kadavra göreceğiz. Bil bakalım bu ne?" Böyle diyeceğim karıma ve o gözlerini kocaman kocaman açacak.

KOVALOV — Gözler dehşet! Natalya Sergevna'da gözler dehşet!

GVOSDİKOV — Miyobun biri, azizim. Miyopları bilirsiniz... Akakiy'le ilgili hikâyelere bir de düşkün, anlamam. Şimdi sekiz günlük eğlence çıktı ona.

Akakiy dosyaları yüklenmiş girer. Onu ilk farkedenden Gvosdikov'dur.

Amâ işte kahramanımız burda.

Tebrikler aziz dostum! Sizi içten ve yüreğimle kutlarım. Sanırım, kaputun cenaze töreni dolayısıyla küçük bir tören düzenlersiniz artık. Sonra salını sahnivereceğiniz şu harikanın doğum gününü kutlayacağız.

HEPSİ — Tabii, tabii! En iyisi bu. Küçük bir bayram, Akakiy Akakiyeviç. İslatmak lâzım. Şampanya!

AKAKİY — (Ürkemiş) Baylar, bu.. Ama imkânı yok bunun...

HEPSİ — Görüyor musun kaçıyor. Akakiy Akakiyeviç sen de az fare değilmişsin haa! Cimriye bak!

AKAKİY — Benim... Mesele o değil ki... Belki yeni bir paltodan bahseden olmuştur size... elbet yeni olunca... olurdu... normal olarak olurdu... Ama yanlış... plan; bir plan var... ileride... Birkaç yıl sonra...

ZUBOV — Hadi hadi, yalancı sen de! (Nikolay G.'ye) Demin benim önümde siz söylemediniz mi? Kumaktan, bıçkiden, samur yakadan konuşulmadı mı? Kopçalar gümüş kaplama olmayacak mıydı? Hattâ ilk prova harika bir şekilde yapılmadı mı?

NİKOLAY G. — (İstemiyerek yalan söyler) Hatırlamıyorum, Piyotr Grigoriyev.

ZUBOV — Hatırlamıyor musunuz?

MERİTZİN — Bunlar yapışık kardeşler canım. Ama ben bu yakınlıklarının altında bir komplotu seziyorum. Bu baylar gizlice tezgâhı kurmuşlar bize karşı. Bu içten pazarlıklı davranışlarını huzurunuzda mahkûm ediyorum.

NİKOLAY G. — İçten pazarlıklı mı dediniz? Sizin için kelimelerin artık birer anlamı yok galiba. Kelimelerin esil anlamlarına kavuşması için birkaç tokata ne dersiniz?

KOVALOV — Hiç! Hiç! Genç dostlar! Genç horozlar! Durun bakalım. Beni dinleyin önce. Güvenilir kaynaklardan öğrendiğime göre o, terzi Petroviç'e yeni bir palto ısmarlamış bulunmaktadır... Bu iş için gereken SERVETİN sağlanmasında aramızda bulunan bir kimse çaba göstermiştir. İçinde önemli bir ikramiyenin de bulunduğu bütün SERVET için böyle olmuştur. İnsanlar hakkındaki bilgim beni yanıltmıyorsa, aramızdaki kimse parayı sağlamada oldukça güçlük çekmiştir. Ama bunlar düşünülen kutlama töreninden yoksun bırakmamalı bizi. Sizi evime davet ediyorum. Aziz Akakiy Akakiyeviç söz konusu malın mülkiyetinize geçmesi ne zaman gerçekleşecek?

AKAKİY — Malın? Yarın için söz verdi Petroviç, Yüksek Asaletleri.

ZUBOV — Gördünüz, nasıl yalan söyledi.

KOVALOV — Yarın olsun canım. Pekâlâ! Yarın hepimizi evime davet ediyorum. Ayrıca birkaç dostu daha.

AKAKİY — Benim için kabul etmek imkânsız...

KOVALOV — Siz hiçbir şeyi ödemiyeceksiniz. Hepiniz bendensiniz.

GVOSDİKOV — Fedor Fedoroviç, siz eski çağların bir şövalyesisiniz. Rûslara onur veren bir Rus.

KOVALOV — Natalya'nızı da getirin bana dostum. Onun güzel gözleri her şeyin karşılığı olacak.

GVOSDİKOV — Tutup elinden size getireceğim onu Fedor Fedoroviç. Elinden tutmak gerekir onun; çünkü miyopları bilirsiniz.

KOVALOV — Siz de, baylar, karılarınızla. Davet iki kişiliktir, değil mi ya..

AKAKİY — Bilmem ki, ben.. nasıl cesaret..

KOVALOV — Ne dediniz? Ama, saygıdeğer dostum verdiğim bu küçük suare asıl sizin için... Şeyinizin karanlıklarında nasıl gömüldüğünüzü görsünler diye. Bu kadar saçma bir formül de görmedim canım.. yani muhtemelen eşyanızın karanlıklarında... Siz ise kalkıp gelmem diyorsunuz. Çok tuhaf olur doğrusu.

Herkeste bir tasdik jesti.

Öyle sayarım doğrusu. Ben siz de aramızda bulunasınız istiyorum. Çünkü Akakiy Akakiyeviç, fikrinizi değiştirmenizdeki jestin bütün şerefini sizin yerinize ben kazanıyorum. Değil mi ya...

AKAKİY — Bu kadar olunca... Benim... Asaletleri benim için bu kadar iyi şeyler düşündükten sonra...

Birdenbire çıkar.

GVOSDİKOV — Dehşet! Fikir çok dehşet! Ama.. daveti kelimenin tam anlamıyla mı anlamalıyız, Fedor Fedoroviç, yoksa sadece bir şaka mıydı bu?

KOVALOV — Kelimenin tam anlamıyla! Kelimesi kelimesine. Apaçık, hepinizi davet ediyorum. Çok senli-benli bir toplantı olacak göreceksiniz.. Bir iki kadehten sonra Akakiy'in ne hale girdiğini düşünün...

HEPSİ — Yüksek asaletleri çok cömert! Çok güzel bir jest bu! O takdir edemiyor, ama biz ediyoruz bu jesti. Teşekkür ederiz.

KOVALOV — Evet! Hanımlarınızla gelin. İnanın,

çok, çok eğleneceğiz. Hele Bahmaşkin bizimkilerin arasındayken... Sonra üstelik palto; yeni paltosu olacak. Değil mi ya...

HEPSİ — *(Gülerek)* Öyle ya! Yepyeni bir palto!
Karanlık

SESLER — Yeni palto! Kovalov'un evinde. Şu kendini beğenmiş ördek hepimizi davet etti azizim. Sakın gelmezlik etmeyin. Neler olacak neler, besbelli. Biliyorum. Hele palto. Ne dersiniz paltoya? Palto, palto, palto, palto!..

IŞIK

IX. PETROVIÇ'İN DÜKKANI

Akakiy yeni paltosunun içinde dimdik. Terzi uzun uzun inceler.

PETROVIÇ — Yürü biraz aslanım.. Artık senin o.. Parayı da ödedin.. Ama şöyle biraz kibirliymiş gibi yürü. Dik dur biraz. Kendi paltolarının bedelini daha ödememiş olanlar da var. Ama ne oluyor, çırılçıplak doluyorlar. Bu nasıl yürümek bu böyle!

AKAKİY — Baksanıza, Simon Petroviç, ne derler ona... ağır biraz.. bakın nasıl ağır. İyi mallar nedense ağır oluyor. Benim sırtımdaki de çok iyi bir mal.

PETROVIÇ — Güzel lâf ettin. Şu gümüş iğneler var ya evlât, onları sana veriyorum. Evet. Şimdi bırak. Bu dikçe, iğne ardı dikmiş derler. İpeği diker gibi diktim, inan. Tam bir çalışma oldu senin anlayacağın. Gerçek bir göz nuru. Düzeltilmesi gereken bir sürü fizik hatalar vardı. Terzilik mesleğinin yetmediği bir beden var sende. Düzeltmek için sanatı da eklemek lâzım. Ne yakıştı ama.

Bir sanat eserini giymiş durumdasın evlât. İşin gerçeği bu. Yürü! Dön! Ne yazık ki kendini uzaktan görmek zevkinden yoksunsun şu anda. Eğer bir gün Çara raslarsan, ona benim adımı söyle, adresimi de ver. Vallahi bütün sarayı giydiririm. Çar seni bir görsün, bütün azizler adına yerin ederim, Simon Petroviç'ten başka terzi istemiyecektir. Dön! Az daha! Evet, olur da Çara raslarsan, benden bahset ona. Terzin için madalya iste demiyorum. Ama Anuşka'yı Sibirya'da bir yerlere sürsün yeter. Çara raslarsan o raslayışı bana borçlusun. Çünkü sen artık aynı adam değilsin. Senden başka bir adam yarattım.

AKAKİY — Çok doğru, Simon Petroviç. Çok gerçek. Bana öyle geliyor ki.. kolumu kaldırabilir miyim?

PETROVIÇ — Bir kol, iki kol, üç kol. Kaldırabilirsin tabii. Ne kadar kolun varsa kaldır canının istediği gibi. Hiçbir sakıncası yok, bana inanmalısın... Şimdi kadehleri tokuşturma zamanı geldi sansarcık.

AKAKİY — Yoo.. Yoo. Hayır. Bir damla bile, Simon Petroviç..

PETROVIÇ — Nedenmiş o? Red mi ediyorsun? Ben sefil, kuru bir çekirdekten tatlı bir meyva çıkarayım da...

AKAKİY — (Aceleci) Simon Petroviç, Simon Petroviç, dostum, velinimetim, ne olur kırılmayın... Bekleniyorum.. Beni bekliyorlar. Bir tören var.. Şerefine.. Yüksek asaletleri, yani Fedor Fedoroviç Kovalov bir toplantı düzenledi... Hem de kendi evinde.. Orda yüksek dereceli birçok memurlar olacak. Korkarım ki.. Sonra herhalde benim de birkaç kadeh kaldırmamı isterler... Oraya gitmeliyim.. Mecburum orada olmaya.. Şaheserinizi şereflendirmeye mecburum, Simon Petroviç..

PETROVIÇ — Şaheseri davet ediyorlar da onu meydana getiren artisti unutupuyorlar. Şu barbarların ettiğine bakın. Bu düpedüz Gürcülüktür, Çinlilik, Moğolluktur bu!

AKAKİY — Aksine çok ince insanlar onlar... Sonra davet iki kişilik zaten... Siz de buyurun. Eserinizin se-

refine yapılan bir davet. Hem... (Güçlü) Sizi ben davet ediyorum. Her şeyin sorumluluğunu üstüme alıyorum. Kim ne derse desin benim davetlimsiniz, Simon Petroviç. Hadi giyinin de gidelim.

PETROVIÇ — Emredersiniz Bay Kadrolu Mümeyyiz.

AKAKİY — (Kaygılı) Tanrım! Şimdi aklıma geldi.. Ben buraya gelirken kar taneleri düşüyordu. Ya çok kar yağarsa, paltoya bir şey olursa. Daha ilk gününde..

PETROVIÇ — Kar, yağmur, votka, sarhoş kusmuşu, kedi, köpek, kuş pisliği, hattâ hattâ papaz pisliği... hiç umurunda olmasın bunlar. Benim usullerim vardır, böyle bir şey olursa hemen bana getir. Garanti veriyorum sana. Sonra kar diyorsun, kar yeni şeyler için, hele pantolar için en iyi siftahtır. Her zaman emrine amadeyim habacık. (Bağırır) Anna! Lahanaların altındaki ateşi söndürebilirsin. Çok saygıdeğer bir dostla çıkıyorum ben. (Döner) Hadi biz kaçalım. En kötüsü ne biliyor musun çocuk, toplantıdan o kadar sarhoş dönüyorum ki bu örümcekte bir çocuğum oluyor sonra. Şimdi bunu düşünmenin sırası mı yani. Hadi gel. Bir sanatkârın neler yapabildiğini göreceksin.

KARANLIK MÜZİK

X. KOVALOV'UN EVİNDE TOPLANTI

Aslında daha büyük olan odaya girmiyor, kabul salonunda kalıyoruz. Kabul salonu birçok koltuk alacak kadar geniştir. Yeşil bitkiler v.b...

Yandaki odadan davetlilerin meydana getirdiği küçük, amatör bir orkestranın sesleri gelir.

Bir avize dekoru tamamlamaktadır.

Ara sıra, bir tepside, kadehler, mezeler taşıyan bir hizmetçi gidip gelebilir.

Akakiy'in gelişinde davetlilerin bir kısmı sahte ve gösterişçi bir hayranlıkla karşılama-ya koşur...

(Zubov, Meritzin, Gvosdikov, Nikolay G. ve mümkünse iki de kadın.)

HERKES — İşte! Bravo, bravo! Bu gelen Akakiy Akakiyeviç'tir. Paltoya saygılar. Palto dehşet! Gözlere ziyafet!

Orkestra susar.

Kovalov girer; çenesinin altında sıkıştırılmış bir mendil, bir elinde bir keman vardır. Bir eliyle de keman yayını tutmaktadır. Sevinçlidir.

Elndekileri Nikolay G.'ye verir. Sonra da ellerini çırparak sessizliğe davet eder herkesi.

KOVALOV — Dostlarım! Değil mi ya. Aziz dostlarım... Ziyafeti veren ben değilim. Asıl ziyafeti veren şu muhteşem ve unutulmaz anda, gelişiyile bizi onurlara boğan kimsedir.

Ve hemen ekliyorum. Hemen ekliyorum. Aynı şeyler şimdi şerefine ilk kadehi kaldıracağımız paltolarüstü bir varlık olan.. paltosu için de söz konusudur. Yalnız her şeyden önce, herkes kahramanımıza saygılarını sunmalıdır. Tabii bunda ilk şeref de, sırrı aramızda en önce keşfeden kimseye düşecek: yeni sekreter yardımcımıza yani.

Alkışlar.

NIKOLAY G. — *(Kibar ve içten)* Çok sevinçliyim sizin için, Akakiy Akakiyeviç. Çok sevinçli.. Şunu da diyebilirim ki bence, aramızdan hiçbir kimse böyle ağır bir elbiseyi giymemiştir.

Gölmeler ve alkışlar.

AKAKİY — Sağolun, gerçekten.. evet gerçekten.. bizzat, ben, size... Lütfen lâflarımla ne demek istediğimi anlayınız Bay Sekreter Yardımcısı. Beni zorunda bırakmadan...

NIKOLAY G. — Anlıyorum sizi, asıl ben teşekkür etmeliyim size.

Ahmak bir gülüş araya girer.

KOVALOV — Şimdi sıra sizde İvan Yakovleviç. Ünlü nüze uygun olarak.. değil mi ya...

GVOSDİKOV — *(Tumturaklı ve boş)* Gözlerimi dünyanın güzelliklerine açtığımdan beri... gördüğüm en eşsiz, en bulunmaz, en sonsuz nesneye kaldırıyorum kadehimi..

Gülüşler. Bir ses tekrarlar: "Dünyanın güzelliklerine."

Evrenin başka köşelerinde Kutsal Rusyanın da tuhafliğinden kuşulanamayacağı varlıkların yaşadığı söylenir. Onu bilmem, ama, bundan böyle Kutsal Rusya evrenin bütün köşelerini hayrete düşürecek bir madene artık sahiptir: yepyeni paltosunu doldurmuş olan tarihsel Akakiy'imizi anlatmak istiyorum.

Gülüşler, bravolar. Herkes içer.

KOVALOV — Yağsa, İvan Yakovleviç. Olağanüstü bir söylev bu. Ooo! Natalya Sergevna, sevimliliğinizi takının biraz canım. Kolunuzu gecenin kahramanına lütfedin de içerdeki dostlarımıza da kendini göstermek şerefini dağıtsın.

Karanlık ve Müzik

BİRİNCİ BÖLÜMÜN SONU

İKİNCİ BÖLÜM

XI. MERDİVENDE (KOVALOV'UN EVİ)

Akakıy basamakları inmştir. Yüzü kendisini alkoymak isteyenlere döndüktür.

AKAKİY — Hayır, teşekkür ederim. Gitmeliyim. Çok geç oldu. Sonra yarın... büro... biliyorsunuz.

KOVALOV — Terzinin şerefine içiyorum!

PETROVIÇ'İN SESİ — Ben de, Fedor Fedoroviç'in şerefine içiyorum... biliyor musunuz dostum şu ihtiyar kafa adınızı unuttu!..

Kovalov, Petroviç'le kolkola görünür.

KOVALOV — Paltonun şerefine, düğmelerin, astarın, ve... samur kürkün şerefine.

Bütün davetliler bir ağızdan bağırlar: "Akakıy.. Bir söylev.. Konuş, Akakıy! Akakıy!"

Duyuyorsunuz ya dostum... Sizden bir konuşma istiyorlar. Bu neşeli topluluk için bunu yapmak bir borç artıktı. Doğrusu bir söylev vermeden sizi bir yere bırakmam.

AKAKİY — Ama... Hepiniz de bilirsiniz ki.. iki lâfı ardarda getiremem ben.. Yapamam... N'olur aziz dostlar, buna mecbur etmeyin, bu cezayı yüklemeyin bana... Hem konuşmaya kalksam da... bilmem ki.. Dostlarımız... yapmayın n'olur.. rica...

Kovalov'un bir orkestra gibi yönettiği koro insafsız bir şekilde ısrar eder: "Bir söylev. Akakıy - Konuş - bir söylev..."

Kovalov hakim bir işaretle sesleri bastırır.

KOVALOV — Konuşacak. Burnundan anladım bunu. İnsanlar hakkındaki bilgim beni yanıltmıyorsa, konuşacak.

Bir an beklerler.

Akakıy acımacak şekilde kırık ve başarısız bir tutum içindedir.

AKAKİY — Bilir miydim, böyle?.. Rica ederim.. Biliyorsunuz, yapamam ben.

PETROVIÇ — (Yüksek sesle ve açıkça) Yaparsın yaparsın küçük kardeş. Bir dene bak göreceksin, en aşağı şu züppe kırıntıları kadar başaracaksın. Hadi! Ağzımı iyice aç, söyleyecek şeylerin varsa bak nasıl boğalacak. Senden başka bir adam yarattım, dostum. Tükür ortaya içinde düğümlenen gerçekleri. Bu fırsat bir daha ele geçmez. Hadi! Bak, hanımlar, beyler, usaklar hep burda.

Bekleyen bir sessizlik meydana gelir.

AKAKİY — Fırsat, doğru... Fırsat! Sizleri tanı mıyorum. İyi biliyorum sizleri. Hepinizi. Ve ben... Şapkamdaki mürekkep hokkasından, şapkamdaki balık kılıçklarından... Bir de, şey: karpuz çekirdekleri, onlar da şapkamda ve... Yani SİZLERİ ÇOK İYİ BİLİYORUM!

Onlara doğru bir adım atar. Sanlı gerilemiş gibidirler. Arkalardan bir kadın sesi duyulur: "Aaa! Kimseler kalmamış, Vasiliy Andrey.. Nereye gitti millet?"

Akakıy, yeni tutumundan bir parmak bile geri dönmeksizin, sertliğini kaybeder.

Yalnız şu var ki... Biliyorsunuz, bu benim için çok güzel bir gece, çok güzel bir.. eğlence. Böyle bir gece hepimizi daha iyi.. ve... Söylev vermek bana göre bir iş değil. Ama daha iyi olmak dedim. Daha iyi olmak bana önemli geliyor. Bütün o şapkalı. Evet, iyi biliyorum he-

pinizi. Tanıyorum. Ben.. Sağolun yüksek asaletleri. Burdaki herkes sağolsun.. ve iyi akşamlar..

*Yavaşça çıkar...
Anlamsız uzun bir an.
Gvosdikov*

GVOSDIKOV — Bu konuşma da... Tek bir kelimesini anladıysam canım cehenneme.

Gülüşler birbirine eklenir ve karışır.

KOVALOV — Gelin! Asıl eğlence şimdi başlıyor. Şimdi kendi aramızdayız.

Karanlık ve Müzik

XII. SOKAK

(Petersburg'da gece)

AKAKİY — Bak palto! Burası Petersburg. Ne Petersburg'dur o bilmezsin. Şu aydınlık gece de bir Petersburg gecesidir. Burada Çar yaşar, sonra generaller yaşar. Sonra bakanlar... En sonunda da ben yaşarım. Sabah olsun seni kışlaların önüne götüreceğim. Kışlaların öndeki nöbetçileri göstereceğim. Fransızlardan aldığımız bayrak var, onu göstereceğim. Bir de bir mareşal kılıcı var, onu da aynı şekilde Fransızlardan almıştık. Ne kılıç ama. Bunların hepsini göstereceğim. Sonra Saint Pierre ve Saint Paul katedralinin kulesine çıkarız. Her şey görünür ordan. Neva'nın üstündeki bütün adaların adalarını bir bir sayacağım sana. Hiçbir şey Neva'dan daha tembel değildir. Zubov hariç bundan tabii. Zubov var ya, Zubov allahlık. Sanıyor ki ben bilmiyorum. Hiç iş yapmaz. Bunu ben hiç bilmiyorum sanki. Bütün işi bana

yıktığını bilmiyorum sanki. Bi dakika dışarı çıksam, bi de dönsem ki cooooo... Dosyamın altında başka dosyalar da var. Neva biraz başka. Neva da Piyotr Grigoriyev kadar tembel ama, hiç değilse güzel aynı zamanda. Göreceksin ne güzel! Şöyle bir yana atılmış eşarp gibi. Genç bir kız eşarbını nasıl atar derbedercesine, tıpkı öyle.. Canımın içi palto, sırtımda ,omuzlarımda bir şeyler hissediyor musun? Buna soğuk derler. Ben şimdi soğuğu yalnız suratımda duyuyorum. Ama bu ilk defa oluyor hayatımda. Vücutumun her parçası onu iyi tanır. Meselâ ellerim, sırtım, omuzlarım. Her yerim yani. Ne sandın ya. Soğukla ben eski dostuz. Ne dost ama. Sonra...

Işık keskinliğini kaybeder. Sonunda geniş ve boş bir alan görünür. Bir meydandan çok korkunç bir çöli andıran bir alan.

Akakiy bir sıkıntı duyar. Korkuya bitişen bir dikkatle meydana yürür.

Biliyor musun palto, burası hiç hoşuma gitmiyor. Ne var şu ıssızlıkta? Kaç kadeh yuvarladık? Birkaç. Bana göre hava hoş olması lâzım. Ama olmuyor. Sevmiyorum bu boş yerleri. Ne kadar boooş.. Sanki Petersburg eskiden yoktu. O kadar ıssız. Hüzünlü de. Kutsal Rusyanın üstünde sadece kurtlar yaşarmış ya... tabii eskiden... işte o zamanki kadar hüzünlü. Gözlerimizi kapasak daha iyi palto. Paltom!

*Adımlarını sıklaştırarak ilerler, kolları sarıkıktır.. Birden üç adam çıkar önüne. Tehditkâr ve ağaçlar gibi hareketsiz dururlar.
Akakiy onlardan birine çarpar, gözleri korkuyla büyür.*

AKAKİY — Pal!.. Aaa!.. Bana.. Tanrım!..

BİRİNCİ ADAM — *(Suç ortaklarına)* Gördünüz ya şu hergeleyi. Bana çarpacaktı aklınca.. Saatiye göz koymuştu garanti.

DİĞERLERİ — Garanti ne demek? Tabii garanti!
BİRİNCİ ADAM — Bir hırsız bu! Başka ne olabilir?

Hırsızın biri.

DİĞERLERİ — Hırsızın biri ne demek, elbet hırsızın biri.

AKAKİY — Ama baylar..

BİRİNCİ ADAM — Zaten, üstündeki palto benim. Tanıdım paltomu..

DİĞERLERİ — Tabii senin palton. Elbet! Muhakkak! Garanti!

AKAKİY — Hayır! Yalan! Ya da yanlışlık... Hem bu palto yenidir, size ait olamaz. Bir yanlışınız var. Büyük hata!

Paltoyu geliştirerek çıkarmaya başlarlar.

BİRİNCİ ADAM — Veriyor musun onu bakalım. Yoksa yakarım ha!

AKAKİY — İmdat! İmdat! Can kurtaran yok mu!

BİRİNCİ ADAM — Al hakkını bakalım! Hadisenize be!

Üçü birden hırpalar. Akakiy yere yığılır. Adamlar karanlıkta kaybolur.

MÜZİK

Ellerinde fener taşıyan, kulaklarına kadar giysilere sarınmış iki bekçi dolaşmaktadır. Uzun zamandır başladıkları konuşmalarını sürdürürlerken Akakiy ayrılacaktır.

I. BEKÇİ — İnan bana, onunla evlenirdim. Ama onun da kızkardeşi Praskovya gibi iri memeleri olsaydı tabii. Kararımı vermiştim, yapacaktım bunu. O, hastabakıcı, bir de şu gördüğün ben, yaşayıp gidecektik. Anlarsın ya yaşamak ne demek? Ama çocuğu olduğu zaman ne haltecek? Hangi sütle besleyecek çocuğu! Meselâ iki hafta hangi sütle?..

II. BEKÇİ — Praskovya'yı düşün bir de. Çocuğa ne bakar ha! Nah karpuz gibi memeleri.

I. BEKÇİ — Ya bizimki, vallahi iki haftada sütti kesilir. Zavallı. Çünkü o, ablası, bir de gördüğün şu ben...

Akakiy'i farkederler, Akakiy ayrılmıştır. Zayıf bir sesle yardım istemektedir: "İmdat! Can kurtaran yok mu! Yangın!"

Bu da nesi? Şuna bak şuna!

Tekmeliyerek ayağa kaldırmak kasdıyle, diz çökmüş, dona kalmış Akakiy'in üstüne yürür.

Kalk ayağa, sarhoş herif, ayyaş! Utanma yok mu sende?

AKAKİY — Palto! Paltomu... çaldılar paltoyu... Bay bekçi. Buracıkta demin..

II. BEKÇİ — Leş gibi kokuyorsun ahabap.

AKAKİY — Bir ya da iki kadehçik yuvarladım. Çaldılar onu.. Üç adamdılar, üçü de...

I. BEKÇİ — Hangi adamlar?

AKAKİY — Hangi adamlar mı? Tabii hırsızlar. Yepyeni bir palto. İçlerinden en hırsız dedi ki, "bu benim paltom" dedi. Çekip çıkardılar üstümden. Oysaki yeniydi.

II. BEKÇİ — Vurdukları belli. Bugünlerde bütün sarhoşları soyuyorlar.

I. BEKÇİ — Bir palto.. Sadece bir palto mu çaldılar?

AKAKİY — Çalabilecekleri başka bir şeyim yoktu. Öyle ani oldu ki. Uzun dar bir palto. Ama yeni.. ve.. fevkalâde.. Petroviç..

I. BEKÇİ — Hepsi o kadar mı? Üzülme öyleyse. Evi- ne dön, güzel bir uyku çek, yarın semt karakoluna gelirsin. Bizim komiserin bulamayacağı şey yoktur.

AKAKİY — Nasıl yarın? Hemen olmalı. Şimdi!

I. BEKÇİ — Herif iyice sarhoş galiba.

II. BEKÇİ — Pusulayı şaşırılmış, baksana titriyor bir taraftan.

I. BEKÇİ — Ne dedik eşşoğlu, git evine ve bir güzel uyku çek! Yarın da derdini komişere anlatırsın. Suratını yıkamayı da unutma. Bir de aklını başına devşirmeyi unutma.

AKAKİY — *(Birden bağırarak)* Gitmiyorum! Kabul etmiyorum! Sizi göreve davet ediyorum. Kaça mal oldu biliyor musunuz? Yani palto. Bir servet ödedim onun için. Paltoları bulmak için devlet size aylık veriyor. Benimki.. Suç ortaklığımız... Ben şerefli bir memurum ve siz mecbursunuz. Göreve davet ediyorum sizi. Derhal, anlıyor musunuz? Benim arkam kuvvetlidir. Fedor Fedoroviç Kovalov ve daha birçoğları tanır beni. Müfettiş Şçukin de öyle. Sonra yüksek asaletleri Aleksey Mihayloviç Radyonof...

I. BEKÇİ — *(İhtiyatını takınır)* Peki, canım peki. anlıyoruz. Öfkelenmeyiniz.

Arkadaşını bir köşeye çeker.

Güvenmiyor. Böyle heriflerin ne olduğu kestirilemez. Kaputunu çıkarıp versene ona..

II. BEKÇİ — Ne kaputu yahu? Niye? Soğuktan kırdamamı mı istiyorsun yoksa?

I. BEKÇİ — Canım işte birkaç dakika. En iyisi onu karakola götürelim. Eğer dedikleri doğruysa başımıza iş gelebilir. Hadi.. Kaputunu çıkar dedik. Ne dedik yahu!

II. BEKÇİ — İleri gidiyorsun ama Glovkin.. Bunu da yutalım.

Çıkarıp kaputunu Akakiy'in omuzlarına atar.

Hadi şimdi, yallah.

I. BEKÇİ — Bizi takip ediniz bayım. Komiseri bekleyip her şeyi ona açıklarsınız.

MÜZİK

KARANLIK

İŞİK

XIII. MAHALLE KARAKOLU

Akakiy iki bekçinin arasında ve boynuna bir eşarp sarmış komiserin önünde oturmaktadır.

AKAKİY — Tam bu sırada, bay komiser, bu palto benim diyen adam, yani içlerinde en hırsız olanı.. Çekip alın onu. Paltomu tanıdım, dedi. Hey! Versene paltomu, dedi.

KOMİSER — Şst! şst! şst! Burada durun, "Bu benim paltom. Alın onu" mu dedi? Yoksa göyle mi dedi: "Paltomu tanıdım. Ver paltomu!" Bunu hatırlamakta fayda var. Çok önemli bir noktadır. Her hırsızın çalarken kendine göre bir tarzı, birtakım konuşma formülleri vardır. Meselâ haydut Luşka olsa "Bu benim paltom" der. M harfine de iyice basardı. Oduracıyan çetesi mensupları ise "Hah! İşte paltomu tanıdım" diye konuşurdu. Mümkün olduğu kadar kelimeleri hatırlamaya çalışın.

AKAKİY — *(Şaşkın, belirsiz)* Birinci formül bana daha doğru gibi geliyor. İkincisi de şey.. Tam bu sırada paltoyu çekip aldılar. Bir de çullanıp dövdüler beni, öyle vurdular ki...

KOMİSER — Hayır! Önce dövdüler, sonra soydular. Hâliyle böyle olması gerekir.. Rica ederim sırayı bozmadan anlatın.

AKAKİY — Haklısınız. Ama öyle çabuk oldu ki her şey.. Ben.. Ne söyleyeyim, işte hepsini anlattım.

KOMİSER — Peki.. Olay gecenin hangi saatinde vuku buldu? İyi düşünün. Saat tam kaçta?

AKAKİY — Eee.. Dostlarımdan gece yarısından biraz sonra ayrıldım.. Belki saat yarımında falan.

KOMİSER — *(I. Bekçiye)* Mağduru saat kaçta buldunuz?

Dokuz Eylül Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi
KÜTÜPHANESİ

I. BEKÇİ — Saat üçü daha vurmamıştı, ama vuracaktı. Saat iki buçuk ile üç arasında.

KOMİSER — Peki. Nasıl bir durumdaydı?

I. BEKÇİ — Mağdur diz üstü çökmüş gibi bir durumdaydı.

II. BEKÇİ — Diz üstü çökmüştü. Kafası da sallanıp duruyordu.

I. BEKÇİ — Elleri de.

KOMİSER — Nasıl yani?

I. BEKÇİ — (*Akakıy'ı taklit ederek*) İşte böyle. Başları ellerinin arasındaydı. Domuz gibi ufak çıgıllıklar atarak sallanıyordu.

II. BEKÇİ — (*O da taklide geçerek*) Böyle gidip geliyordu kafası ve her şeyi.

KOMİSER — Mağdur da bu hareketini hatırlıyor mu?

AKAKIY — Evet. Tabii. Herifler kaçınca.. Okhta caddesine doğru kaçtılar. Tam paltom o köşeden..

KOMİSER — (*Sözünü keserek*) Çok mu içmiştiniz? Öbür davetlilerle birlikte olanı sormuyorum. Siz kendiniz.. Lütfen söyleyin açıkça, ne kadar içmiştiniz?

AKAKIY — Kadehlerin sayısı tamamıyla aklımda değil..

KOMİSER — Evet, evet! Hatırlamıyorsunuz tam sayısını. Ama ne yapıyorsunuz bekçiler sizi gördüğünde, öyle başınız ellerinizin arasında. Söylemeye hacet yok, kaç litre devirdiğinizi tahmin edebiliyorum. Gerçi bunun o kadar önemi yok, ama benim demem başka. Kafaya mütahiş vurur o kadar içki. Yıkar insanı yahu!

AKAKIY — Birden bir yumruk yedim. Tabii görmeden. Bir ağaç da olsa yere serilirdi Bay Komiser.

KOMİSER — Ne demezsin.. Kendinizi ağaç yerine koyuyorsunuz. Olur bazan böyle şeyler. İnsan kendi kolunu görür ve bir ağacın dalı sanabilir. Bu şu demek: Siz votkayı şampanyaya karıştırmışsınız. İyice anlaşıldı bu

şimdi. Pekâlâ olabilir böyle şeyler. Birden kendinizi soyguncu heriflerin sardığını sandınız..

AKAKIY — Ama! Onları tanıyabilirim görsem, Bay Komiser! Paltomu nasıl tanırsam onları da o kadar tanıyırım! Bir bakışta tanıyacağım getirin onları! İnanın ki..

KOMİSER — İnanıyoruz, inanıyoruz..

AKAKIY — Birinci kalite kumaş. Kalın bir kumaş üstelik. İstedığınız kadar elinizi sıkın parmaklarınız birbirine raslamaz içinde. Simon Petroviç.. Yani onu diken terzi.. (gerçek bir sanatkârdır kendisi). Moskova'da okumuştu. Simon Petroviç demişti ki, daha iyisi bulunmaz demişti. İflâşçılar vardı da alındı. Astarı pamukludan. Ama öyle bir pamuklu ki uzaktan bakılınca ipekten daha parlak görünüyor. Ve yakası!

KOMİSER — Pamuklu mu? Pamukludan bir astar. İyi ki bunu söylediniz.. (*bir fişten adımı okur..*) Bahmaşkin miydi?

AKAKIY — Evet. Ve yakası: Samurdan!! Önce kedi demiştik. Samur renginde bir kedi düşünmüştük. Elbet Petroviç'le. Ama sonunda dedim ki, "Hayır! Gerçek samurdan olsun!" Elinizle dokunur dokunmaz anlıyorsunuz samur mu olduğunu. Tek kelime yalanım yok.

KOMİSER — Kedi mi? Ne kedisi? Allah Allah! (*düşünceli*) Bahmaşkin mi dediniz?

AKAKIY — Arkası baştan aşağı işlemeli. On gün çalıştı. Bir işçilik! İnanın bana büyük bir işçilik. Ve bir eser..!

KOMİSER — (*Düşüncelerden sıyrılır*) "Hükümetin Sesi" gazetesinde değerli yazılarını okuduğumuz Bahmaşkin'le akrabalığınız var mı? Hani uzak da olsa..

AKAKIY — Kendim de düşündümdü bunu. Ama yok.. Gümüş kopçalara gelince..

KOMİSER — Yani şeyin mahallî idare müdürüyle hiçbir yakınlığınız yok?.. Yok! Siz kısaca dokuzuncu sı-

radan ve sözü edilen kişilerle akrabalık bağı taşımayan bir kadrolu mümeyyizsiniz. Pekâlâ. Bahmaşkin miydi? Evet Bay Bahmaşkin. Siz nasıl olur da benim maiyetimdeki bir elemanı kaputunu size vermesi için mecbur tutarsınız? Ya âni bir teftiş olsa, bekçi üniformasının önemli bir kısmını kanunsuz bir şekilde üstünüzde taşıdığınız tesbit edilse sizin de bizim de halimiz ne olur.

Akakiy kaputu çıkarıp II. Bekçiye verir.

Haaa! Şimdi durum normal. Bay Bahmaşkin, mümkün olur olmaz tahkikata girişecegiz. Bize güvenebilirsiniz. Size günü ve saati yazılı bir davetiye yollarız. Bir ayı geçmez.

AKAKİY — Bir ay mı? Nasıl bir ay yani? Ama imkânsız bir şey bu! Tek bir günlük.. Bir ay mı dediniz?! Rica ederim saygının önemini.. Göz önünde tutunuz.. Harakete geçiniz yani! Yoksa, ben..

KOMİSER — *(Tatsız ve soğuktur)* Bay Bahmaşkin, sabahın saat üçlerine doğru, maiyetimdekilerin sizi buldukları yer gibi bir ıssızlıkta ne yapıyordunuz? Lütfen açıkça cevap verin. Sabahın saat biriyle sizi yakaladıkları saat arasında vaktinizi nasıl geçirdiniz? Sıkılmadan söyleyin. Kalkmış orada üç hırsıza rasladığımızı ifade ediyorsunuz. Oldukça anlamlı bir karşılaşma bu. Ama biz daha geriye gidelim. Gecenin birinci kısmını gerçekten uygun bir yerde mi geçirdiniz acaba? Burda sizin yerinizde oturan kimleri görmüşümdür ben. - Bozulmayın canım, sadece mukayese yapıyorum - Hepsi de aslında belli evlerden çıktıkları halde vakitlerini şurda ya da burda geçirdiklerini iddia etmişlerdir. Hadi gayret, Bahmaşkin... kendinizi bir ağaç yerine koymadan önce bir palto taşıdığınızı da hayalinizde görmüş olmanız?

Işık yavaşça söner.

Samurla pamuklunun, birinci kalite kumaşla işleme-

nin acıip karışımı!.. Size demin bahsettiğim o biçim evler insanı kuruntulu yapmakta birebirdirler; kuruntunun her türlüüstü! Bunların en yaygını da evden çıkarken üstünde bulunmayan bir şeye sanki oraya girerken sahipmişsin gibi bir kuruntudur: Masumluk, para çantası, aile hatıraları, altın kapaklı bir saat, hattâ hattâ *palto!* Açıkça cevap verin: Nerden geliyorsunuz? Gecenin ilk yarısını nerde geçirmiştiniz? Sarhoşluğunuzun derecesi neydi? İyi düşünün Bay Akakiy Akakiyeviç Bahmaşkin: Bu geceki maceralarınız mı ortaya konsun, yoksa susmayı mı tercih edersiniz? İnanın, ben sizin yerinizde olsam, dokuzuncu dereceden kadrolu mümeyyiz ünvanım böyle büyük bir rezalete karışın istemezdim. Rezalet değil kepa-zelik! KEPAZELİK!

Işık canlanırken Akakiy'i Simon Petroviç'in dükkânında buluyoruz.

XIV. TERZİNİN DÜKKANI

PETROVIÇ — Bağırıp çağırıysaydın bari! Ne dedin onlara?

AKAKİY — Dedim galiba. Zaten... Çok tuhaf bir şey bu.. Suğluymuşum gibi gelmiyor bana. Ama suğluymuşum gibi bir hava.. Sıkışık.. Uçu de nasıl tuhaf bakıyorlardı yüzüme.. Sonunu getiremedim.

PETROVIÇ — Akakiy Akakiyeviç, aziz çocuk, gör-dün mü olanları bak. Olmadı işte bu. Çoktandır, senin sayende geçirdiğim o harika gece gibi gece geçirmemişim. O gecedan sonra sana yardım etmeyip de ne yapacağım dostum.

AKAKİY — Ben de sizden bunu umuyordum, Simon Petroviç. Zaten gelişim de bunun... Madem ki birbirimize bağı olduğumuz kadar bu paltoya da...

PETROVIÇ — *(İri bir esnemededen sonra)* Paltó mu? Ne paltosu? Ha! Tabii tabii! Bir keçi kazığa nasıl bağly-sa biz de öyle bağlyız ona. Ama biliyor musun, ayağımı-zı çabuk tutmamız gerekiyor. Çalınmış eşyaların çaylak-ların pençesine düştükten sonra ne hale geldiğini sen ba-na sor..

AKAKİY — Ne dediniz? Ne demek o?

PETROVIÇ — Çaylak demek! Çaylaklar! Hırsızların bazı terzilere verdikleri ad: ÇAYLAK. İşsiz kalmış ne terziler var bilmezsin. Karanlıkta otururlar, hep çalmış eşya üstüne çalşırlar. Bazan haftalarca bağdaş kurduklarından ayakları uyuşup kalır. Hırsızlar çaldıklarını onlara götürür. Onlar da kumaşı sökerler, yeniden biçerler, boyaya batırırlar, tekrar dikerler. Sonra da hoop diye satarlar! Son defa paltóyu görmüştüm. Kimse onu da-ha başka bir paltó haline getiremeden harekete geçmeli-yiz. Yoksa gitti gider.

AKAKİY — *(Korkmuş)* Gerçek mi Allah aşkına bu sözler, Simon Petroviç? Ama bu imkânsız Simon Petroviç. Kim kalkıp benim paltóma bunu yapmaya cesaret eder. Bir şey biri için dikilince... Nasıl olur? Belli bir kimsenin mülkiyet hakkına saygı...

PETROVIÇ — Ben Kitrovka'da oturmuşum, domuzof! Bilirim böyle şeyleri. Sonra bunları sana bir sanat-kâr söylüyor. Ben de parasız kaldım gençliğimde. Mos-kova'da filân. Sana çaylaklar var diyorsam buna inanman gerekir. Bir elbiseden başka bir elbise çıkarırlar. Kit-rovka'daki terziler burdaki, yani Okhta'daki terzilerden farklı değil dersem buna da inanmalısın. Anladın mı şim-di için esasını. Hadi öyleyse, çabuk. Sana yardım edece-ğiz, diyorum. İyi bir öğüt daima faydalıdır. Bir kere semt komiserini aklından sil. Ne yapabiliirdi o senin için, hiç.. Sen asıl, işe yukardan başlamalısın, gidip nahiye komise-rini bulmalısın. Hem de Simon Petroviç'in selâmlarını söyleyerek. Gerekirse daha yukarıya da çıkarız. Hattâ

tâ şeye kadar, İspravnik'e kadar. Ama şimdilik nahiye komiseri uygundur.

AKAKİY — Hemen, Simon Petroviç.. gidip selâmi-nizi.. İspravnik bile.. Şimdi gideceğim!

PETROVIÇ — Beni iyi tanır. Onun bir veya iki ke-re dikişini yaptım. Seni dinleyecek, göreceksin. Ama her şeyi anlat. Nereleri arayacağını bilir o. On beş yirmi adamıyla bütün kötü semtleri taratır, bulup çıkarır. Gö-receksin. Hadi çabuk ol yalnız, şimdilik söyleyeceklerim bu kadar.

AKAKİY — Simon Petroviç, beni yeniden hayata ka-vuşturuyorsunuz.

PETROVIÇ — Pekâlâ, pekâlâ sansarcık, seni yeni-den kavuşturduğum hayata bir daha bırakmayacak şe-kilde sarıl. Şunu al.

Akakiy'e eski kaputunu verir.

Şimdilik, ihtiyaten. Şunu geçir sırtına. Gerçi bu se-ni benim eserimin astarı kadar bile hava şartlarına karşı koruyamaz, ama yine de omuzlarına bir şey geçirmiş ol-man gerekir. Çünkü bazan bir soğan kabuğu bile işe ya-rar, değil mi soğanof! Hadi, daha duruyor musun?

Işık yavaşça kısılr.

Ama unutma: Gittiğin adam bir nahiye komiseridir. Yani o kaçıkırık semt komiserine hiç benzemez. Saygıde-ğer bir adamdır. Üstelik bir dostun tavsiyesiyle, bir dost gibi gidiyorsun. Dostça bir gidiş bu. Bir nahiye komi-seri.. Onu burda belki de on kere don gömlek görmüşüm-dür. Her şeyi benim selâmıma ekleyerek anlat. Bak na-sıl davranacak sana. Hadi babacık, yallah! Ben de gidip azıcık kestireyim. Nedense şu Natalya Aleksandrovna'yı rüyamda göreceğim sanıyorum. Nasıl kadındı o, ha? Öküz gözleri taşıyan bir hindi. Miyop ama nasıl miyop.. Bir de güzel kokular sürünmüştü ki, kaltak! Hadi artık git,

ona her şeyi anlatmaktan hiç gekinme. Senin kıçıkırık semt komiserine benzemez. Koskoca bir nahiye komiseri!

İŞİK

XV. NAHIYE KOMİSERLİĞİ

Akakıy şimdi de nahiye komiserinin huzurunda. Komiser aceleci, canlı, mekanik jestleri olan, ufak gözlü bir adamdır.

AKAKİY — Okhta mahallesine doğru kaçtılar. Bir süre sonra iki bekçi geldi. İki bekçi beni âmirlerinin yanına götürdü. Ama bu hiç de bir işe yaramadı. Neyse ki o sırada dostum.. Eee, yani dostumuz Simon Petroviç.. Simon Petroviç dedi ki, daha yükseğine başvurmak gerekir.

KOMİSER — Çok iyi yaptınız. Bütün meseleyi anlادم. Petroviç'i tanırım. Ünlü bir berberdir. Şimdi çok meşgulüm. Akşama doğru uğrayın.

AKAKİY — Yani... Petroviç daha çok terzidir da... Ben onu daima terzi..

KOMİSER — Terzi, elbet! Terzi, terzi!

AKAKİY — Berber.. dediniz gibi geldi de.

KOMİSER — Berber mi dedim. Yok canım. Dilim sürgündür. Hiç önem vermeyin ona. Öyle meşgulüm ki yani. Bu şehir baştanbaşa ayyaşlarla, haydutlarla, muhabbet tellâllarıyla dolu. Bir gecede altı ırza geçme. Altı! Hem de aynı kadına! Millet artık nasıl eğleneceğini bilmiyor. Şaşırdım gitti. Zaten istifam hazır, imzayı da bastım, işte şurada, çekmeceye durup duruyor. Hesabım kesiktir artık. Hırsızlıklar iyice arttı, tuhaflaştı. Bereket versin hâlâ palto çalanlara da raslanıyor arada bir. Paltoları bulmak zor değil.

AKAKİY — Evet. Çaylakların vakti olmayacak. İnanmak isterim! ,

KOMİSER — Nelerin?

AKAKİY — Çaylakların.

KOMİSER — —Çaylaklar! Güzel lâf ediyorsunuz. Hayır, çaylakların vakti olmayacak. Eeeet, aziz Bay Buhşin..

AKAKİY — Bahmaşkin.

KOMİSER — Bahtakin, evet, hiç kaygınız olmasın, dileğiniz not edildi.. Aslan Simonç'e de kallavî bir selâm benden. Yakında haberler çıkar, bu konuda bana güvenebilirsiniz.

AKAKİY — Kallavîyi söylerim.. Bu konudaki güvenim.. Ama adı Petroviç'tir onun. Güveniyorum.

KOMİSER — (*Akakıy'i geçirerek*) Hakınız var. Amma da unutkan olmuşum be! Ama göreceksiniz işler nasıl yoluna girecek. Ben Moskova'nın eski kurtlarında. Gözümünden kaçan pek az şey vardır. Bana inanmanı zı rica edeceğim. İstifam bile hazır, hem de basmışım imzayı, isterseniz göstereyim, nah şurda; çekmecenin içinde. İlkın şu kadar... Anlıyorsunuz ya. Yakında yine görüşürüz. Komiserliğimiz işi tâa başından alacak. Bu bakımdan işi şimdiden yola girmiş kabul edebilirsiniz. Ailenize saygılar, selâmlar. Bir iki hafta sonra uğrayın komiserliğe. Çünkü komiserliğimiz sizi tekrar görmekten büyük bir zevk duyacak. Bu ülkede her şey akıp gidiyor, her şey bir yerde Neva'yla mı birleşiyor ne? Kala kala ne kalıyor bizde.. Biz ki Moskova'nın eskileriyiz.. İnanın, çaylaklar güvercini yemek fırsatını bulamayacaklar. Kürkünüzü yakında giyeceksiniz. Özür dilerim, çok meşgulüm, Aziz Bay..

KARANLIK

AKAKİY — Niye kürk dedi acaba? Asıl paltoyu bulamayınca kürk mü veriyorlar yoksa? Kürk daha iyi tabii.. Ama ben ötekine alışmıştım, yani *benimkine!*

Nahiye komiseri.. Petroviç'in hakkı var. O kırk kırk semt komiserinden daha değerli. Komiserliğimiz...

Bu akşam yine uğrarım. Niye bekliyeyim bir iki hafta? Bir iki hafta dediği zaman dikkat ettim, gerçekten meşguldü. Moskova'nın eskilerinden.. Bu akşam, bu akşam!

İŞİK

XVI. BİR ÖNCEKİ DEKOR

Akakiy hareketsiz.

Nahiye komiserinin sesi duyulur.

KOMİSER — Defedin! Defolsun gitsin! Atın şu Bahmaşkin denen herifi! Terzilerin yolladığı heriflerle mi uğraşacağım boyuna. Ne işi var odamda.. İstifam hazır, imzayı da basmışım.. Ne diyorum, çabuk olun, vurun kışına tekmeyle! Şaşırırım gitti yahu! Gerekirse can ve mal kaybı verdirerek atın şunu dışarı!

Akakiy uzaklaşır.

AKAKİY — Anlamadım.. Böyle yüksek dereceli bir memur.. Üstelik kırk kırk değil, ve nahiye komiseri.. Böyle bir komiser nasıl vazgeçebilir? Bu kadar çabuk nasıl sözünden dönebilir? Belki de bugün yarın beşinci dereceye geçmeyi düşünen bir memur... İyice kademlenince de yüksek asaletleri denecek biri.. Böyle biri kalsın da.. Moskova'nın eskilerinden!.. Herhalde birkaç yara da almıştır. Başında mermi parçası da kalmış olabilir. Belki de haberi yoktur bundan. Bununla birlikte şeyi biliyor.. Bir kere ikimizin de Kutsal Rusya anneciğimize hizmet eden bir aileden olduğumuzu biliyor.. Durumu da anlıyor! Ama...

Birdenbire Akakiy'i dairesinde, masasının başında buluyoruz. Sanki Akakiy düşünerek gitmiş değil de kendi kendine olmuştur bu.

Ama olayları anlamıyorum.. Olaylar sanki olayların açıklanmaz bir sonucu.. İnkâr edilemeyecek şeyler oluyor.. Bir nahiye komiseri tarafından kabaca kovuldum. İnkâr edilemez bu. Orda bir tuhaftım, burda ise acılarım var. İnkâr edilebilir mi bu? Kötti bir rüya gibi korkutuyor, her yerde.. Palto.. Benimdi.. Benim olduğu için belki de.. kayınlığımı hiç unutamam.. Ağırlığı.. Önemli.. Severim onu.. gibi.. Yakası, canlı bir samur gibi ısıtır.. Severim onu.. Ve kopçalar; hep gümüş.. Kovalov'un evindeki ziyafet.. Beni nasıl kabul ettikleri anlatılmaya değer.. Kahkahalar bir yandan.. müzik, sonra şampanyanın tadı! Şampanya-nın tadını da ben uydurmuyorum ya! Kovalov'un evi daireye hiç benzemez, saygıdeğer bir yer olarak tanıdım orayı.. ah, ah.. ne tuhaf.. Peki ama, niye şu küçük semt kırık kırığı oraya giriyor? Bu kabalığı nasıl yorumlamalı?.. Kalk da sen Kovalov'un evini o biçim evlerden say.. İş mi yani bu.. Hem ne demek "o biçim".

XVII. DAİRE

Akakiy çalışma masasının önündedir. Kovalov, Nikolay G. ve Gvosdikov onu hareketsiz bir şekilde, ilgi ile dinlemektedirler.

Karanlık ve kötü bir yerd. Ben de geçiyordum oradan. Evet, bu böyle. İnkâr edilemez. Birdenbire anladım ki bir şey oluyor. Hemen gözlerimi kapadım. Yürüdüm yürüdüm, parmaklarımın üçü hafifçe bir geze dokundu: Bir adam. Hafifçe dokundu, ama eyvah!.. Gözleri açılmış açılmış, üçünü de gördüm; üç kişiydiler!

Gördüğümü sanmak değil bu, basbayağı gördüm. Üçünü de.. Tehdit edercesine... Kurtlar gibi.. gözleri de.. Gülerken ağızları yarılıyor ve dişleri pırl pırl.. (Kendini dinlediklerini farkederek daha bilinçli bir tavır takınır.) Çekip aldılar paltomu, çaldılar onu! Anlıyor musunuz? Bir ağaca bile öyle vurulmaz. Bir adama, bir hayvana da.. yumruklar hadi neyse.. Ama daha kötüsü: *Paltomu ÇALDILAR!*

NIKOLAY G. — Akakiy Akakiyeviç.. Çok üzüldüm.. Bir yardımın dokunabilir mi acaba?

KOVALOV — Evet. Ne yapabiliriz? İtiraf edeyim ki.. Değil mi ya.. Hikâyeniz beni mahvetti.. Kendimi de bir nevi, suçlu veya sorumlu görüyorum. Bizdeki davet olmasaydı...

AKAKİY — Yüksek asaletleri, çok fazla.. Umarım ki yüksek asaletleri günün büyük kısmında dairede olmamamı bağışlarlar.. Olay öyle büyük ve..

KOVALOV — Baylar! Hemen bir yardım kampanyası açmak gerekiyor. Bu yardımın benim servisimde organize edilmesini isterim. Piyotr Grigoriyef, bu işle siz meşgul olun. Ben, şahsen iki ruble ile katılıyorum. (*Nikolay G.'ye*) Siz de üstünüze düşeni yapın. Güzel yazınızla katılanların adlarını yazın. Listeyi göreceğim sonra...

AKAKİY — Yüksek asaletlerine nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Yine de..

KOVALOV — Meritzin! Nereye sıkıştı şu küçük Meritzin? Hah! Ben de sizi arıyordum! Siz de kendi servisinizde aynı şeyi yapın, Anton Vasilyeviç. Listeyi şöyle düzenleyeceksiniz: verenin adı, derecesi ve verdiği miktar.

AKAKİY — Gerekli değil galiba.. Zaten ikramiye almıştım. Bununla idare etmeye çalışırdım. (*Taşınmakta olduğu eski paltosunu kastetmektedir*).. Birkaç zaman.. Hattâ iki kış..

KOVALOV — Ben iki rubleyi koydum. İsterim ki herkes de sorumluluğunu kavrasın. Herkes kendi gücüne göre; bir ruble, iki ruble, elli kopek..

*Gvosdokov gazete okuyarak girer. Oradaki-
rin durumunu hiç hesaba katmaz gibidir, yeni
bir şeyden bahsedecelidir.*

GVOSDİKOV — Gazeteyi okudunuz mu? Rezaletin son perdesi!

AKAKİY — Tanrım! Umarım ki orda şeyden bahsedil... adım gazetelere geçsin hiç istemezdim...

GVOSDİKOV — Ne? Adı mı? Ne masal okuyor bu yahu? Adı gazeteye mi geçecek?!..

NIKOLAY G. — (*Birden araya girerek*) Müsaadenizle bayım.. Korkarım ki bir yanlış anlama..

GVOSDİKOV — Bir yanlış anlama mı? Ben saçma bir ulusun, saçma bir hükümetinin, saçma bir kararını size bildiriyorum, sonra da şu sıçan herif kalkıyor...

KOVALOV — İvan Yakovleviç, aziz dostum, sözlerini biraz tartarak konuş, değil mi ya.. Sen burda bahtsız bir adama hakaret ediyorsun!

GVOSDİKOV — Anlaşıldı, anlaşıldı, Fedor Fedoroviç, aynı çatı altında, yani senin çatının altında. birkaç kadeh yuvarladık diye.. (*Akakiy'e*) Bütün bunun için mi bu gereksiz samimiyet? Bu kadar kaba davranma hakkını verir mi bu size? Ne yani, Akakiy Akakiyeviç Bahmaşkin? (*Böbürlenerek ve gazeteyi göstererek*) Fransızlara bakın siz, gazeteye inanılırsa Fransızlar bir demiryolu yapımı için kanun çıkartıyorlar bizimkilere! (*İlgisizlik onu çileden çıkarır*) Yaa! Ben de burda yüksek politikadan anlayanlar var sanırdım. Demek ki kimse..

NIKOLAY G. — Hırsızlar dostumuzun paltosunu çaldılar.

GVOSDİKOV — (*Şaşırır*) Hırsızlar mı? Ne hırsız? Neyi çalmışlar, neyi çalmışlar? Şu bataklıkta bir şeyler dönmüş ama.. Ya bu yüzler? (*Birdenbire, Akakiy'in üstündeki eski kaputu görerek her şeyi anlar*) KAPUT! Kaputa bakın yahu!

KOVALOV — Anladın şimdi değil mi? Nihayet, anlayabildin, İvan Yakovleviç!

GVOSDİKOV — Peki öteki? Ötekini mi yoksa?..

AKAKİY — Evet, ötekini.. Çaldılar.

GVOSDİKOV — Bak sen.. Yazık olmuş doğrusu! Ötekinin çalınması, yazık.

Meritzin güler. Kovalov onu bakışlarıyla azarlar. Meritzin çıkar.

KOVALOV — Şimdi bir yardım fonu kurduk.. İnsanlar hakkındaki bilgiye göre İvan Yakovleviç.. durumunu onarmak gerektiyor.

GVOSDİKOV — (*Nezaketsizliğini örtmek için alacele*) Beş ruble!.. Benim.. Evet beş ruble! Ayrıca çek özür dilerim. Dün öyle içmişiz ki, hâlâ.. Ama bu zavallı kaybın şerefine idi. Yoksa içkiyi fazla kaçırmaya karşıyım. Öfkeli ediyor insanı.

AKAKİY — Zararı yok, inanın.. Hiç..

GVOSDİKOV — Beş ruble. İşte.

KOVALOV — (*Yalnız Gvosdikov'a alçak sesle*) Derecemize göre ben bizlerin iki ruble vereceğini tesbit etmişim.

GVOSDİKOV — (*Alçak sesle*) Ha! iyi, iyi. (*yüksek*) Sözünden dönmüyorum, buyrun iki ruble.

KOVALOV — (*Nikolay G.'ye*) İvan Yakovleviç için iki ruble kaydedin.

AKAKİY — (*Nikolay G.'ye - canı sıkılmış*) Zararı yok. Aslında.. Bir davranış, değil mi?..

GVOSDİKOV — Çok daha faydalı olabilecek bir şey söylemek istiyorum. Hattâ belki yardım fonundan da faydalı.

KOVALOV — (*İlgilenir*) Ha! Ha! Dalga geçmenin tam sırasıydı.. Anlat bakalım.

GVOSDİKOV — (*Muzaffer*) Stepan Varlamoviç!

KOVALOV — (*Çarpılır*) Rondin! Stepan Varlamo-

viç! Tabii, tabii! Nasıl oldu da akıl edemedim! Fevkalâde bir fikir!

GVOSDİKOV — Vaktiyle aynı servislerde çalışırdık onunla.

KOVALOV — Ne arkadaştı! Ne tatlı bir dostluğu vardı!

GVOSDİKOV — Şimdi yüksek bir..

KOVALOV — Önemli!

GVOSDİKOV — Çok önemli!

KOVALOV — Önemi öyle az buçuk önemlerden değil!

GVOSDİKOV — Kolunun uzanamıyacağı yer yoktur.

KOVALOV — Kolu inanılmayacak kadar uzun.

GVOSDİKOV — (*Kızışır*) Bırakın da sözümü bitireyim allahaşkına! Başlamak şerefini kazandığım bu konuda...

KOVALOV — Burda kimse herkesten daha şerefli olduğunu iddia edemez. Önce sıçan herif denip de sonradan bahtsız olduğu anlaşılan adama yardım etmeye çabalansa da.

AKAKİY — Zararı yok, Yüksek Asaletleri.. Ben.. Zaten unutmuştum..

GVOSDİKOV — (*Kovalov'a, öfkeli*) Zaten unutmuş! Ne anlamı var ona ikinci bir defa sıçan herif demenin?

NIKOLAY G. — Kesin allahaşkına, n'olur kesin. O ki ona yardım etmeyi düşünüyorsunuz, yapın yardımınızı! Adamcağız soyulup soğana dönmüş, gece bir saniye gözünü kırpmamış, aklıktan ve soğuktan titriyor.. Ve sizleri dinliyor. Sizlerden rica ediyorum, ne yapabilecekseniz yapın ona!..

GVOSDİKOV — (*Sakinleşmiş*) Haa.. Evet! Stepan Varlamoviç'e bir iki kelime yazıyorum, benim adımla ve rerek gidip onu bulursunuz. Yazayım da bütün polis milletini ayağa kaldırmak için kolunu hafifçe oynatsın.

Tavsiye mektubunu yazmak için bir yere oturur.

AKAKİY — Ben gerçi.. Bir ufak şikâyetle bulunmuştum.. Bir semt komiserine, bir de nahiye komiserine.

KOVALOV — Onlar uşak, azizim, onlar haşarat! Bırakın da biz..

GVOSDİKOV — *(Düzeltir)* Bırakın da ben yapayım.

KOVALOV — Bırakın da Stepan Varlamoviç yapısın. Her şeye yeterlidir o. İnanın yalanım yok: her şeye, *(sır verir gibi)* İvan Yakovleviç'in madalyası... O yaptı! Ne sandınız, Stepan'ı. Bunu onun her şeyi elde edebileceğini anlatmak için söylüyorum! *(Normal)* Birakalım yardım fonu da gelişsin, paltonuz geri geldiği gün o parayla yeni bir ziyafet veririz. Aziz Akakiy Akakiyeviç, paltonuzu hiç unutamiyorum. Ben bile öyle sıkı öyle kalın bir kumaş az görmüşümdür.

AKAKİY — Evet efendim, öyleydi. Hele yakası..

KOVALOV — Yakası başlı başına bir harika. Gülmüş kopçalar hele! Eşsizdi, bulunmazdı!

GVOSDİKOV — “Yalnız sizin takdirkârnız.” Sersemleşip gitmişim. Yalnız kelimesinde (l) mi (n) mi önce yazılır? Gazetelerde hem öyle hem öyle yazılıyor galiba. İçki amma vurmuş kafama. Pekâlâ? “Yalnız” mı?, “yalnız” mı? denir.

NIKOLAY G. — *(Gülümseyerek)* Ben olsam “yalnız” derdim.

GVOSDİKOV — *(Kısa bir güvensizlikten sonra)* Elbet de “yalnız”. Kafam çıkıp gitmiş de haberim yok. Elbet de! Mersi, Fedor Fedoroviç. *(Akakiy'e)* Artık rahat edebilirsiniz! Şu yazdıklarımın sonra yeri göğü oynatmaktan çekinmeyecektir!

AKAKİY — Çok güzel olurdu.. Bir şeye sahipken ne iyi. Sonra kaybediyorsunuz, sonra da buluyorsunuz.. Öyle olmalı ki.. Hele kaybolan şey..

GVOSDİKOV — Anlıyorum sizi. Size kaç mal olmuştü, değil mi?

AKAKİY — Sadece fiatından değil. Önceleri yoktu o, bilmiyordum. Ancak öyle ki... evet, cansız görünen şeylerle de kurulabilir... gerçek bir dostluk kurulabilir.

KOVALOV — Göreceksiniz. Stepan Varlamoviç gereken her şeyi yapacaktır. Stepan'ı hatırlıyor musunuz? Hatırlamıyor musunuz? Bürosundan hiç dışarı çıkmazdı. İçeri bir girerdi artık burnunu bile dışarı çıkarmazdı.. değil mi ya..

Işık azalır.

Stepan, ah Stepan! Stepan kendi kendinden ÇOK ÖZENİLİR bir durum yaratmıştır. Tâa üniversite sıralarından tanırım onu. Kurunun, sıskanın tekiydi. Öyle pek kabiliyetli değildi. Zekâsı da ortayı aşmıyordu. Ama bir bellek, bir bellek! Bir de bitmez tükenmez çalışma! İnanın bana! İnsanlardan biraz anlarım.. Stepan dışlarının gücüyle söke söke kazandı hayatı. Bugün son derece önemli bir adam. Hem de kısa bir zamandan beri. Bir ara gözden düşmüştü, ama daima çalıştığı için hiç değilse kendine aptalca yukardan bakanlar kadar önemli bir adam oldu. Daha da yükselecektir! Daha da yükselecek! Bir de formülü vardı.. Nasıldı baki'm? “Bir yerden tutacaksın.. daha da tutacaksın.. daima ordan tutacaksın” gibi bir şey. Asıl kelimeyi bulamıyorum bir türlü.. LİYAKAT! Hah, işte liyakat! yok yok kısa bir kelime olacak. Veya daha uzun bir kelime.. PERVASIZLIK!.. Oda değil. İşte bir kelimesi vardı..

XVIII. STEPAN VARLAMOVİÇ RONDİN'İN BÜROSU

Işık Rondin'in bürosuna vurur. Rondin elinde.

kâğıtlar, yürümekte ve bir söylevi tekrarlamaktadır.

RONDİN — "Sertlik, daha sertlik, her zaman sertlik" işte iş arkadaşlarıma öğretmem gereken büyük kural, büyük ilke bu. Kendine karşı sertlik, başkalarına karşı sertlik. Sert olun bakın nasıl herkese örnek olacaksınız, çünkü örnek ne kadar sertse o kadar sevilir." (*Düzelterek yeniden okur*) "Bütün iş arkadaşlarımla katılmaşımı istediğim bu anlayış." Böylesi daha iyi. Kısa ve duygulu bir söylev olsun. Karakterizlik yumuşaktır. Silip süpüreceğim "kendine karşı sertlik.. başkalarına karşı sertlik." Geri kalan kısmı güzel olmuş. İyidir.

Ellerini birbirine çarpar.

Hey! Biriniz gelin! Hadi, çabuk! Şapkamı, eldivenlerimi, hey. Dimitri!

Elinde istenen şeyleri tutan bir odacı girer. Stepan Varlamoviç kibirli bir tavırla birdenbire onun elinden çekip alır.

Emeklemek bu! Bu dairede en çok emekliyen de sensin! Ben saat beşte gelip yedide gidiyorum ve bütün işler bitiyor. En son ben çıkıyorum, ama her şey tamamı tamamına oluyor. İki saat içinde hem de! Öte yandan, herkes uyuyor burda. Rezalet bu! Yardım et de şunu giyeyim.

ODACI — Ziyaretçi asaletlerini holde bekliyor.

RONDİN — (*Şaşırır*) Ziyaretçi mi? Öyle ya ziyaretçi! Unutmuştum onu! Git çağır bakalım! Çoktan beri mi bekliyor?

ODACI — Sizden önce geldi, evet çok önce.

RONDİN — Hâlâ bekliyor ha? Dur bakalım. Kimmiş?

ODACI — Fişte yazılı. (*Fişi masanın üstüne koyar.*) Buyurun.

RONDİN — Tavsiyeli bir memur.. Tav-siyeli.. Yardım et soyunalım.. Uyuma be! —

ODACI — Biraz konuştum onunla, (*sinsi*) dokuzuncu dereceden kademeli bir mümeyyizmiş.

RONDİN — Ve sen bu saatte dokuzuncu dereceden bir mümeyyiz kabul etmem için soyunmama göz yumuyorsun hâ! Git söyle adama, ben şimdi konferanstayım. Yarın gelsin! Yarın! Vaktim olursa dinlerim kendisini. Arka kapıdan çıkıyorum ben. Bilmem kimin yolladığı bir dilenciyle karşılaşmak istemiyorum.

Birdenbire Tanya Andreyevna içeri girer. Rondin onu görür görmeyiz yumuşar.

Tanya! Sen burada! Tavşanım benim! Beni aramaya mı geldin? Ben de seni bekliyordum, hazırım, çıkabiliriz.

TANYA — Spiridoviç tiyatrodaki saatinde olmanız için ısrar etti de. Sonra da başbaşa yemek yeriz, ha?

RONDİN — Haklısın, haklısın. Zaten bitirmiştim. Arka kapıdan çıkacağız. Bir yapışkan var da.. Bir ricacı.

TANYA — Arka kapıdan mı dedin? Şu köhne merdivenlerden? Hem de bu robla? Oh! Rondin çok insafsızsın.

RONDİN — Sen traşçı bir adama yakalanmanın ne olduğunu bilmiyorsun güzelim.

TANYA — Ama bir traşçı karşısında nasıl önemli bir ton takınılacağını biliyorum. Bu da bana yeter.

RONDİN — Evet. Evet. Şüphesiz ki bir tarzı var bunun. (*Odacuya*) Hadi sen, yallah! (*Odacı çıkar*) Sertlik, daha sertlik, daima sertlik. Yoksa, meydanı boş zannederler. Haklısın şekerim, bu robla köhne merdivenlerden vazgeçmeye mecburuz.

Işık sahnenin daha karanlık bir bölümünü kavrar. Bir fenerin haleleri içinde bir devlet

dairesinin ıssız, alelade bir köşesi.. Işık bir sokak köşesinin ışığı gibidir.

Akakıy oturduğu sandalyede uyuklamaktadır.

Odacı kısa adımlarla seğirterek onu uyandırmaya gelir.

ODACI — Hey, ahbap, uyansana.

(Akakıy sıçrar.) Şimdi iri bir adam gelecek. Yanında bir kadın olan şişman bir adam. İşte o, o. Aradığınız Stepan Varlamoviç Rondin. Benden söylemesi!

Odacı kaybolur.

Akakıy ürkmüştür. Gelenlerle ilgi kurmak için iyice anlaşılmasz şekilde solur ve mırıldanır.

AKAKIY — Yüksek asaletleri Fedor Fedoroviç KOVALOV.. ve yine yüksek asaletleri Yakovleviç GVOSDİKOV.. yazmak lütfunda... yüksek asaletlerinin himaye duygularına.. Dikkatinizi..

Rondin'in kalın sesine Tanya'nın kahkahasının karıştığı duyulur.

RONDİN'İN SESİ — Akşama kadar köpek gibi çalışıyorum. Gırtlığıma kadar işle doluyum. Ama bu tembel herifler yok mu, hepsinin hakkından geleceğim. Bilirsin yumruğumun kaç okka çektiğini. Kimsenin gözünün yaşına bakmam ben.

İyice çekingen, Akakıy istavroz çıkarır ve alaca karanlığa gömer kendini. Tanya ve Rondin görünürler.

RONDİN — Sonuç almanın sadece tek tarzı vardır Tanya. Formül şaşmaz: "Sert olacaksın" daima..

Akakıy öyle aniden ortaya çıkar ki Tanya bir çığlık atmaktan kendini alıkoymamaz.

TANYA — Oooh!..

RONDİN — Ne var? Bu da nesi?

AKAKIY — Ben.. Tavsiye ile gelen.. Yüksek.

RONDİN — Hangi tavsiye? Böyle bir kurum satmak cesaretini size kim verdi? Maksudunuz ne? Büroların kapalı olduğunu söylemediler mi size? Yoksa okuma yazma bilmiyor musunuz?

AKAKIY — Bürolar ben geldiğim zaman.. Bürolar açıktı..

TANYA — Ödüm patlayacak sandım..

RONDİN — Sevgili Tanya, üzülme. Olur böyle şeyler; ani oldu da. İşe bak sen! Sanırım hiyerarşik bir usule başvuracağız burda.

Tanya'nın elini okşar.

Hadi yavrum, hadi sülünüm, tüzülme..

Akakıy'e dönerek.

Gördünüz mü yaptığımızı?!

Her şeyin hiyerarşik bir yolu, bir usulü vardır. Dilekçeler eğer iyi ve formülüne uygunsa önce evrak servisine gider, ordan sekretere geçer, sekreter büro şefine, o da bölüm şefine havale eder. Sonra benim özel sekreterime ulaşır. Özel sekreterimin takdir yetkisi vardır, uygun bulursa bana sunar. Yaa! BANA. Biliyor muydunuz bunları?

AKAKIY — *(Mekanik)* Yüksek asaletleri Fedor Fedoroviç KOVALOV.. ve yine yüksek asaletleri Yakovleviç GVOSDİKOV.. yazmak lütfunu.. Dikkat ve yardımınızı esirgemeyeceğinizi.. Yani mektup..

Mektubu çıkararak Rondin'e uzatır. Rondin mektubu kuru bir tavarla kapar. Akakıy devam etmektedir.

Bu mektupla, bir işle ilgili olduğumdan şahsi olarak size.. şahsi olarak yapmak lütfunda.. yani..

Rondin okur.

RONDİN — Evet, evet, evet (*biraz yumuşamıştır*) Fedoroviç.. ve Gvosdikov.. Ne sular akmış köprülerden.. ne sular!

TANYA — Kimmiş kuzum bunlar?

RONDİN — (*Dalgin, okuyarak*) Hiç canım, eski meslektaşlar. Yükselmediler.. Hâlâ benim bıraktığım yerde sayan iki eski arkadaş.

TANYA — Eğer hepsini okursan perdenin açılığını kaçıracağız. Spiridoviç ise ne diyordu, "en iyisi" diyordu. İsrar da etti o kadar.

RONDİN — Duyuyor musunuz?

Mektubu cebine atar.

Bunu bu gece evde okuyacağım.. yarın da..

TANYA — Stepan Varlamoviç. Hadi kuzuuum..

RONDİN — Şimdi, şimdi.

AKAKİY — Yani.. Önemli bir olay söz konusu.. Büyük bir hırsızlık!

RONDİN — Hırsızlık? Yok canım ?

AKAKİY — Tam gecenin yarısına doğru, daha doğrusu gece yarısından sonra, hattâ şafaktan bir iki saat önce.. Bir palto.. Gerçek bir sanatkar dikti onu. YEPYENİ bir palto galandı.

RONDİN — (*İnanamıyarak*) Bir palto mu dediniz?

TANYA — Geliyor musun, gelmiyor musun? Ooof! -

RONDİN — Geliyorum, geliyorum.

AKAKİY — (*İri yarı adamı tutar, kavrar*) Yüksek asaletlerinin anlaması gerekiyor. Yalvarıyorum. Vakit geçmeden Yüksek Asaletleri.. müdahale etsinler.

RONDİN — Bırak beni be! Bu ne be! Bırakacak mısın, yoksa.. Göreceğiz işte. Bürolar kapalı, büroların kapalı olduğu besbelli. Bir palto için insan böyle yapmacıklara tenezül eder mi?

AKAKİY — Yüksek asaletleri ani bir müdahale ge-

reğini.. anlaşılar yüksek asaletleri.. Çaylaklar.. Petersburg'da fena ruhlu terziler var.. Boyaya batırıyorlar, yeniden dikiyorlar.. Petroviç iyi bir terzi ama..

RONDİN — (*Kızıgır ve girişir*) Yeter dedik! YETER!

AKAKİY — Yüksek asaletleri tahkikata yön vermeli.. Bir adamın paltosuna gereken saygıyı.. Polis Müdürlüğüne..

RONDİN — (*Patlar*) Resmî usulleri unutuyorsunuz galiba? Kime hitap ettiğinizi unutuyorsunuz galiba?

Al bakalım!

Cebinden mektubu çıkarır, öfkeyle küçük parçalara ayırarak yırtar.

AL BAKALIM!

Kovalov'la da Gvosdikov'la da temas edeceğim, onlara ne biçim bir adamı koruduklarını söyleyeceğim. Onlar da anlayacak her şeyi. Yolumuz uzak. Fişte adınız ve dereceniz yazılı.. Dosyanızı çıkartıp biraz göz gezdireceğim! Ne biçim hareket bu sizinki? Kiminle konuştuğunuz farkında mısınız? FARKINDA MISINIZ? Kimin huzurunda olduğunuzu biliyor musunuz?

Alaylı bir jestle son kâğıt parçalarını donakalmış Akakiy'in üstüne serper.

Disiplin kurulunda öğrenirsiniz bunu.

En büyük sertliğin uygulanmasını isteyeceğim. Hattâ azledilmenizi bile istememe kim engel olabilir? Adınızı aldım nasıl olsa. Disiplin kurulu! En büyük sertlik!

Şaşkın, biraz da hayran Tanya'yı sürükleyerek çıkar. Akakiy çarpılmış gibidir, titreme içindedir.

Yerdeki mektup parçalarını toplamak ister, başaramaz.

Uyurgezer adımlarla çıkar.

Rondin'in sesi, az duyulur şekilde, ama şiddetini muhafaza ederek, onu takip eder.

RONDİN'İN SESİ — Bu da nesi? Neden? Ne demek oluyor bu? Kiminle konuştuğunuzun farkında mısınız? Bürolar kapalı. Bu da ne? (ad libitum)

Ses önce bir fısıltı halindedir, sonra başka seslerle karışır. Hafifçe yankı. Akakiy evine vardığında sesler iyice kuvvetlenmiş, artmış olacaktır.

Bütün sahne Akakiy'in zihnini işgal eden sanrının gelişimini açıklayacak gibi olmalıdır. Akakiy önce izlenimler içindedir, sonra ürkecek, sonra korkuya kapılacak, sonra dehşet içinde kalacak, seslerden kaçacaktır. Sesler onu sefil barınağına kadar usandıracak ve kovayacaktır.

XIX. SOKAK

(Not : Daha önceki konuşmalardan bir banda alınmış sözler tekrarlanır)

"RONDİN — Kiminle konuştuğunuzun farkında değilsiniz galiba? Bilmiyorsunuz galiba?

"KOVALOV — Önemi öyle az buçuk önemlerden değil. Önemli, önemli.

"GVOSDİKOV — (Kovalov'a katılarak) Önemli, önemli, çok önemli..

"KOVALOV — Kolu inanılmayacak kadar uzun. İnanılmayacak, inanılmayacak.

"GVOSDİKOV — Kohunun uzanamayacağı yer yoktur. Yoktur, yoktur.

"HEP BİRLİKTE — Uzun kol! uzun kol! uzun kol!

"RONDİN — Kolum uzun! Bilmiyorsunuz kaliba? Kolum uzun!

Akakiy şimdi de boşlukta, aklına getirdiği, dilsiz, hareketsiz, yarıp sönen projektörün aydınlattığı kişilere çarpa çarpa kaçacaktır.

"RONDİN — Bürolar kapalı, okuma yazma bilmiyor musunuz yoksa?

"KOVALOV — Bu da nesi? Ne demek oluyor bu? Memurin kanunu bu bakımdan hiçbir yoruma yer veremeyecek kadar açıktır! Bürolar kapalı!

"RONDİN — Resmî usulleri unutuyorsunuz galiba? Bilmiyor musunuz?

"GVOSDİKOV — Bürolar kapalı.

"RONDİN — Fişiniz bende. Fişte adınız ve dereceniz yazılı.

"KOVALOV — Dosyanızı çıkarıp biraz göz gezdireceğim. Yolumuz uzak.

"BİRİNCİ BEKÇİ — Leş gibi kokuyorsun ahbab!

"İKİNCİ BEKÇİ — Kalk ayağa sarhoş herif, ayyaş!

"RONDİN — Gördünüz mü yaptığımızı? Her şeyde hiyerarşik bir asıl vardır!

Gittikçe belirlenen kişiler yanyana gelerek bir duvar meydana getirirler. Akakiy elden ele geçen paltoyu kapmak için çabalar.

"RONDİN — Dilekçeler önce birinci bekçiye gider, ordan ikinci bekçiye geçer, ikinci bekçi semt komiserine, o da Neva nehrine havale eder. Neva nehri nahiye komiserine geçirir, o da eskiciye, o da yüksek mahkeme müşavirine, o da devlet şurası üyesine ulaştırır. Devlet şurası üyesi terziye, terzi inek gözlü hindiye, o da Piyotr Grigoriyev Zubov'a, o da hırsızlara havale eder. Hırsızların takdir yetkisi vardır, uygun bulurlarsa bana sunarlar. BANA!

Birden Akakiy paltoyu son olarak tutan Rondin'in elinden kapar. Almasının diye sımsıkı tutar. Duvar yarım daire haline gelir, tehdit e-

derek Akakiy'e doğru yürürler. Tam daire olarak Akakiy'i ortalarına alırlar. Palto yine elden ele.

KARANLIK

Işık birdenbire tamamına yakın kısılır. Karışıklıktan kolektif bir kahkaha yükselir. Kahkaha azalır azalmaz bu kez Akakiy'in öfkeli ve hırçın sesiyle hayaletlere çıktığı görülür. Yatağının üstüne oturmuştur.

İŞİK

XX. AKAKİY'İN ODASI

Sadece repliğin son kısmı ışıktaki söylenmiş oluyor. Akakiy yumruğunu sıkmıştır. Yüzünde güçsüz bir öfkenin yıkıntısı.

AKAKİY — Sizleri tanıyorum! Hepinizi iyi biliyorum! Fırsat. Fırsatları ve dereceleri biliyorum! Hepinizi, her şeyi! Babamın babası memurdu. Babam kendi de memurdu kendi babası gibi. Takvim öbür odadaydı. Çaylaklar Moskova'nın eskilerinde.. Sizleri iyi tanıyorum! Şapkamdaki mürekkep hokkasından, cebimde de balık kılçıkları var. Sazanlık, diyor. Bir de şey, kavun kabukları, onlar da şapkamda.

Yani SİZLERİ ÇOK İYİ BİLİYORUM!

"KOVALOV — Baylar! Astarlı mantonun şerefine içmek için hemen bir yardım kampanyası açmak gerekiyor. Samur yakanın şerefine!

"PETROVIÇ — Yaparsın, yaparsın küçük kardeş. Söyleyecek şeylerin varsa bak nasıl boşalacak. Tükür hadi, içinde düğümlenen gerçekleri.

AKAKİY — (Çok yumuşak) Daha iyi olmak çok önemlidir. Kolu uzun değildir. İnsan ısınınca daha kolaydır, daha kolay iyi olur.

"PETROVIÇ — Pazarlık tamamdır! Gör hayrını!

"KOVALOV — İnsanlar hakkındaki bilgim..

"GVOSDIKOV — Fevkalâde bir fikir, şahane..

"KOVALOV — Çara raslayınca terzisinin adını veriyor. Burnundan anladım onu.

"PETROVIÇ — Senin kırık kırık semt komiserine ben-zemez.

"OLAYEV — Bunu, bunu alıyorum. Bunu değil!

AKAKİY — (Eski paltosunu göğsünde sıkarak, sanki onu elinden almak istiyorlarmış gibi.) Satmıyorum! Bunu, bir de bunu. Bunu değil!

"SEMT KOMİSERİ — Ünlü bir berberdir. Bahtakin! İstedığınız not edildi. Don gömlek not edildi.

"NAHIYE KOMİSERİ — Gece saatin birine doğru çıktığımız o küçük evde ne yapmıştınız? Masumluk mu, para çantası mı; aile hatıraları mı, altın saatli kapak mı?

"BİRİNCİ HIRSIZ — Zaten üstündeki palto benim. Tanıdım paltomu.

AKAKİY — Bay hırsızlar, bu palto yenidir, size ait olamaz. Sizin paltonuz çaylaklarda. Hatanız var. Büyük yanlışlık.

"NAHIYE KOMİSERİ — Anlıyorum sizi. Ben Moskova'nın eskilerindenim. Anlıyorum, anlıyorum. Bir ay sonra uğrayın.

"SEMT KOMİSERİ — Şimdi durum normal. Bir yıl sonra uğrayın.

"RONDİN — On yıl sonra.

"KOVALOV — Defedin! Atın dışarı!

"PETROVIÇ — Bu da nesi? Ne demek oluyor bu? Neva!

"RONDİN — Paltom! Tanıdım onu! Bu benim paltom!

AKAKİY — (Yalvararak) Önemli hırsız baylar..

Yalvarırım size.. Olan olmuş bana.. Çalınan çalınmış.. Bırakın beni n'olur.. N'olur..

Yatağının altına bakar.

Lütfen çıkın ordan! Ordaysanız. Nerdeyseniz, gidin n'olur. Şurama gelince iyi adamlığımı kaybediyorum. Zaten. Biliyorsunuz bunu.

"HERKES — Akakiy, bir söylev; Akakiy, bir söylev! Konuş Akakiy..

AKAKİY — (Uyar) Bir palto.. Herkesin Petroviç gibi sanatkârdan.. Herkesin Petroviç'ten bir palto ummaya hakkı var. Petroviç'in sayesinde, dostlarım..

Sözünün arkasını getirebilmek amacıyla hafifçe gevşer.

Tuzaklar içindeyiz.. Yani ben içindeyim. Hırsızların elini kıracak bir komiser arayınız. Semt olsun nahiye olsun, farketmez. Oltasını atar. İmzasını esirgemez. İmzasını cebine atar ve yırtar. Çeneleriyle... ceplerinden mektup yerine ziyafet ya da bomba çıkar onların.. Yaz bunu bir kenara, bir fişe yazsan da olur Simon Petroviç, gülmüş kaplama istemem, öyle olmasın. Tırnaklarıyla..

Fişe not et bunu - sıkı sıkıya emrediyorum. Hırsızları yakalamak önemli bir şeymiş gibi geliyor bana.

"HERKES — Önemli, önemli, önemli, önemli, önemli.

"RONDİN — (Korkunç) Ne oluyor? Bù da ne demek? Ne demek oluyor bu? Neden?

AKAKİY — (Dehşet içinde) Hayır, hayır!

"RONDİN — Paltolar kapalı! Okuma yazma biliyorsun galiba?

Paltolar kapalı! bunu bilmiyorsun galiba? (Sesi değışir) Disiplin. Sertlik kurulu. Sertlik. Pervasızlık! Azledecekler!

AKAKİY — (Boğuntulu) Hayır..

"RONDİN — Ne var? Ne yapabilirim sizin için? Ne demek oluyor?

AKAKİY — Şey olmak.. olmak..

Yavaşça yıkılır, dehşet ve yalnızlık onu öldürmüştür.

XXI. Sokak - CENAZE ALAYI

Cenaze alayını hatırlatan müzik hazin bir marş kıvamına ulaşmamaktadır. Daha çok bir cenaze marşının bayağı ve gülünç taklidi olmaktadır. Işıktan biraz önce müzik solar, kaybolur. Kovalov, Meritzin, Zubov, Gvosdikov ve semt komiseri yürüyen ve bekleyiş içinde tuhaf bir matem grubu meydana getirmişlerdir.

GVOSDİKOV — Hiç inanası gelmiyor insanın, inanılır şey mi? Düşünmek bile korkunç. Akşam capcanlı yatağa giriyorsun ve sabah.. İnanılır şey değil.

SEMT KOMİSERİ — Doğrusu maiyetimdeki memurlar onu bulduklarında uyumuş değilmiş. Yani uyuyup da ölmüş değilmiş. Yataktan düşmüş gibi bir şey. Tam bir düşüş de denemez. Mum kandilden nasıl kayıverir tıpkı öyle.

KOVALOV — Yaa! Yaa! Anlıyorum! İnsanlar hakkındaki bilgim...

KOMİSER — Şikâyet hukukî formüllere göre yapılmış değildi. Şikâyet dilekçesi hukukî bakımdan eksikse harekete geçemezdim elbet. Bunun için arattım onu. Maiyetimdekiler bir de gitmişler ki, demin dediğim gibi tıpkı erimiş bir mum...

GVOSDİKOV — (Kıkrdayarak) Amma da soğuk ha! Ben donuyorum yahu!

ZUBOV — Acaba neden öldüğü belli mi?

KOVALOV — Siz de ahret suali soruyorsunuz, Piyotr Grigoriyev, daha ne zaman öldüğü kestirilemiyor; ölümlünün sebebi anlaşılabilir mi hiç? Onun daireye ne zaman gelmediğini günü gününe, saati saatine söyleyebilse-

niz belki mantıklı bir metotla bir şeyler çıkarabilirdik. Düünden beri mi? Eveli günden beri mi? Yoksa üç günden beri mi daireye gelmiyor?

MERİTZİN — Sanırım son defa ona eveli gün satın alma veya yem bedelleri servisinin koridorunda raslaşmışım.

KOVALOV — Bu bir ipucu olabilir işte!..

MERİTZİN — Yine de o mu değil mi pek söyleyemeyeceğim. Biri koridorda dosyaları yüklenmiş, geçiyordu. Yüzüne dikkat edemedim. Ama yine de oydu herhalde.

KOVALOV — Ama ne demek bir sürü dosya?.. Bir karine bu, bir delil değilse de. *(Ötekilere: "Eveli güne ne lersiniz?" Hepsinde belirsiz bir kabul jesti.)* Şimdi eveli günü başlangıç noktası alıp buradan yürüyebiliriz. Değil mi ya?

ZUBOV — Bana da öyle geliyor ki dün masasının başında oturuyordu. Hattâ gülümsüyordu da galiba. Bana öyle geliyor ama yine de çok kesin değilim.

GVOSDİKOV — Dün olmuş, eveli gün olmuş. Önemli olan bu değil. Olay on beş gün önce de cereyan etmiş olabilir aslında. O günlerdeki soğuğu düşünün. Bir vitrünün dayanamıyacağı bir soğuk vardı on beş gün önce. Belki de o zaman..

KOVALOV — Ne demek! İvan Yakovleviç, ne demek! Durumu şartlara göre incelemek gerekir. Şartlara göre incelemek benim daima uyduğum bir kuraldır. Hem onra biliyorsunuz ki Akakiy bizim evdeki ziyarete katılmıştı. Ziyafetin ise yarın ancak haftası oluyor. Siz de aranızdaydınız, unuttunuz mu yoksa İvan Yakovleviç?

GVOSDİKOV — Deli misin nesin! Unutacağım.. Ben unutacağım ha? Hem de o çılğın geceyi! *(Dirseğini komiserin karnına hınzırca vurur.)* Ne içmiştik, ha?

KOVALOV — *(Kızgınca)* O, o gece yoktu bir kere!

KOMİSER — *(Kuru, ciddi)* Yoktum ben.

GVOSDİKOV — Aa, öyle ya.. Kafaya bak bizdeki. Ama bir daha sefere sizi de bekleriz. Mezar kazmak da

amma uzadı. Ne zaman bitecek acaba?

ZUBOV — Ya! Ya! Ama Akakiy öyle iri kıyım olmadığına göre..

GVOSDİKOV — Aptal gibi ben de gittim evine, şimdiki tutsak gibi bekle dur. Yakalandık. *(Alnında haç çıkararak)* Şimdi ordan oraya, ordan oraya.. Bilsedim böyle olacağını.. *(Topuğunu toprağa vurur.)* Bekle de dur şimdiki mezar kazılın diye. Bence mezarları çok daha ÖNCE kazmalı. Meselâ, yazın.. Ama yok yok, sonra bu yüksek politikaya benzerdi. Bu ülkede de yüksek politikadan anlayan bulunmadığına göre.. Cık, cık, cık! Bilsedim ki.. Bununla birlikte önceden kestirmek zor değil öleceklerin sayısını. Her kış kaç kişi ölmüş, her yaz kaç kişi.. Ona göre kazarsın. Basit şey!

Düz bir mahrekte dehşet verici şekilde Akakiy'i andıran bir silüet sahnenin bir ucundan öbür ucuna gider.

Bir daha gelmem böyle işler için. Gelmeyeceğim bir daha.

KOVALOV — Kimse sizi zorlamadı, İvan Yakovleviç! Sizin servisinizden biri de değildi zaten, gelmeyebildiniz pekâlâ! Ben bu baylar için izin çıkardım. Sizin isteğinize kalmış bir şey bu. Siz ve Bay komiser..

KOMİSER — Benim durumum mesleki bir kaygıdan doğuyor. Mesleki ve insani.

GVOSDİKOV — İnsani mi dediniz? Böyle ufak top-lantıları seviyor musunuz yoksa?

KOMİSER — Bazan bir iş polise düşünce şikâyetçi aniden ölüyor. Yoksul oluyor bunların çoğu. Ailesinden birini görmek için ancak cenaze törenine gitmek gerekiyor. Ama bu olayda aile olmadığını gördüm. Ölünün mal-larını tutanakla tesbit ettik. Zaten pek bir şeyi yokmuş: bir paket kaz tülü, bir deste resmi antetli kâğıt, birkaç yaka düğmesi, biraz kirli çamaşır, bir de zavallının son nefesini içinde verdiği eski kaput. Ne bahtsızmış, zavallı!

Geride Nikolay G. ile Petroviç görünürler. Samimidirler. Akakiy'in ölümünün kendilerine dokunduğu bellidir.

Kovalov onları farkeder.

KOVALOV — Eh! Galiba vakit geldi, gidebiliriz oraya!

Dibe doğru, Nikolay G. ile Petroviç'e doğru yürür. Zubov ve Meritzin de arkasındadır. Komiser de oraya yönelmişken, Gvosdikov kolundan tutar onun.

GVOSDİKOV — (Şaşmış) Yoksullar dediniz. Niçin yoksullar? Başkalarının bir ailesi olma hakları yok mu?

KOMİSER — (Alaylı bir davranışla) Bu kendiliğinden olan bir şey, Bay Devlet Müşaviri. Adam yoksul değilse aile kendiliğinden ortaya çıkar.

GVOSDİKOV — (Anlamamıştır) Haa?

KOMİSER — Ama bir de bugünkü durumu düşüncün meselâ. Eğer tesadüfen paltoyu bulsaydım kime teslim edecektim? Kime? Sadece Majeste Çar Nikolay'ın emirlerine göre hareket etmeye mecburum.

GVOSDİKOV — Ooo, elbet de, elbet de! Ama bu bir yerde yüksek politikanın sınırlarına ulaşıyor.

Diğerlerine doğru ilerlemek için komiseri olduğu yerde bırakır, ama zaten o anda onlar da oraya gelmişlerdir.

KOVALOV — Faydasız azizim, her şey tam bitmişken.. Başka bir cenaze daha varmış. Papaz ikisini aynı zamanda gömmeğe karar verdi.

GVOSDİKOV — (Kızgın, kollarını göğe kaldırarak) Ben dememiş miydim! Bilseydim böyle olacağını..

Kısa bir süre önce birinci bekleci komiserin yanına gelmiş ve onunla hararetili hararetili konuşmaya başlamıştır. Her ikisinin davranışlarında da aşırı bir canlılık okunur.

Bir ara Meritzin ve Zubov'la birlikte kaybolan Kovalov, görünür.

KOVALOV — Evet.. Sanıyorum, birkaç kelime.. Burda da söylenebilir. Oraya kadar gitmeden de görevimizi yapabiliriz. Buracıkta. Belki daha da iyi olur. Değil mi ya.

Meritzin ile Zubov da ortaya çıkarlar. Gvosdikov bir jest yapar, şapkasını çıkarmaz. Öbür dilercesine parmağını alına götlürerek acısını anlatmak ister.

KOVALOV — (Sesini ayarlayarak) Majeste Çar Nikolay'ın aziz hizmetkârı,

Ey aziz memur,

Ey sevgili kayıp,

Burada temsil etmekte bulunduğum imparatorluk şansölyesinin adına..

GVOSDİKOV — Siz mi?

KOVALOV — Evet ne olmuş.. Sanırım gerekli bir şey bu.. evet, şansölyeyi burda temsil etmek bana düşer..

NIKOLAY G. — Yüksek Asaletleri! Akakiy Akakiyeviç ölmüş bulunuyor. Yalnızlıktan öldü o. Yalnızlık, soğuktan daha soğuktur. Şimdi gerçekten bazı kelimelerin onu ısıtabileceğini sanıyor musunuz?

Kovalov ısrar etmez, camı sıkılmıştır. "Pekâlâ, pekâlâ" der, şapkasını giyer. Nikolay G. ile Petroviç çıkarlar, vakurdurlar.

Dipte mahrekin otomatik hareketine uyarak bir gidip bir gelen Akakiy'in kolunda katlanmış bir palto vardır. Gülümseyerek onu okşamaktadır.

Komiser çıkışta grubun yolunu keser.

KOMİSER — Baylar! Ne var biliyor musunuz? Demin öğrendim.. Ama inanılmayacak bir şey, bir türlü inanmıyorum.

Glovkin, gelsene buraya..

Birinci bekçi Glovkin ilerler ve topuklarını birbirine vurarak selâm verir.

Diyor ki.. Ne diyor bakın! Hadi kendin söyle!

BİRİNCİ BEKÇİ — (*Ezber*) Bu gece, saat ikiye doğru meçhul bir adam kibar görünlü üç kişinin paltosunu üzerlerinden çekip aldı. Biri pazar yerinin önünde, öbürü Wyborg semtinde, üçüncüsü ise...

Bu sahne birinci planda gelişirken arkada ikinci bir sessiz ve silik sahne farkedilmelidir: Akakiy bir adamın paltosunu sırtından çekip alır.

Her iki sahne de aşağı yukarı aynı süre içinde cereyan etmelidir.

KOMİSER — Kısa kes, Glovkin, kısa kes. (*Diğerlerini*) Üçüncü olay ise Saint-İsaac köprüsünde geçti. Ama tuhaf olan bu değil.

GVOSDİKOV — Aziz dostum, bu soğukta kendi meşelerinizle bizi alıkoymanızı çok mu uygun buluyorsunuz acaba? Samimi olarak söyleyin.

KOMİSER — Tuhaf olan şu ki üç hırsızlık olayı da aynı anda meydana geliyor!

BİRİNCİ BEKÇİ — Ve her üç hırsızlığı yapan da aynı adam!

KOMİSER — Ve aynı adam, aynı anda ve birbirinden uzak yerlerde!

BİRİNCİ BEKÇİ — Ve kurbanlardan birinin adı Kapelyan. Bir memur..

KOVALOV — (*İlgilenir*) Nikolay Nikolayeviç Kapelyan olmasın?

BİRİNCİ BEKÇİ — (*Kaçamaklı*) Kontrol servisindenmiş.

MERİTZİN — Ta kendisi öyleyse!

KOVALOV — Nikolay Nikolayeviç!

KOMİSER — Tanıdı.. Görüyor musunuz tanıdı.. Eş-kâli birine uydu.

BİRİNCİ BEKÇİ — Diğer ikisi şüphe yok ki iyice sarhoştular. Ama aynı adamı tarif ettiler. **TANIMADIK-LARI BİR ADAM!**

KOMİSER — Ama hırsızın kim olduğu ortaya çıktı. **GVOSDİKOV** — Kimmiş? Kimmiş sonunda hırsız? Soğuktan donuyorum!

DİĞERLERİ — Evet, evet. Kimi tanıdılar? Nikolay Nikolayeviç kimi tanıdı?

KOMİSER — Tanıdı yaa.. (*Glovkin'e*) Hadi sen söyle.

BİRİNCİ BEKÇİ — Şu geçenki.. küçük sarhoş.. Hani çaldılar ya..

KOMİSER — Adını söylesene, avanak! Adını söyle, yoksa..

BİRİNCİ BEKÇİ — Akakiy Akakiyeviç Bahmaşkin. **HEPSİ** — Ne? Ne?

KOMİSER — Akakiy Akakiyeviç.. Sizininki.. Sizin Bahmaşkin.. Hani şimdi cenazesine geldik ya..

Bir şaşkınlık anından sonra, Gvosdikov kendini ileri atar.

GVOSDİKOV — (*Gıdıklar gibi*) Bir de şu var! Kapelyan onun öldüğünü daha öğrenmemişti!

BİRİNCİ BEKÇİ — Evet!

GVOSDİKOV — Ve o, onu tanıdığını iddia ediyor?

BİRİNCİ BEKÇİ — Hem de kesin olarak.

GVOSDİKOV — Sağmalıyor Kapelyan. (*Topuğuyla yere vurarak*) Şurda bir çukur kazılsın, bir çukur.. Sonra da... Kapelyan sağma herifin biri!

Elinde olmayan bir hareketle Akakiy'e doğru döner; Akakiy alaycı bir şekilde parmağıyla yanına yaklaşmasını işaret etmektedir.

Ooooo!

Gvosdikov şaşırması, büyülenmiştir. Cellâdına doğru yürür. Akakiy komik bir titizlikle onu soyar.

HERKES — (*Replik yağdırırlar*) Tatsız bir şaka bu! Hezeyan, kuruntu! Uyurgezerliktir bu! Kapelyan sevimli bir şakacıdır! Kapelyan'dan beklenir böyle şeyler! Ama...

İkinci bekçi soluk soluğa dalar içeri.

İKİNCİ BEKÇİ — (*Haykıarak*) Dördüncü hırsızlık! Yüksek asaletleri Aleksey Mihayloviç Radyanov'un da artık paltosu yok!

HERKES — (*Inanamazlar*) Yüksek asaletlerinin..

İKİNCİ BEKÇİ — (*Basitçe*) Onun da kızı açıkta kaldı.

HERKES — (*Perişan*) Yüksek asaletlerinin de?.. Yüksek asaletleri!.. Kim cesaret edebilir buna!?

Kendi paltolarının yakalarını kaldırır, iyice bürünürler; korkuya düştükleri bellidir.

Gvosdikov aralarına gelir, sessiz ve anlam-sızca şaşkındır.

Herkes onun da artık paltosuz olduğunu görür.

Sahnenin hemen hemen fonuna doğru yürür, onlara döner ve çabuk çabuk konuşmaya başlar.

GVOSDİKOV — Nikolay Nikolayeviç Kapelyan saçmalamamış.

Dağdılar, dehşete kapılan serçelerin ürkekliğindedirler. Herbiri kendini bir felâket karşısında sanır. Olaylar onları yıkmıştır. İnanimaz dedikleri, fakat şimdi kabul ettikleri şeyden kaçmaktadırlar.

Sahne bir an boşalır.

Gün sona ermektedir.

Akakıy mırıldanarak girer, sakindir. Pırla pırladır, gerinir.

AKAKİY — Hepsini severim. Her çeşit palto ilgimi çeker! Kürklüler, pardesüler, astarlı redingotlar, papaz lataları, hepsi hepsi. Bir ay içinde kimbilir ne paltolar, ne kaplar, ne kaftanlar, ne pelerinler göreceğiz! Çok güzel bir şey bu! Tutkulu bir koleksiyon bu.

SES — (*Dışardan*) Haber: Kalinkin köprüsünde bir kastor çalınmıştır.

AKAKİY — (*Tath tath güler*) Bir buğday ve ot taci. Hiç numaraya başvurmadı. "Ver" deyince çıkarıp verdi. Fevkalâde. Essiz bir kürk! Genellikle insanlar benim karşımda fazla şey oluyolar.. Saygılı diyemesem de.. Onun gibi bir şey. Bir bakıma daha mı iyi oldular ne? Ah! kastor, raton, ayı, tavşan, astragan, keçi, kedi sonra hermin.. Bütün bu derileri insanlar kendi derilerinin üstüne koyuyorlar. (*Düş görür gibi*) Gerekli olmayan bir şeye sahip olmak da güzel.. Benim için artık hiçbir gereği yok.. Ama ne güzel onlara dokunmak, okşamak.. Ne yumuşaklık! (*Bir fikirle sığrar*) Samur!

Karanlık iyice çoğalır.

Henüz bir samurum yok.

Akakıy karanlığa gömüldüğü sırada iki silüet girer.

SİLÜET 1 — Çok açık bir şey bu, artık köprülerde dolamıyorum.

SİLÜET 2 — (*Sesinde belli bir sitem*) Şu halde, Klüp-ten de vazgeçiyorsunuz demektir, Porfir Porfiroviç..

SİLÜET 1 — Sözümü nasıl giderse öyle anla: Ne-va dolaylarında dolasmaktan vazgeçtim artık. Geceleri dışarı da çıkmıyorum. Arkadaşla olursa başka. Bunun için teşekkür ederim size. Biliyor musunuz ne anlatıyor-lar? Güya Grand Dük..

SİLÜET 2 — Yok canım?

SİLÜET 1 — Yaa, yaa! Derhal, bizzat Majesteleri

harekete... Hem neden olmasın? Bütün bunları yapan da kim; dokuzuncu dereceden küçük bir memur!

SİLÜET 2 — Üstelik iki haftadan beri ölmüş bir adam!

SİLÜET 1 — (*Kuşkulu*) Hadi canım sen de!..

SİLÜET 2 — Hadi canımı var mı, herif dairesine hiç uğramıyormuş!

AKAKİY — (*Çağırarak*) Pssstt!

SİLÜETLER — O ne? Kim var orada? Kim psstt yapıyor? Kim, neden ?

AKAKİY — Pssstt!

Bir an görünür ve onlara korkutucu bir işaret yapar.

Palto!

İki silüet müthiş bir panik içinde birbirlerine girerler.

SİLÜETLER — Duydun mu Porfir Porfiroviç? Anladın mı ne dediğini? Sizin paltonuzu istiyor. Çabuk, aziz dostum. Benimkini mi? Neden benimkiniymiş? Durun kollarından tutup çıkarmanıza yardım edeyim. Dokunma bana, Anton Lerasimov! Elini sürme bana! Canımı sıktın ama. Vuracağım ha! Ya ben, ya ben tokatlırsam seni!

Arkalarında, Akakiy bu sefer başka bir noktadan görünür.

AKAKİY — Pssstt!

Silüetler donup kalırlar.

Hadi çekin arabanızı ikiniz de. Böyle yüzyüze döğüşmeyin. Zaten sadece çok bayağı paltolar arıyorum.

Silüetler kaçıp giderler.

... Samur bile söz konusu değil! Görülecek başka hesaplar var.

Kaybolur.

Sabahtır.

Rondin'in bürosunun girişine kadar sahne kaygık, korkak ve paltolarına sımsıkı sarınmış adamlarla doludur.

Banddan gelen sesler, bütün şehrin tek bir mesele ile meşgul olduğu izlenimini vermektedir.

Not : *Adları zikredilince sahneye çıkması gereken şahıslar solda belirtilmiştir. Aralarında repelikleri olanlar sahnedeysen band susar.*

OLAYEV - ZUBOV

- Sessiz 1. SES — Hem de bugün.
2. SES — Denizcilik Akademisi'nin arkasında.
3. SES — Ve Petrovski parkında.
1. SES — Gündüzleri çalışıyor, ne sandınız.
Hem de gündüzleri.

BEKÇİLER, sonra OLAYEV

BİRİNCİ BEKÇİ — O, ablası, bir de şu gördüğün ben, düşün bir.

İKİNCİ BEKÇİ — Şimdi kararlısın gibi geldi bana.

BİRİNCİ BEKÇİ — ... Reddetti teklifimi! O kocaman göğüsler kendisinde de varmış gibi "hayır" dedi bana! Dedi ki: "Önce şu pis pılıpırtı hırsızını yakala, ondan sonra düşünürüz. Yakala da görelim onu" dedi.

1. SES — Mükemmel bir üye.
3. SES — Mükemmel bir cevap verdiler.
2. SES — Semt komiserinin artık paltosu yok.
4. SES — Ne de benim, azizim, üstelik Moskova'nın eskilerindenim!..
3. SES — Ne yapmak istiyorsunuz bu hayalete karıştı?
4. SES — Saygıdeğmez bir hayalet, sayıdeğmez bir hayalet, saygıdeğmez bir hayalet.

İKİ HIRSIZ, MERİTZİN, KOVALOV (koşarak) -
NİKOLAY G.

*Nikolay G.'nin topluluğa iğreti olarak katıldığı
farkedilmektedir.*

Akakiy de girer.

*Kendisini görmeyen Nikolay G.'ye dostça
bir işaret yapar. Ve gidip gelen Kovalov'un
peşine takılır.*

2. SES — Çarıçe hazretleri de..

BİRÇOK SES — Yok canım! O da mı? Onun da mı?

2. SES — Hayır. Yalnız palto çalarken suçüstü ya-
lananların ölüm cezasına çarptırılmasını emretti.

3. SES — Ama zaten çalan bir ölüysé..

2. SES — Majeste öyle emretmiş..

1. SES — Umurumda değil benim! Bir ölü de olsa
umurumda değil. Siz sonuca bakınız. Ulusumuzun mora-
i iyice yıkan bir şey bu. Yoksa benim umurumda de-

NAHIYE KOMİSERİ - GVOSDİKOV

Karşılaşırlar, ikisi de çeketti.

KOMİSER — Biraz düşünün bakın iş nerelere kadar
gidiyor. Moskova'nın eski kurdu ve paltosu yok. Benim-
ki de aldı.

GVOSDİKOV — Benimkini de azizim, benimkini de.
ha dün üçüncü palto da gitti!

KARIŞIK SESLER — Kışlanın önünde.

Artık dışarı çıkmıyorum.

Hele köprüler, Allah korusun.

Tek başıma asla.

Geceleri, hiç.

BEKÇİLER - KOVALOV (Akakiy hep peşindedir) -
ZUBOV - OLAYEV - PETROVIÇ

PETROVIÇ — (Sarhoş) İnan bana böcek, çok ila-
ri gittin, çok, çok.

*Boşlukta konuşmaktadır. Akakiy'i gördüğünü
sanır.*

Bana bakabilirsin haşarat, gülebilirsin bana. Ama
ne dedim; çok, çok.. Artık kimse terzilere palto ısmarla-
maz oldu. Bir bilseydim, evet evet. Neyi bilecektim ço-
cucuk?

Niçin palto yerine güzel kadınları yürütmüyorsun?

*Akakiy'in hemen bitişiğinde Kovalov girer;
korkmuştur. Petroviç olduğu yerde kalır.
Birden Meritzin görünür, Akakiy ona doğ-
ru yürür.*

*Kovalov da onları görmüştür. Akakiy'i oya-
lamak için parmağıyla Meritzin'i işaret eder.*

KOVALOV — Aa! Paltonun güzelliğine bakın!

Meritzin Akakiy'i görür.

MERİTZİN — (Hilekâr ve boyun eğen bir davranış)
Benim de mi sıram geldi? Benim de arkam çıplak kala-
cak. Al aslanım al, güle güle kullan.

*Kovalov gibi Meritzin de donmuş, hareketsiz
kalmıştır. Akakiy ikisini de soyar. Yalnız Me-
ritzin'i acelesiz soyacak, Kovalov'un ise çok
kısa bir zamanda paltosunu çıkaracaktır. İş-
lem bittikten sonra eskisi gibi gidip gelmeye
başlarlar. Meritzin soyulduğunu bilir; Kovalov
henüz farkında değildir.*

KOVALOV — (*Çıkarken*) Benimkini alamıyacaksın Akakiy Akakiyeviç! Benim paltomu hiçbir zaman alamıyacaksın!.

Petroviç sisten çıkar.

PETROVIÇ — Güzel ve kibar kadınlar! Güzel kadınları çalsan herkes seni kutlardı da. Senden bir hayalet kardım ben. Bunları söylerim elbet.

Akakiy espasın bir yerinde görünür.

Söyle bakalım bana.. Neye yarar insanları silmek, te-
izlemek? Her şey insanın içinde, anlıyor musun, içinde.
sıl için temizlemelisin. Eğer insanın içine alkolden bağ-
konacak bir şey varsa, onu koy, insanı ısıtan başka şey
r mı? Varsa onu akıt içine. İçilecek her şeyi severim
n, su hariç. Hem, unutm ki sen şımdır biraz. Bunun
n mi ben senden bir hayalet çıkardım sanıyorsun? He-
niz caka satıyoruz ama böyle masallar yaratıyor mu-
z? Başka bir usul bul kendine, şaşkın ördük, başka bir
il!

Çıkar.

AKAKİY — Hiyerarşik usulden daha iyi bir usul var
ki..

*Bozulmuş memurlar arasından geçerek içeri
giren Rondin'e döner: Kovalov, Meritzin, Zu-
bov, komiserler, Gvosdikov, bekçiler ordadır.
Herkes duraklar.*

AKAKİY — Seni bekliyordum ben de Stepan Varla-
iç!

RONDİN — (*Korkak*) Hayır!

Kaçmaya çalışır.

*Büyük ve alaycı bir Akakiy sahnenin fonun-
da belirir; Rondin onun önünde gerilerken
asıl Akakiy'e dokunur.*

AKAKİY — Bu benim paltom! Kiminle konuştuğu-
nun farkında değilsin galiba? Bu usulleri bilmiyorsun ga-
liba, Stepan Varlamoviç Rondin?!

*Fondaki Akakiy hayali kaybolur. Yerine
"BÜROLAR KAPALI" yazılı bir pano geçer.*

AKAKİY — Okuma yazma bilmiyorsun galiba?

RONDİN — Yalvarırım...

AKAKİY — (*Fısıltı halinde*) ... Usullerinizden!

RONDİN — Sizin yüksek usulleriniz..

AKAKİY — (*Üsteler*) Sizin yüksek asıllarınız..

RONDİN — (*Boyun eğeri*) Yalvarırım sizin yüksek
asıllarınızdan...

AKAKİY — Bir palto için insan böyle yapmacıklara
tenezzül eder mi? Hadi paltonuzu birinci bekçiye verin, o
da ikinci bekçiye havale etsin. O da semt komiserine, o da
nahiye komiserine, o da servis şefi yardımcısına, o da
büro şefi yardımcısına versin. Büro şefinden yedinci de-
receden temyiz üyesine, ondan altıncı derecedeki meslek-
daşına geçsin.. Ve o da Yüksek Şûra üyesi bulunan size,
ne sandınız önemli kişi!..

RONDİN — Dördüncü dereceden Yüksek Şûra üyesi.

AKAKİY — Yani dördüncü dereceden Yüksek Şûra
üyesine havale etsin, o da bana sunsun paltoyu, BANA!

*Paltonun el değiştirisi Akakiy'in yukarda ün-
vanlarını andığı kişilerin (Birinci Bekçi, İkinci
Bekçi, Semt Komiseri, Nahiye Komiseri, Zu-
bov, Meritzin, Kovalov, Rondin, Akakiy sıra-
sıyla olur. Rondin paltoyu ayaklarının önüne
koyunca Akakiy sevinçle kahkaha atar. Sonra
iter paltoyu ayağıyla. Kibirli davranışını kay-
betmiştir.*

Paltoyu yerden alır.

İnsanları ayırmak neye yarıyor böyle?

Paltoyu Rondin'e verir.

Hadi alın. Güle güle kullanın. Ve daha iyi olun.

MÜZİK
KARANLIK

Akakıy sahnede yalnız.

Ses, sonucu bağlarken yavaş yavaş uzaklaşır.

SES — O geceden sonra artık çalınmış paltolardan
ahsedilmedi. Hele küçük hayaletin şehirde dolması
ırdenbire kesildi. Herhalde kendi paltosuna kavuşmuştu.

MÜZİK

S O N

VARLIK YAYINLARI

TIYATRO SERİSİ (2 lira)

1. S. Kudret Aksal: *Tersine Dönen Semstye*
2. Necati Cumalı: *Mine*
3. Gogol: *Müfettiş* (N. Yalaza Taluy)
4. Suat Taser: *Aşk ve Barış*
5. Oktay Rifat: *Birtakım İnsanlar*
7. Yıldırım Keskin: *İnsansular*
8. Federico Garcia Lorca: *Yerma* (I. Berk)
9. Gerhart Hauptmann: *Fareler*
10. Anton Çehov: *Martı* (N. Yalaza Taluy)
11. Arthur Miller: *Bütün Oğullarım*
12. Shakespeare: *Othello*
13. Yıldırım Keskin: *Sorusturma*
14. Orhan Kemal: *İspinozlar*
15. Melih Cevdet Anday: *İçerdekililer*
16. J.-P. Sartre: *Kırk Eller*
17. Maksim Gorki: *Ana* (N. Y. Taluy)
18. Jean Anouilh: *Papatya Falı* (C. Külebl)
19. S. Kudret Aksal: *Kahvede Şenlik Yar*
20. Talip Apavdın: *Bir Yol*
21. Eugène Ionesco: *Krallar da Ölür*

FAYDALI KİTAPLAR (5 lira, * 8, ** 10 lira)

1. Büyük Kompozitörler (80 besteci)
2. Büyük Yazarlar (70 yazar)
3. Kısa Dünya Tarihi (H. G. Wells)
4. Büyük Adamlar (230 ünlü kişi)
5. * Sanat Tarihi (Haz.: Zahir Güvemli)
6. * Avrupa Milletleri Tarihi (Ch. Seignobos)
7. Dinler Tarihi (F. Challaye)
8. Sinema Tarihi (Z. Güvemli)
9. Büyük Sözler (Ulku Tamer)
10. ** Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (Haz. Behçet Necatigil)
11. Büyük Romanlar
13. Müzik Tarihi (İlhan Mimaroglu)
14. * Büyük Şairler ve Şiirleri (Haz. T. Yücel)
15. Kısa Dünya Edebiyatı Tarihi
16. Amerika Federal Hükümeti ve Çalışma Mekanizması (F. C. Aceson)